România literară 20

editată cu sprijinul Fundației ANONIMUL

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România 22 mai 2009 (Anul XLI). 32 pagini. 4 lei

DEVA
3
ROM LITERARA
SALA DE LECTURĂ

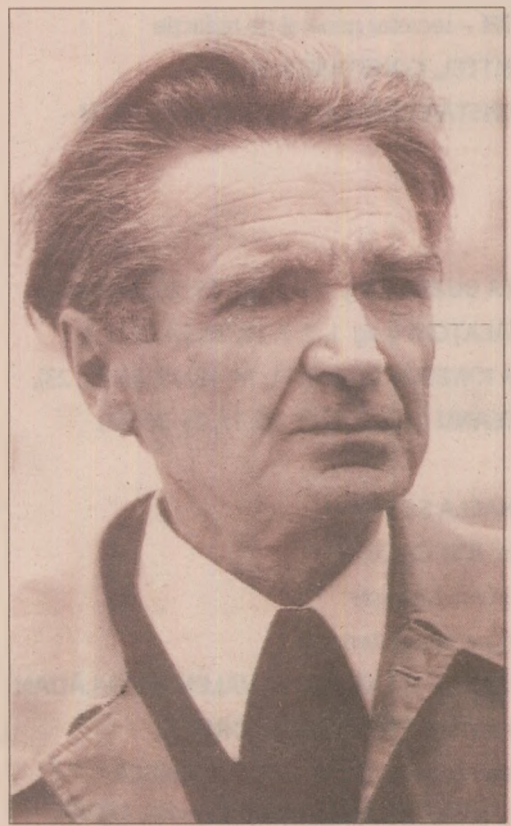

Emil Cioran în viziunea lui Wolfgang Kraus

p. 16-17

Interviurile „României literare"

Cu Antoaneta Ralian despre traduceri, tinerețe, emoții și trecerea timpului

p. 20-21

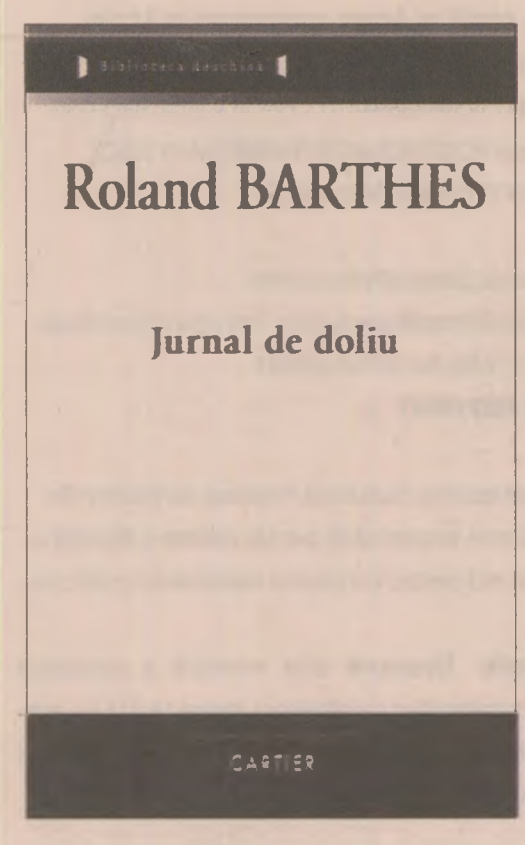

Avanpremieră editorială

Roland Barthes

Jurnal de doliu

p. 26-27

O povestire de Bedros Horasangian

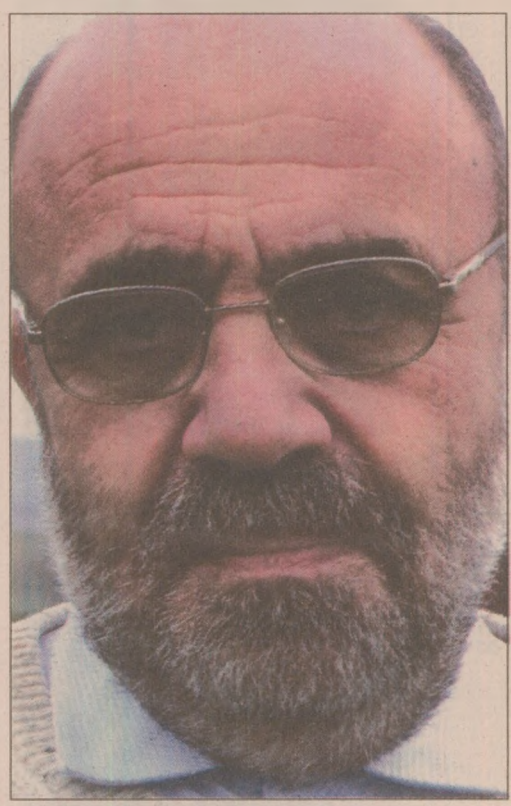

p. 18-19

s u m a r

Tabloide sau cărţi de Mihail Gălăţanu – p. 3

Arta de a admira literatura de Constantin Trandafir - p. 4

SALON LITERAR de Ioana Pârvulescu – p. 5
Mai avem azi un Maiorescu? (II)

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric – p. 6
Istoria unei reviste

CRONICA LITERARĂ de Cosmin Ciotloş – p. 7
Tratament fabulatoriu

Poezii de Daniela Popa – p. 8

TROPICE SURÂZĂTOARE de Mihai Zamfir – p. 9
Florile din Brazilia

CERŞETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru – p. 9

COUPE-PAPIER de Alex Ştefănescu – p. 10
Cu sapa pe umăr, la bibliotecă

O carte complexă de Gina Sebastian Alcalay – p. 11

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu – p. 12
Ultimul optzecist

Arizona Dream de Simona Vasilache – p. 13

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian – p. 14
Teme ale vremii noastre

PREPELEAC de Constantin Ţoiu – p. 15

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu – p. 15

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ
Wolfgang Kraus despre Emil Cioran – pp. 16-17

Kiki Iguazu de Bedron Horasangian – pp. 18-19

INTERVIURILE ROMÂNIEI LITERARE
Antoaneta Ralian: „Rafturile cu cărţile mele – conserve de timp, de tinereţe, de emoţii"
realizat de Dora Pavel – pp. 20-21

Valori muzicale camerale în concert
de Dumitru Avakian – p. 22

Un pas către redresarea baletului Operei
de Liana Tugearu - p. 23

CRONICA FILMULUI de Angelo Mitchievici – p. 24
Viaţa ca o pradă

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Şuşară – p. 25
Decalogul artistului de mijloc

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ
Roland Barthes *Jurnal de doliu*
Prezentare şi traducere de Em. Galaicu-Păun – pp. 26-27

CRONICA TRADUCERILOR – p. 27
Mai puţin original decît s-ar crede de Mircea Lazaroniu

Ariciul şi camelia de Elisabeta Lăsconi - p. 28

CORESPONDENŢĂ DIN STOCKHOLM – p. 29
Poetul înserării de Gabriela Melinescu

POST-RESTANT de Constanţa Buzea – p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu – p. 31

DIN CARTEA CU FLEACURI de Livius Ciocârlie – p. 31
Interesul naţional

Ochiul magic– p. 32

România literară ®

Director: **NICOLAE MANOLESCU**

Redacţia:
GABRIEL DIMISIANU – director-adjunct
ALEX. ŞTEFĂNESCU – redactor-şef
OANA MATEI – secretar general de redacţie
ADRIANA BITTEL, CONSTANŢA BUZEA, MARINA CONSTANTINESCU, IOANA PÂRVULESCU – redactori

Corectură:
CONSTANŢA BUZEA (pag. 4, 8, 9, 12, 13, 28, 29, 30),
SIMONA GALAŢCHI (pag. 1, 2, 7, 15, 22, 24, 31, 32),
ECATERINA IONESCU (pag. 6, 11, 14, 18, 19, 20, 21, 23),
NINA PRUTEANU (pag. 3, 5, 10, 16, 17, 25, 26, 27).

Grafica: **MIHAELA ŞCHIOPU**
Fotoreporter: **ION CUCU**
Tema numărului: *Nelinişte*
Tehnoredactare computerizată:
IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN
Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**
Corespondenţi din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania), **GABRIELA MELINESCU** (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ** (Cehia)

Fundaţia **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 010071, Bucureşti.
Director administrativ: **VALENTINA VLĂDAN**
Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, GHEORGHE VLĂDAN**
Cont în lei: BRD-GSG Agenţia Şincai, RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG Agenţia Şincai RO87BRDE441SV59488974410 (USD), RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romania_literara@yahoo.com; revistaromaniaIiterara@gmail.com; http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81
Imprimat la **FED PRINT**

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicaţiei şi nici pentru conţinutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociaţiei Revistelor, Imprimeriilor şi Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociaţie cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii şi Cultelor.

ISSN 1220-6318

Dacă intri într-o librărie din Arad sau Cluj, vei vedea cu totul alte cărți decât în București.

Tabloide sau cărți?

DE CÎND CU CRIZA, editurile par să fi găsit o scuză: scoatem cărți proaste fiindcă, nene, e criză. Se crizează piața. În realitate, cărțile proaste sînt cărți proaste și atît. Nu sînt cărți de criză. Cărți proaste de criză? Și, eventual, cărți (tot proaste) în afara crizei. Sau „cărți de vreme bună"? Editorii par să se chinuie în a drege busuiocul cu ce apucă.

Și, mă rog, ce vor ei, editorii? Vor să cucerească piața cu te-miri-și-mai-nimica. Ba cu sfaturi pentru femei, cu siropuri idioate, șerbeturi horror, uite-așa trece viața. Sau, de cealaltă parte, thriller-uri de doi bani, peltite rău. Lasă, însă, că nici cu autorii români nu mi-e rușine: de când au început să scoată cărți pe banii lor, tot românu-i scriitor. Tot românu' se și vede (strâvede?) auctore. Scriiptor de vagoane, pă vreme dă zăduf. Aștept să se schimbe, totuși, ceva: și, de pildă, cărțile bune să fie tratate drept cărți bune. Să nu ne mai entuziasmăm după cărțile proaste-bâtă, dar fudule, *hardcovere* care nu merită să fie *hardcovere* etc. Și editorii grosieri să mai bage mâna în buzunar și să facă promovarea adecvata unei cărți, ca bani au. Vor, însă, ca să dea lovitura așa, din senin. Vor să facă profit de la sine. Să nu dea nici măcar cărțile de la protocol, se zgârcesc la toate. Din calculul hârtiei, este clar că un autor român ar putea să ia, fără mari probleme, un onorariu de 12-14% lejer. Asta, evident, dacă s-ar vinde cărțile. Chiar și în condițiile în care o carte nu se smulge din mână, un 10% tot ar trebui să fie cifra de referință. Dar să abandonăm cifrele, nu care cumva să părem chiar mai meschini decât sîntem. Pornisem, de fapt, de la alt lucru: că piața de carte românească este *pe dos* față de anii '60-'90. Este invadată de subproduse, de produse subculturale din afară. De pe piața străină, editori isterici și disperați, patroni, împreună cu armata lor de consilieri de două parale, aleargă după copyright-uri care nu au nimic: nici prestigiu, nici notorietate, nici șanse să fie best-seller-uri pe piața românească. Sînt mercantili, fără să fie și eficienți. Iar (in)succesul lor este previzibil. De mult nu mai avem o piață națională de carte. Avem, mai degrabă, mai multe circuite care se închid regional. Dacă intri într-o librărie din Arad sau Cluj, vei vedea cu totul alte cărți decât în București. Sigur, se mai află două-trei edituri cu acoperire/ difuzare națională, care încearcă, de bine sau de rău, să mai țină steagul sus. Dar mi-a fost dat, cu oarece timp în urmă, să intru într-o librărie din Timișoara. Surpriza a fost maximă, pentru că nu regăseam aceleași titluri din Capitală. Aveam impresia stranie că mă aflu în altă țară, că trăiesc într-o povestire terifiantă *a la Stephen King*, o *mutație*. Sînt un *cetitor-mutant*. De parcă aș fi fost, undeva, în Basarabia, unde timpul a luat, între timp, alt curs. Alte edituri. Alte nume pe copertă. Alte cărți, alte titluri, alte coperți, altă lume. Și, totuși, încă eram în imperiul limbii române. Deși mi se părea că am emigrat, am plecat în bejenie. Cultura națională nu poate fi doar reuniunea unor enclave. Trebuie ceva (mai mult) care să o ție laolaltă, un spirit, un ferment, un *spiriduș* chiar. Sîntem, mai curînd, *banchize* ale unei culturi. Și nici măcar nu sînt sigur că blocurile de gheață aparțin unei mari culturi. Dar asta e o altă tărășenie. Revin la ce spuneam: titluri proaste. Cărți scoase parcă din inerție, că tot trebuie să scoatem ceva, fără să ne bucure, fără să fie un eveniment, mai mult industrie, hai să bifăm că am mai scos ceva, poate se vinde (dar poate nu!, vine cealaltă voce, cea a lui *gică-perfect-contra*!), încercăm marea cu degetul, ceva bani trebuie să vie, poate din subvenții, poate de la ambasada X, care mai sprijină promovarea unei valori naționale... Cărți scoase cu trudă sau fără, dar, neîndoios, fără dragoste. Cărți *fără Dumnezeu*. Fără Dumnezeu între paginile lor. Cărți cusute și încropite din citate, fără nimic original înăuntru. Sau cărți față de care cele mai deșănțate emisiuni, cele mai ieftine telenovele, ar păli. Și rămâne să respire întrebarea: de ce atâtea cărți îmbibate de *spirit tabloidizant*? Pentru că, da, pare comod. Pentru că e comod să scoți cărți care nu ajung nicăieri, nu te iau de niciunde și te lasă acolo unde ai fost. Și de ce ne-am mira, la urma urmei, dacă viața noastră, ea-însăși, nu presa, nu mass-media, asta a ajuns: un tabloid. Iubim tabloidic. Ne uităm la meciuri măsluite în tabloidul unui campionat lamentabil. Trăim într-o cultură de tip tabloid, dacă acest barbarism poate exista. Trăim într-un tabloid. Sîntem băgați, în el, cu totul, cu botul. Cultura noastră, a celor mai mulți, este decupată dintr-un tabloid. Idealul nostru s-a modificat și el. Este un ideal ușor, suav, de vară. Idealul nostru este unul *light*. Fără grăsimi, dulciuri, nicotină, alcool. Dar și fără patimă. Nimic nu ne clădește pe dinăuntru, fiindcă, nu-i așa, încrîncenarea noastră ar fi desuetă... Trăim o epocă foarte *fancy, trendy, cool, on-line*. Dar și trăirea noastră, și simțirea noastră sînt din ce în ce mai *off-line*. Cultura a rămas așa, doar ca un *head-line*. E, mai mult, cultură de consum. Citim și noi ceea ce se cumpără. Cărțile fundamentale de poezie, cele ale autorilor străini, traduși arareori în România, au ajuns cît se poate de rare. Nu avem ediții cu adevărat ample, reprezentative din Dylan Thomas, Ted Hughes, Sylvia Plath, Denise Levertov, Philip Larkin, Allen Ginsberg — și sînt doar cîteva, foarte puține nume, care mi-au venit, pur și simplu, acum în minte (din spațiul anglo-saxon). Dar, bine, putem să înțelegem văduvirea poeziei. Însă, dincolo de asta, mai grav e că nu stăm noi bine în matca noastră. Ultima perioadă vizează o rupere brutală de tradiție, tradiție pe care, fatalmente, va trebui să o recuperăm, cumva, pe o pantă a buclei noastre. Chiar dacă noutatea a dat buzna în casele și în sufletele noastre, undeva, pe un traiect, am pierdut ceva din lumea noastră primordială. Nu ne rămîne decît să ne întoarcem pentru a (o) recupera. Ca pe *web*, interfața noastră se află în disoluție. Lumea noastră interioară se destramă, tocmai din cauza facilului pe care l-am acceptat să ne inunde, așa că, mai devreme sau mai tîrziu, va trebui să ne întoarcem, ca să o țesem la loc. Poate mai diafană. Poate, încă, mai reușind să adăugăm ceva *vrajă*. Pentru că, tocmai la capitolul *vrajă* am rămas mult în urmă. Viața noastră s-a desvrăjit.

Mihail GĂLĂȚANU

Zilele revistei **„Acolada"**

LA SATU MARE, în 11-12 mai 2009, a avut loc prima ediție a „Zilelor revistei *Acolada*", la cel de al treilea an de apariție al deja bine cunoscutei reviste literare. Alături de colectivul de realizatori (Radu Ulmeanu, președintele Societății literare „Acolada", Gheorghe Grigurcu, directorul „Acoladei", Petre Got, redactorul-șef al revistei) și colaboratori, au participat scriitori din țară, reprezentanți ai altor reviste de literatură (Barbu Cioculescu — București, decanul de vârstă al „Zilelor", Angela Furtună — Suceava, Magda Ursache și Petru Ursache — Iași, Tudorel Urian — **România literară**, București, Gabriel Timoceanu — directorul Editurii Brumar, Timișoara, Constantin Abăluță — București, președinte al PEN-Club România, Paul Aretzu — Caracal, Octavian Doclin — Reșița, redactor-șef al revistei *Reflex*, Vasile Muste și Echim Vancea — Sighet, Maramureș, precum și scriitorii sătmăreni Ion Bala, Gheorghe Glodeanu, Paul Hărăguș, Vasile Mic, Voicu D. Rusu, Lucian Tămaș, Ion Vădan, George Vulturescu, Alexandru Zotta și alții.

Zilele revistei „Acolada" au debutat cu masa rotundă pe o temă de mare actualitate, „Revistele literare în contextul crizei economice", la Grădina Hotelului *Aurora*. În după-amiaza aceleiași zile inaugurale, la sala de concerte a Filarmonicii „Dinu Lipatti" din Satu Mare a avut loc, în prezența primarului municipiului, dl Iuliu Ilyes, care a rostit un cuvânt de salut, în lansarea unor volume (*Cineva care nu mă cunoaște umblă pe străzi* — versuri și *Articole critice. Regal poetic* — cronici literare) de Constantin Abăluță și *Laptele negru* (antologie de versuri) apărută la Editura Brumar, de Radu Ulmeanu, urmată de decernarea premiilor revistei „Acolada" și vernisajul expoziției tinerei plasticiene (în vârstă de doar 16 ani) Luciana Tămaș.

Juriul, format din scriitorii Gheorghe Grigurcu (președinte), Radu Ulmeanu, Petre Got, a acordat următoarele premii:

- Premiul de excelență pentru întreaga operă literară — *Barbu Cioculescu*;
- Premiul pentru critică literară — *Gabriel Dimisianu*;
- Premiul pentru poezie — *Paul Aretzu*;
- Premiul pentru proză — *Constantin Mateescu*;
- Premiul pentru publicistică — *Magda Ursache*.

A doua zi (12 mai) au continuat discuțiile mesei rotunde consacrate situației revistelor literare.

Au fost vizitate instituții precum Muzeul de istorie, Muzeul de artă, Colegiul Național „Mihai Eminescu" și catedralele orașului Satu Mare.

În concluzie, participanții au subliniat succesul primei ediții a „Zilelor revistei *Acolada*" exprimându-și dorința de a reveni cât mai des pe meleagurile sătmărene cu ocazia unor viitoare ediții. (Rep.)

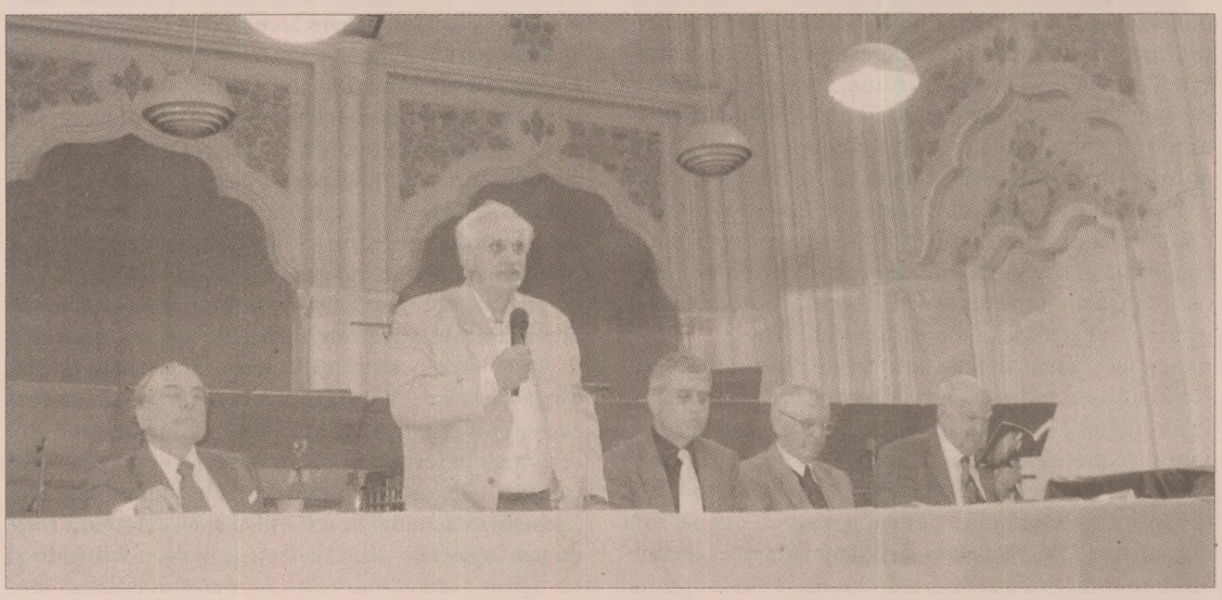

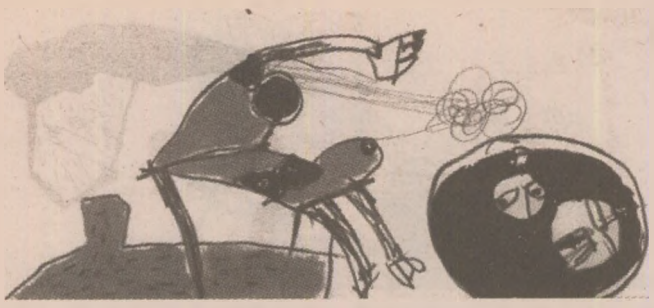

profil

Arta de a admira **literatura**

O modestie grațioasă își ascunde în mișcări și în privirea-i scânteind ca la insomniaci.

GĂSESC UNII în critica lui Lucian Raicu, între altele, și ironie, ceea ce nu se distinge decât vag și cu totul întâmplător, ca în cazul lui Perpessicius. Dispoziția lui curentă este una „amoroasă", bazată pe o suită de solemnități și însuflețiri. Altminteri, omul, în viața de toate zilele, se strecoară cu o demnă sfioșenie, cu un aer parcă îndatoritor. Dintr-o fotografie apărută, una și aceeași, de două-trei ori în revistele literare, mi-l închipuiam masiv și voluntar. Din scris, te-ai aștepta să vezi un ins volubil, sentimental și ardent. Nimic din toate acestea. O modestie grațioasă își ascunde în mișcări și în privirea-i scânteind ca la insomniaci. Nu-i greu să-ți dai seama că autorul *Reflecțiilor asupra spiritului creator* face parte dintre acei împătimiți deopotrivă de „practica scrisului și experiența lecturii". Din acest punct de vedere, sacerdoțiul său implică multă „petrecere", tandrețe, febricitate, precum și celebrare a „ușurinței" cu care intră în relațe cu Cartea. Ultimul capitol al volumului său despre Gogol învederează cel mai mult tendința de sacralizare a Operei, ceea ce criticul numește *Religia artei*: „Această formulă nu are numai un sens figurat"; „dacă undeva «mistica dăruirii» și «mistica» pur și simplu au un sens, îl au cu siguranță în spațiul creației; act de muncă realizată într-un climat asemănător celui al «rugăciunii», al abandonului, al totalei uitări de sine, al sacrei așteptări, al *sacrei atenții*". Asemenea fraze iluminate se găsesc cu duiumul în cărțile lui Lucian Raicu, criticul care nu face economie nici de simțire, nici de cuvinte. El se pronunță neobosit despre condiția literaturii de ficțiune și a criticii literare, sub forma unei acute mărturisiri, aplicațiile fiind, în practica sa, de ordin secundar și mereu racordate la aceeași măsură confesivă, încât nu e de mirare că de mai multe ori spiritul teoretic apare ca surplus. Într-un loc, spre exemplu, este deplâns prejudiciul adus literaturii de către „delirul teoretic și abuzul interpretativ": căci acestea sunt, într-adevăr, păgubitoare chiar și în optica unui ilustru estetician, Tudor Vianu, aflat, e drept, refractar pedanteriei și într-o umoare nu tocmai fericită, dacă a putut să ceară, pe o pagină din jurnalul său, suprimarea spiritului teoretic, devenit, vai, „una din marile calamități ale lumii moderne". Criticul „artist" n-are de ce prețui tezele generale, e dreptul lui să le suspecteze și să le conteste. Dar tot exclusivism se cheamă, o intoleranță cel puțin ciudată de la un om cu o așa largă deschidere teoretică.

Lucian Raicu, preocupat în permanență de miracolul creativității, glosează sârguincios despre ceea ce el numește „practica scrisului", căutând semnificația existențială, *experiența* și mobilul operei. Criticul visează o fenomenologie a actului creator, se străduiește să releve tâlcurile creației, cuantumul ei de existență, întrebările esențiale, evidențele superioare. Cărțile - iată un adevăr care nicicând nu-i de prisos a-l repeta - comprimă în ele o vastă experiență de viață: „nu numai tehnici literare și nu în primul rând tehnici literare, ci simplu: viață, experiență". „Concretul vital" devine, în această ordine, factor genetic de căpătâi: „Nici o idee puternică și «simplă» nu valorează nimic în planul creației, câtă vreme nu e validată, autorizată, confirmată, făcută să «decurgă», cum se zice, dintr-un imperiu vast al concretului, al tuturor celor ce sunt «ale vieții»". Evident, o experiență transfigurată, scoasă din mâlul banalității diurne; căci, iarăși incontestabil, literatura e stare de grație, transcendere a cotidianului. Totuși, să nu uităm: ca și viața, creația se nutrește dintr-o ruptură. Nu freudianul șoc *originar*, ci rimbaldiana „dereglare"; și nu numai a simțurilor, dar „a tuturor resorturilor moral-psihologice și existențiale", „dezechilibru" care desfide mediocritatea, acel „delir metodic", controlat cu luciditate, pentru a asigura echilibrul construcției, coerența necesară. Mai bine spus, puterea

Lucian Raicu

scriitorului stă în capacitatea de *a găsi* întâmplări și de a fi în stare *să le primească*: „Aș zice, acum, că toată viața *activă* a unui mare scriitor e alcătuită din astfel de momente revelatoare; câtă vreme ele sunt probabile încă, scrisul *creator* (și nu repetarea, re-scrierea) este cu putință". Sunt acestea adevăruri care nu pot fi contrazise și de aceea simpla lor enunțare pare ternă. S-ar putea spune numai că asta e condiția artei „înalte", dar există și o fantasticitate a banalului, cum a observat foarte bine chiar Lucian Raicu în excelenta sa carte consacrată lui Gogol. Dar tocmai despre varietatea acestor reflecții e vorba...

Creația, continuă Lucian Raicu, este un act de o mare gravitate dacă se află într-o strânsă interdeterminare cu „luxurianța concretului vital", și tocmai de aceea ea, creația, este și joc, și „nebunie", și, cu precădere, produs al vieții lăuntrice. De aici, ideea că viața unui mare creator este într-un fel eroică, manifestându-se de fapt, în „cea mai dură singurătate" (nu în izolarea cu efect sterilizator!). Criticul în discuție, dotat și cu o expresivitate a spunerii, nu numai a ideilor, îl aduce martor pe Tolstoi, despre care cineva făcea afirmația aparent paradoxală că e un mare artist „fără voie". Iar despre singurătatea scriitorului de cursă lungă Blanchot scrie memorabil, și-mi face plăcere să-l citez, fiind vorba aici de o „convorbire" de natura *banchetului*: „Singurătatea operei - operei de artă, operei literare - ne dezvăluie o singurătate esențială. Ea exclude izolarea ce se complace în sine a individualismului, ea ignoră căutarea diferenței (...) Opera este solitară: aceasta nu înseamnă că rămâne incomunicabilă, că este lipsită de cititori. Dar cine o citește intră în această afirmare a singurătății operei, după cum acela care a scris aparține riscului acestei singurătăți". O „pedagogie" a creației este rezumată în formulări ca: „a îndeplini *opera* în orice condiții, a nu aștepta nimic de la ele", operă care este „dependentă numai de autorul ei și își datorează forța numai capacității acestuia de a se izola, ascultându-și vocea interioară, în cea mai mare singurătate". Ceea ce - încă o dată trebuie spus - nu înseamnă decât o luare în posesiune a datelor vieții, apoi a le „uita".

*

Acest critic *bun* (în ambele sensuri ale cuvântului) suferă realmente când ia seama că viața literară nu-i nici pe departe un paradis. Fascinat de priveliștea sărbătorească a creației (împlinire de multe ori a unui martiriu), el are de ce să se întristeze, chiar dacă poate fi suspectat de inocență, căci concordia desăvârșită nu-i cu putință, nici nu se știe cât ar fi de profitabilă. Dar ce binefacere oferă, spre exemplu, spiritul de grup sau alergia scriitorilor (și nu numai a lor) la critică? „Zadarnic, ora criticii nu va bate niciodată, câtă vreme vor fi scriitori care să-și aparțină lor înșile, și critici care să aparțină *tuturor* scriitorilor, câtă vreme vor exista critici somați să înțeleagă *totul* și adevărate sensibilități scriitoricești, răni deschise în contact dureros cu vibrația inevitabilă a unei mâini străine". Categoric, optimistul Lucian Raicu are și omenești momente de amărăciune. El face vădite eforturi pentru a scăpa de mâhnirile pasagere, pentru a nu vedea sumbru, admițând necesitatea „vieții literare", „cu vacarmul ei inofensiv în cele din urmă, tonic și binefăcător", aprobând alianțele însuflețite și polemicile de bună credință. Nici vorbă, critica , „formă de viață", e stăpânită de un freamăt existențial, în consonanță cu *viața* literaturii. Ea se exercită în sfera umanului, cu bucuriile, frământările și dramele ei, definindu-se prin noțiunile de conștiință și de valoare: „În epoca sa literară, și pe măsură ce înaintează în vârstă, pierzându-și ingenuitatea, pe măsură ce începe să aibă un trecut, criticul literar nu mai poate evita *implicarea* (sufletească, nu numai intelectuală, estetică etc.), angajarea profundă, existențială, dramatică în toate «întâmplările» importante ale scenei literare". Aceste considerații de reală acuitate, deși au aparența unor lucruri știute de mult și de către toată lumea, reprezintă unul din capitolele forte ale scrisului lui Lucian Raicu (*Critica - formă de viață, Reflecții asupra spiritului creator, Scene din romanul literaturii).*

Condiția de căpătâi a criticului veritabil: să iubească literatura: „iubirea condiționează și, oricum, adâncește înțelegerea operei". Era acesta și postulatul lui Rilke: „Operele de artă sunt de o infinită solitudine și nu poți să le ajungi cu nimic mai puțin decât prin critică. Doar iubirea poate să le cuprindă, și poate fi dreaptă față de ele". În justificarea criticii, Blaga are la fel de multă dreptate: „Unui critic îi trebuie dragoste pentru obiect". Prin urmare, ceea ce face Lucian Raicu este adevărata critică *literară*, „amoroasă", „de identificare", „creatoare". „Această «dragoste» - punem cuvântul între ghilimele, semn că și noi ne temem puțin de el, atât de tari sunt prejudecățile - o descoperim în formele unei grave devoțiuni, în textele lui E. Lovinescu despre Rebreanu și Hortensia Papadat-Bengescu, în *Viața lui Eminescu* de G. Călinescu, în *Goethe* de Gundolf, în marile analize tematiste ale lui Jean Pierre Richard". Lucian Raicu susține în repetate rânduri ideea foarte răspândită (dar nu de toți admisă) a criticii creatoare, numai că el împinge lucrurile pe un drum al său, nu prea mult bătut, fapt care se răsfrânge, într-un fel special, chiar în exercițiile sale de lectură. El se socotește - și pe drept cuvânt - scriitor: Neprevăzut, luând totul de la început, renunțând la trecut și la toată știința sa, se așează «creatorul» la masa sa de lucru. *Nu altfel criticul*! Sunt bucuros de a nu fi singurul care cred". Se spune că revendicarea creației din critică vine dintr-un complex de inferioritate. Exclus. Vine dintr-o mare încredere în actul lecturii și din nemărginita afecțiune față de literatura bună.

Constantin TRANDAFIR

Să fi făcut Caragiale un *clin d'oeil* pentru cunoscători, în episodul cu pălăria pe care vântul i-a zburat-o lui Goe din tren, pentru că, nu-i așa, nu-i voie să scoți capul pe fereastră?

Ioana Pârvulescu

DESPRE LITERATURĂ, CU BUCURIE

Mai avem azi un **Maiorescu?** (II)

Destinatari: colegii critici

STIMAȚI COLEGI CRITICI,

Vă vorbeam, săptămâna trecută, despre rolul *celorlalți* în a ajuta un geniu altruist ca Maiorescu să-și împlinească destinul, care la el a fost sacrificiul eului propriu de dragul celui colectiv, pregătirea terenului fertil pentru afirmarea valorilor din jur. Eu cred că, dacă am avea azi un asemenea tip de om, el n-ar putea să facă mare lucru, pentru că proporția dintre respect și defăimare din preajma tuturor personalităților s-a schimbat în rău. La sfârșitul secolului 19 și începutul secolului 20 mai mulți erau cei care admirau sincer, cei care ajutau, acum e invers. Ba mai grav, chiar dacă oamenii dispuși să susțină ar fi mai mulți, defăimarea s-a instituționalizat, e organizată și până la urmă învinge. M-am tot întrebat cum de a trecut atât de *senin* Maiorescu peste o serie de atacuri penibile la adresa lui, fie acestea încercări dure sau simple înțepături. Rău de tot a fost procesul — azi s-ar numi de hărțuire sexuală — la care a depus mărturie (negativă), între altele, și eleva Veronica Micle. (Ironia soartei face ca, după mulți ani, ea să fie cea care îi cere ajutor fostului acuzat.) Oricum procesul a lăsat urme, exact ca-n aria calomniei, iar faima de seducător a avocatului-profesor, nu de tot nemeritată, dar cu siguranță nici subiect de proces, l-a urmărit de-a lungul întregii vieți. Revistele umoristice nu-l iartă (într-una e prezentat ca melc „codobelc", iar în *Moftul român* Caragiale publică, în 1893, gluma îndoielnică „Ghidi, ghidi, Craidon, / Te cunoști pe barbișon / C-ai fost noaptea la pension"), nici presa politică nu-l menajează, dar, cum se întâmplă adesea, până și dușmanii îl respectă. Când Panu vine la Junimea, el se simte inconfortabil pentru că l-a atacat în presă pe Maiorescu. Xenopol îl liniștește: „Mai întâi, Maiorescu nici nu se uită la asemenea nimicuri, [apoi] poate că nici nu știe că l-ai atacat...", iar această afirmație traduce impresia generală.

Toate relele prin care a trecut abia dacă l-au supărat și, oricum, nu l-au dezechilibrat pe critic, pentru că prietenii și admiratorii fac zid în jurul lui. Primul zid era, pentru Maiorescu, chiar Junimea. Membrilor grupului procesele lui le provocau îngrijorări și mâhniri periodice: după cel cu Școala Centrală de fete a urmat unul disciplinar, pentru absențe de la facultate, apoi unul politic. Junimiștii aveau însă simțul umorului și distrugeau acuzele, nu prin ignorare, ci prin asumare ironică. Le toceau puterea repetându-le, le distrugeau prin râs și porecle. Presupun că la fel au făcut cu „episodul trist" relatat de Constantin Meissner lui C. Sătean, autorul unei cărți despre „figurile" cercului: „Într-o vară, Maiorescu se întorcea dintr-o călătorie cu trenul, venind spre București. Căldura fiind enormă, criticul Junimii stătea la fereastra vagonului spre a se răcori în bătaia vântului. Pentru ca funinginea aruncată de locomotivă să nu-i înnegrească părul argintiu, Maiorescu și-a pus pălăria în cap. Vântul însă, șugubăț și lipsit de respect, îi luă pălăria în mersul trenului și i-o purtă pe coclauri, așa că Miorescu coborî din tren, în Gara de Nord, fără pălărie, cu valiza în mână, intrând descoperit în oraș, cu trăsura. Trecătorii cunoscuți, zărindu-l astfel, comentară faptul cu multă nedumerire, iar după două ore bunii săi prieteni au răspândit svonul că marele critic a înnebunit". Nu pot stabili momentul exact al întâmplării, dar, după detaliul părului argintiu, el pare să fie în preajmă lui 1900. Să fi făcut Caragiale un *clin d'oeil* pentru cunoscători, în episodul cu pălăria pe care vântul i-a zburat-o lui Goe din tren, pentru că, nu-i așa, nu-i voie să scoți capul pe fereastră?* Sau, dacă întâmplarea e ulterioară, să-i fi făcut literatura un semn prevestitor criticului ei?

DESIGUR, în fortul apărătorilor erau nume mari, dar, așa cum spuneam, nu la acestea mă voi referi, ci la cele mărunte, la mediocri. Pentru că și aceștia sunt extrem de importanți, în bunul mers al organismului social și, până la urmă, ei hotărăsc soarta jocului. *Dacă mediocri, anonimii sunt de partea bună, câștigă binele.* În cazul lui Maiorescu toate relatările păstrate sunt dovada că lumea ținea cu el. Voi începe cu un portret al criticului la maturitate, pe care l-am descoperit în *Viața*, nr. 3 din decembrie 1893, semnat cu pseudonimul Radu. Îl transcriu cu mici adaptări ortografice, pentru a nu îngreuia lectura: „Între 50 și 55 de ani. Talie mijlocie, conformație puternică; figură calmă, de o seriozitate impunătoare. În vorbă, în privire, în gest, păstrează-ntotdeauna aceeași măsură și siguranță a omului care se observă și se simte stăpân pe el. O bogată cultură științifică și literară dă acestei naturi, așa de bine înzestrate, o distincție ș-o superioritate remarcabilă. Gust rafinat, simțire dreaptă, vedere limpede și de o extra-ordinară agerime; D. Maiorescu e un neîntrecut cunoscător în tot ce e artă. El știe să admire și din tot sufletul admiră ce e frumos, chiar atunci când opera ar veni de la un om care i-ar fi urât". Cum se vede, e subliniată din nou capacitatea criticului de a ieși din sine, de a se pune în paranteză de dragul valorilor, o practică dificilă, dar care, exersată îndelung poate genera mari voluptăți. Urmează rolul formator al lui Maiorescu: „Întotdeauna a căutat să adune în jurul său, să povățuiască, să îndemne la muncă, pe tinerii în cari descoperea un început de talent. Pe mulți i-a scos la lumină; cu unii s-a înșelat. Mi-aduc aminte, acum zece ani, a crezut și despre mine c-aș da oarecare semne..." Urmează descrierea cadrului tipic al criticului și care revine cel mai des în amintirile contemporanilor lui: „În momentul acesta îl văd în salonul de lângă bibliotecă, stând la masa din mijloc, c-un creion în mână; în fața D-sale un începător citește, cam emoționat, o tragedie în versuri; câțiva tineri ascultă și urmăresc cu luare-aminte pe chipul D-lui Maiorescu cum trec de lămurit urmele tragediei [...] Eu stau sfiicios într-un colț și-admir răbdarea și seninătatea olimpică a D-lui Maiorescu". (Nu altfel va face Lovinescu între războaie, uimind și el, cu aceleași calități, o lume-ntreagă, de la Sebastian la Arghezi). În fine, povestește mai departe „Radu", momentul așteptat de toți: „Aud un glas sonor, de o vibrare muzicală... toți vin să asculte. Vorbește amfitrionul; el e cât se poate de familiar și intim, casa lui n-are nimic din solemnitatea și răceala severă a «caselor mari», și totuși am sentimentul că mă găsesc într-un templu. Nu știu ce aer de sărbătoare, ce viață particulară [deosebită n.m] capătă vorbele în gura D-lui Maiorescu! Iar când citește o bucată literară, e un maestru, un *virtuoso* care interpretează perfect gândul și emoțiunea compozitorului". Magistral atât ca orator, cât și ca scriitor, adaugă portretistul Radu, Maiorescu are ca semne particulare, altfel spus ca trăsătură distinctivă între cei de-o seamă: „senin ca un zeu — pururea același". Astăzi știm că scriitorul care semna rubrica *Albumul nostru* cu pseudonimul Radu este Alexandru Vlahuță.

Impresiile lui nu diferă aproape deloc de ale celorlalți inși cvasiuitați, care au simțit nevoia să-l includă pe Maiorescu în propriile scrieri, unele publice, altele intime. L-am pomenit deja pe Teohari Antonescu pentru care o seară la Maiorescu e mai frumoasă „decât un spectacol la teatru". Și el remarcă, în 1895, decorul clasic în care poate fi găsit, la București, amfitrionul, dând detalii în plus despre statuile lui Hermes și Venus de pe biroul său. Și lui Antonescu i se întipărește în minte o seară de lectură, în care criticul citește o traducere proprie din Ibsen, publicată în volum în 1895, *Copilul Eyolf*: „Maiorescu citește foarte bine, aproape n-am auzit piesă de teatru citită cu așa inteligență, cu așa patimă și cu potrivirea de situațe a personajelor puse în joc, pe de altă parte vedeam câtă frumusețe și câtă modulație capătă vocea lui când este emoționat sau scos din starea lui de tot momentul..." Nu cred că există jurnal publicat care să dea seama mai bine de puterea pe care o exercită criticul asupra contemporanilor: orice minut cu Maiorescu este pentru Teohari Antonescu o sărbătoare, de aceea uneori forțează producerea întâlnirii cu el până la limita impoliteții. Îi urmărește cu fascinație fizionomia, îi soarbe cuvintele, sfaturile, le urmează întocmai. Uneori are supărările excesive și judecățile aspre ale unui cvasiîndrăgostit nemulțumit (toată lumea e îndrăgostită de Maiorescu), alteori pleacă de la el cu amestecul de plăcere și mâhnire cu care, o spune chiar el, plecau din preajma filozofului unii discipoli ai lui Socrate. Dar e conștient de diferența uriașă de cultură, și inteligență, și tact, dintre critic și ceilalți contemporani. Iată și opinia unui om politic important, ce-i drept conservator, N. Filipescu, scrisă în 1910: „E o întreagă parte din înrâurirea d-lui Maiorescu asupra evenimentelor care va rămâne tăinuită obștei, căci n-a exercitat-o decât în intimitate. Numai noi, prietenii, o putem prețui..."

Mai avem azi un Maiorescu? Nu știu. Cu siguranță însă nu-i mai avem pe *ceilalți*, pe cei care să-l susțină din toate puterile lor sufletești. Iar de acest lucru sunt vinovați și anii în care personalitățile, cu Maiorescu în capul listei, au fost ponegrite cu program. În episodul de săptămâna viitoare voi vorbi despre „viziunea" proletcultistă asupra criticului, în opoziție cu felul în care îl priveau oamenii politici din vremea lui. ■

*Pe 12 mai s-au împlinit 109 ani de la prima apariție a schiței *D-l Goe*...

T. Maiorescu în salonul din casa lui de pe strada Mercur

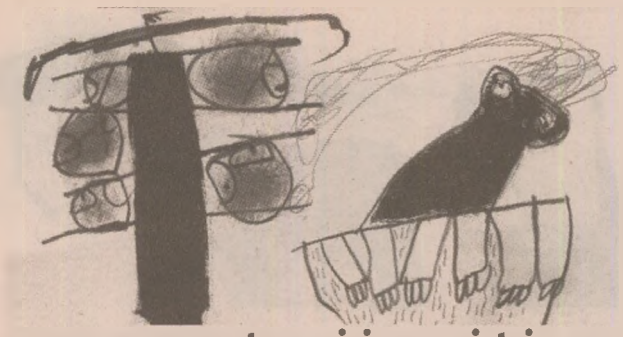

Cînd e vorba de memoria postumă a operei lui Cioran, Capitala României se mută automat la Sibiu.

Sorin Lavric

CRONICA IDEILOR

Istoria unei reviste

ORICE REVISTĂ ascunde o istorie proprie, povestea neştiută a facerii ei. E vorba de şirul de peripeţii ce culminează cu publicarea fiecărui număr, acele episoade pitoreşti, uneori dureroase, alteori amuzante, care dau substanţă vieţii de redacţie, încarcînd-o cu savoarea anecdotei şi acoperind-o de crusta amintirilor. Iar amănuntul că travaliul livresc al întocmirii revistei este însoţit în subsidiar de o istorie biografică — întîlnirea unor oameni şi legarea unor prietenii — acest amănunt face ca revista să aibă o identitate dublă. Căci, privită cu ochii publicului, revista pare un obiect unidimensional, o broşură confecţionată din hîrtie, culori şi litere. În schimb, privită dinlăuntru, din perspectiva „bucătăriei" în care i s-au copt reţetele, revista e bidimensională: în spatele articolelor stă amintirea întîmplărilor din care ele au luat naştere. Tristeţea este că, peste ani, livrescul va rămîne în rafturile bibliotecilor, separîndu-se de partea istoriei vii. Şi astfel, geneza revistei va fi uitată, la îndemîna publicului nemairamînînd decît obiectul învechit de curgerea timpului. Mai mult, peste decenii, nimeni nu va mai ştii să povestească istoria ce i-a hrănit conţinutul.

O astfel de istorie aparte, ba chiar de-a dreptul bizară, se ascunde în spatele revistei de limba franceză, *Cahiers Cioran. Approches critiques*, care este publicată la Sibiu sub egida Universităţii „Lucian Blaga". În urmă cu 17 ani, un belgian cu studii de drept, filozofie şi filologie venea pentru prima dată pe meleagurile Mărginimii Sibiului, preocupat de stabilirea unei punţi culturale între Occident şi Estul Europei. Printre preferinţele sale culturale se numărau cărţile lui Cioran şi Noica, flamandul avînd de altminteri dorinţa de a înfiinţa o fundaţie culturală dedicată memoriei lor. Nici el nu bănuia că, odată ajuns în România, va fi atît de cucerit de aşezări şi de oameni încît va alege să rămînă aici, devenind un emigrant *sui generis* la o vîrstă cînd alţii îşi fac deja bilanţul vieţii. Pe scurt, Eugène Van Itterbeek, căci despre el e vorba, şi-a cumpărat o veche casă săsească în Cisnădioara, în preajma dealului pe care se ridică silueta cetăţii teutonice, şi a început să intre în pielea unui localnic indigen. Ceea ce l-a atras de fapt la aşezările din Mărginimea Sibiului a fost tiparul civilizaţiei nordice, flamandul recunoscînd spontan rădăcinile unei culturi pe care se obişnuise s-o localizeze mental în zona Belgiei, Olandei şi Germaniei, şi pe care acum o regăsea în chip neaşteptat tocmai în Ardeal, chiar dacă într-o formă arhaică, părăginită şi totuşi mulţumitor de conservată. Într-un cuvînt, Eugène Van Itterbeek a trăit revelaţia descoperirii aceleiaşi paradigme culturale într-un colţ de lume pe care îl crezuse cu totul străin şi cu totul diferit de Occident. Într-un fel, şi-a regăsit propria lume prin mijlocirea arhitecturii şi spiritului aşezărilor săseşti. Priveliştea locurilor i s-a părut uimitor de familiară, cu deosebirea că, aici, spectacolul naturii era mai impresionant decît în Belgia. O sălbăticie frustă şi aspră l-a scutit de senzaţia unei naturi reduse la funcţia de decor natural, domestic şi inofensiv. Şi astfel, după ce a colindat Europa de la Leuven la Bruxelles şi de la Paris la Genk, doctorul în drept şi în literatură şi-a aruncat ancora în apropierea Sibiului. Şi aici a rămas.

Se pare că ţine de un destin al culturii româneşti ca un eveniment de răsunet să nu aibă loc decît acolo unde mai întîi a apărut un străin. Şi chiar acesta este cazul lui Itterbeek. Un ferment sub a cărui influenţă benefică a luat naştere singurul Colocviu Internaţional „Emil Cioran" din Europa. Aşa se face că, neavînd nimic din mentalitatea unui snob ahtiat după detalii extravagante, Eugène Van Itterbeek nu numai că a intrat în pielea unui om de-al locului, dar a început să se dovedească util românilor. Anul acesta Colocviul Internaţional „Emil Cioran" a ajuns la cea de-a 15-a ediţie, iar de-a lungul anilor la el au participat cele mai importante figuri europene în materie de exegeză cioraniană.

Se subînţelege că o astfel de performanţă cere o natură infatigabilă şi un optimism inepuizabil, calităţi pe care Eugène Van Itterbeek, acum profesor asociat la

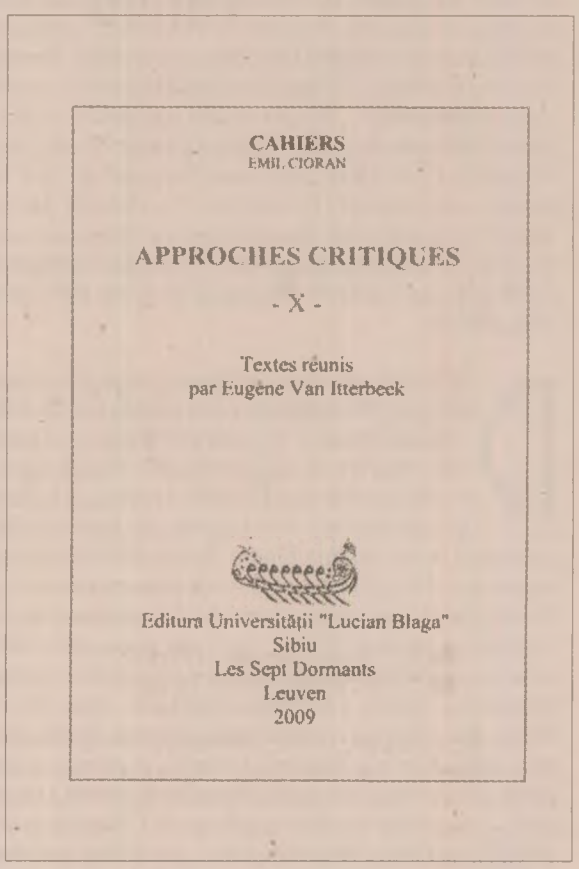

Cahiers Emil Cioran – *Approches critiques – X – Textes réunis par Eugène Van Itterbeek*, Ed. Universităţii „Lucian Blaga", Sibiu, 2009, 288 pag.

Catedra de Studii franceze şi francofone de la Universitatea „Lucian Blaga", le are din plin. Pe deasupra, Itterbeek este o fire luminoasă şi molipsitoare, a cărui amenitate colocvială atrage oamenii în chip firesc. Un altul la vîrsta lui (Itterbeek s-a născut la Leuven în 1934) s-ar fi blazat şi ar fi depus armele, retrăgîndu-se între hotarele unui trai liniştit şi sedentar. În schimb, Itterbeek a ales proiectul stresant şi anevoios al organizării unui colocviu chiar pe locurile natale ale lui Cioran, dovedind astfel că poţi avea stofă de cărturar şi, în acelaşi timp, virtuţi organizatorice.

Dar toate calităţile sale nu ar fi dat roade dacă în Sibiu nu şi-ar fi găsit nişte parteneri de dialog pe măsură. Iar dintre ei, colaboratoarea cea mai apropiată este Mihaela-Genţiana Stănişor, lector la Catedra de franceză a aceleiaşi universităţi. Ca într-o cumpănire menită obţinerii unui echilibru, o natură visătoare ca a lui Itterbeek avea nevoie de un spirit întreprid şi meticulos ca cel al Mihaelei Stănişor. Dacă ar fi s-o caracterizez repede, aş numi-o o Ana a lui Manole care s-a zidit la temelia colocviului şi a revistei omonime, punînd atîta pasiune în toate corvezile cerute de organizarea unei astfel de manifestări, încît, în cazul ei, se poate vorbi de un adevărat sacrificiu pe altarul memoriei lui Cioran. Pe scurt, tot ce înseamnă traduceri, corespondenţă cu străinătatea, detalii administrative şi tracasări organizatorice au căzut mereu în sarcina Mihaelei Stănişor. Dar am greşi dacă ne-am închipui-o ca pe o secretară ştearsă căreia îi revin mereu muncile de jos, nespectaculoase şi monotone. De fapt, ea este sufletul colocviului, un amestec straniu de graţie, căldură şi răbdare amfitrionică, la care se adaugă vocaţia legării de prietenii durabile. Altfel nici nu-ţi poţi explica cum, an de an, francezii, spaniolii şi germanii vin în Sibiu ca să vorbească despre Cioran. În plus, Mihaela Stănişor este un cadru didactic de competenţă sigură, teza sa de doctorat pe marginea operei lui Cioran, intitulată *Les Cahiers de Cioran — l'exil de l'être et de l'oeuvre. La dimension ontique et la dimension poïétique*, fiind considerată de Irina Mavrodin, coordonatoarea tezei, ca o piesă obligatorie în bibliografia exegetică a lui Cioran. Aşadar, dacă Itterbeek este mentorul, Mihaela Stănişor este însufleţitorul colocviului. Un fel de Hestia modernă care cucereşte graţie dispoziţiei stenice şi contagioase pe care o emană.

Fără acest cuplu de o eficienţă verificată în timp, colocviul „Emil Cioran" nu ar fi supravieţuit nici măcar două ediţii. Celor doi le-a stat alături Irina Mavrodin, una din traducătoarele consacrate ale lui Cioran în limba română. În 2011, cînd se va împlini centenarul naşterii lui Cioran, organizatorii au de gînd să găzduiască o întrunire pe măsura evenimentului. De altfel, tot ce ţine de geografia locului le este prielnic, de la Răşinariul aflat în apropiere şi pînă la Şanta unde Cioran, în tinereţe, se retrăgea pentru a-şi scrie cărţile. Doar oamenii din jurul lui Itterbeek şi al Mihaelei Stănişor nu sunt întotdeauna primitori. Ca întotdeauna cînd apare un străin care vrea să facă ceva în România, un front de ostilitate se creează împotriva lui. E o fatalitate românească ca pînă şi oamenii bine intenţionaţi să fie sabotaţi doar pe motiv că sunt venetici. Numai că Itterbeek s-a integrat foarte bine, fiind un exemplu de transplant etnic reuşit. Şi astfel, cuplul Itterbeek-Stănişor reuşeşte să păstreze colocviul pe linia de plutire culturală, scoţînd fonduri din piatră seacă şi mobilizînd oameni în vremuri de criză.

Numărul 10 al revistei *Cahiers Cioran. Approches critiques* este dedicat în egală măsură lui Cioran şi Noica, Itterbeek precizînd în prefaţă că înţelege astfel să marcheze împlinirea „Centenarului Noica". O simplă parcurgere a articolelor din conţinut ne poate da o idee despre profilul de specialitate al revistei.: *Les malheurs d'un insomniaque* (Constantin Zaharia), *Les idées schopenhaueriennes dans l'œuvre roumaine de Cioran* (Ciprian Vâlcan), *Cioran: une généalogie des sentiments* (Joan M. Marín), *L'écriture de soi comme écriture fragmentaire* (Mihaela-Genţiana Stănişor), *Élitisme et marginalité — deux biographies exemplaires* (Simona Drăgan) *Cioran, Noïca: une double vision sur la langue* (Eugène Van Itterbeek), *Genèse et ontologie: lecture noicienne d'un fragment de Cioran* (Nicolas Cavaillès), *Variations sur le mot - langage et construction de soi chez Cioran et Noïca* (Dumitra Baron), *Cioran et Noica — „le dialogue avec la peur"* (Gabriel Popescu), *Cioran — entre les influences philosophiques allemandes et les influences culturelles françaises* (Mihaela-Genţiana Stănişor), *Emil Cioran et Mircea Vulcănescu* (Marin Diaconu), *La (non) contradiction dans les Syllogismes de l'amertume* (Ionela Mladin), *Nicolae Steinhardt, un autre « ami lointain»* (Mircea Ardeleanu), *«Un désespoir calme»/ «un désespoir ouvert». La correspondance Noïca-Cioran* (Rodica Fofiu), *La philosophie de la maladie* (Mihaela-Genţiana Stănişor), *Deux lettres inédites de Cioran à Joan Marín Torres, Présentation de la Lettre d'Henry Corbin à Emil Cioran* (Eugène Van Itterbeek), *Lettre d'Henry Corbin à Emil Cioran.*

Cînd e vorba de memoria postumă a operei lui Cioran, Capitala României se mută automat la Sibiu. Iată de ce se cuvine să sperăm că, în 2011, Centenarul lui Cioran va fi un eveniment de proporţii europene. ■

Cosmin Ciotloș

CRONICA LITERARĂ

Tratament **fabulatoriu**

Radu Vancu, *Monstrul fericit*, Editura Cartier, 2009, 76 pag.

Autorul *Monstrului fericit* se numără printre cei mai puțin generaționiști dintre poeții importanți ai generației 2000.

MONSTRUL FERICIT, cea de-a patra carte a lui Radu Vancu, se subintitulează *poem*. Asta în ciuda cuprinsului care numără, el singur, mai bine de patruzeci de poeme. Dacă, ținând cont de filiațiile livrești pe care le ia în posesie fiecare dintre secvențe, am încerca să le ridicăm pe acestea la puterea cuvenită, densitatea lirică ar deveni deja aproape imposibil de cuantificat. De unde trebuie, în asemenea dificile condiții de adaptare, începută lectura? Radu Vancu însuși oferă o sugestie, atunci când își concepe sintagma din titlu (fericită la rândul ei) distorsionând începutul unui text, *Rațiuni de supraviețuire*, aflat undeva la jumătatea volumului: „Fericit monstrul care-și poate privi amintirile/ fără dezgust & ură./ De ce-ar fi el sentimental ca serial *killerul*/ surâzând tandru când vede la știri/ pozele victimelor?/ Să nu-ți urăști & să nu-ți iubești amintirile." (pag. 37)

E drept că de aici mai trebuie întoarse câteva pagini până la întinsul eseu prin intermediul căruia fascinația alcoolică profesată își vădește, în defavoarea eventualelor suspiciuni de adicție, aerul substanțial erudit. Spre deosebire de natură, iată, cultura face salturi. Căci nu despre alcooluri pur și simplu scrie Vancu, ci despre un anume scenariu, bine trecut prin alambic, în care, desigur, acestea joacă neînduplecat diverse roluri de figurație. Așa încât *Monstrul fericit* e în mai acută măsură afin cu *Punțile Stalinskaya* teoretizate de Radu Andriescu decât cu *Băutorii de absint* interpretați, cu doi ani în urmă, de cinci poeți optzeciști de frunte.

Veritabilă postfață, fiindcă singura bucată care-i urmează nu-i decât un apendice închinat unui cunoscut poem al lui Ion Mureșan, eseul la care mă refer nu lasă pe dinafară, dintre toate ale literaturii, absolut nimic. Debutează ca o confesiune anodină, continuă pe un ton memorialistic nefixat foarte limpede în timp, se pierde în paradisurile artificiale ale bibliotecii, clasifică prin sinestezie. Tonul e interșanjabil de la un paragraf la altul: „Televizorul merge, mă uit cu mare atenție la el, procesez cât pot de lucid totul, ca să-mi dovedesc că sunt treaz, știind în același timp cât se poate de bine că peste încă o jumătate de oră habar n-o să mai am la ce m-am uitat. Citesc din volumele patru și cinci ale cenaclului Euridice, participând critic, mirându-mă de miopia aproape generală în fața minunatelor poeme ale lui Dan Coman, elaborând replici, nuanțări și distinguo-uri interioare, memorând tot demonstrativ cât pot de mult (ah, mitomana mea memorie!), știind iarăși că a doua zi nu voi mai ține minte nici un detaliu, ci doar chestiuni generale, cum ar fi aplicația empatică pe text a lui Gălățanu și iactanța histrionică a lui Mincu. Estimp, alcoolul scade statornic cu un deget, cu două, cu patru, până se face iar palma întreagă, și apoi o iau de la capăt. Palmă după palmă. Un pâlmaș al alcoolului." (pag. 51)

Ultima propoziție clarifică demersul. Evoluția logică respectă interesele stilului, nu pe acelea, esteticește discutabile, ale delirului bahic. Ar fi fost, de altminteri, extrem de periculos ca prozelitismul, chiar discret fiind, să se insinueze în spațiul acestei poezii de o eleganță filologică fără cusur. E semnificativ că, în taxonomia pe care Vancu o improvizează aici, rafinamentul frastic crește odată cu numărul gradelor. De la bere, care se menține clamoroasă, până la whisky, care validează civilitatea frustă, mutația e sesizabilă cu ochiul liber. Adică, pe de-o parte: „Berea lenevoasă și cronofagă, dialogica și caragialiana bere, revelându-și natura transalimentară doar inițiaților suficient de răbdători și cu îndelungi ani de ucenicie, întrucât supa de hamei se transformă în alcool propriu-zis numai după vidarea primei duzini de recipiente, mizând deci nu pe ingerarea intensivă și abruptă a alcoolului concentrat, ci pe asimilarea lentă și în doze homeopatice, dând symposionului anvergura unui maraton, organizând piramida halbelor cu minuția unui constructor neamț de catedrale gotice, abolind mai eficient chiar decât cele mai tari băuturi pactul cu timpul, transformând marxist cantitatea în calitate, cucerind așadar cu arme apolitice sau chiar antipolitice, definitiv și irevocabil, proletariatul."

Față de, pe de altă parte: „Whiskyul churchillian, spirtos energetic, consumabil deci eficient în combinații cu băuturi energizante precum Red Bull sau Burn, cel mai puțin metafizic alcool tare (alături de gin), fără să i se poată face din asta un cap de acuzare, pentru că nici nu promite transporturi metafizice, ci se ține de cuvânt și oferă beții pur fizice, fără finețuri, fără protocolarisme, o băutură care îți spune din prima «tu», prietenoasă și amabilă, dar lipsită complet de competențe hamletian-dostoievskiene, motiv pentru care poeții americani nu au agreat-o și au preferat, în general, să-și hrănească alcoolismul din alte surse, mai generoase sub acest aspect." (pag. 65)

Ce subminează Vancu aici, prin inflexiuni succesive, e tocmai presupusa tranzitivitate a speciei. Căci dacă eseul acesta inteligent (din care, în afară de titlu, *Radu, să asculți de Cameluța*, nimic altceva nu-mi displace), anulează principiul de funcționare directă, textele care-l precedă reușesc, prin lirismul structural, să ducă la capăt, cu atât mai concludent, o astfel de emancipare a referinței. Autorul *Monstrului fericit* se numără printre cei mai puțin generaționiști dintre poeții importanți ai generației 2000. O dovadă suplimentară câtuși de puțin neglijabilă o reprezintă și faptul că acesta e primul volum al său care permite, în paginile sale, acte ferme de mobilitate prozodică. Nici în *Epistole pentru Camelia* (2002), nici în *Biographia litteraria* (2006) nu se puteau întâlni distihuri concupiscente de felul acestui multiplu pronunțabil poem, numit, cu un zâmbet în colțul buzelor, *Zeul indic*: „Iată, trupurile mele fac dragoste,/ spune amorul nostru frecându-și palmele.// Ca un porcar mulțumit de vierul și scroafa lui/ își freacă palmele, scuipă în ele și le pocnește.// Ca un pimp cu papagal pe umăr se hăhăie, satisfăcut./ Ca un regizor de filme porno alege unghiurile perfecte.// Ai zice că nu mai are mult și se repede să verifice fluidele de pe cearșaf — culoare, compoziție, miros, gust.// Nu ne iubim pe coji de lămâie,/ dar el vrea să presare peste tot coji de lămâie.// Muzică nu, culori parfumate nu,/ el se dă peste cap după muzică și lumânări.// Iubirea noastră e un pitic voyeur și kitschos,/ însă îl răbdăm și facem dragoste sub ochii lui,// știam de la bun început că e greu/ să avem un zeu în proprietate mixtă.// Ce naiba să-i facem, e tâmpițel, dar e al nostru." (pag. 30)

Odată cu această sporită fiabilitate în plan discursiv, Radu Vancu aduce în spațiul poeziei ultimului deceniu o calitate strict necesară succesului critic al unei generații care încă trăiește fervoarea pasabilei glorii foiletonistice. Anume valența interpretabilului. Versurile acestui volum se pot, aproape fără excepție, discuta în detaliu. Deși numeroase, contururile semantice rezultate nu se amalgamează, de data aceasta, niciodată. Există, în *Monstrul fericit*, o latură stenic tezistă care nu are deloc de-a face cu tematismele conjuncturale. E vorba, în optica mea, de un cod implicit de înțelegere majoră pe care Vancu îl difuzează în flux continuu. Cu tot aparentul anarhism afirmat, el crede, mai presus de orice, în instituția comentariului intuitiv. (Revin la ce spuneam mai devreme: numai Radu Andriescu mai posedă, în poezie, un talent conceptual similar. Nu întâmplător, în bibliografiile amândurora figurează, programatic, câte o deconstrucție lucidă a unor modele până la un punct, pentru fiecare dintre ei, dominante.)

Un volum nu doar remarcabil, dar și foarte generos, în context, cu propria valoare individuală. ■

Limbile romanice în contextul Uniunii Europene

Recent a avut loc la Santiago de Compostela (capitala provinciei Galicia din Spania) Conferința Internațională *Limbi romanice — traducere, multilingvism și construcție europeană*. Ampla manifestare științifică a fost patronată de către Secretariatul General pentru politică lingvistică al Juntei de Galicia, Universitatea din Santiago de Compostela, Comisia Europeană, Institutul Cultural Român și Fundația Galicia Europa. Grație implicării organizatorice a infatigabilului Horia Barna, directorul ICR Madrid și vicepreședinte al EUNIC/Spania, țara noastră a avut o reprezentare de înaltă ținută academică. Au intervenit cu interesante comunicări hispaniștii: Sanda Reinheimer Rîpeanu, prof. univ. dr. la Universitatea din București (*Intercomprehensiunea din punctul de vedere al romanisticii*), Cătălina Iliescu Gheorghiu, profesoară titulară la Departamentul de Traducere și Interpretare al Universității din Alicante (*Prezentarea programului informatic „Trautorom"*) și dl. Barnă însuși (*Română și rumaniol — cum se propagă româna vorbită în Europa*). Ca invitat al Reprezentanței Comisiei Europene în Portugalia, dr. Virgil Mihaiu, director al ICR Lisabona, a prezentat referatul intitulat *Conștiința latinității — o cale românească spre integrarea europeană*. Sesiunile Conferinței — desfășurate în flux continuu, timp de trei zile — i-au avut ca moderatori pe Karl-Johan Lönnroth, director general pentru traduceri al Comisiei Europene, Senén Barro Ameneiro, rectorul Universității din Santiago de Compostela, Aurora Velez, din partea canalului de televiziune *Euronews*, Philippe Dessaint, de la *TV5 Monde*, reprezentanții Direcției Generale de Traduceri a Comisiei Europene: Alain Wallon, Luís Moreira, César Montoliu și Filip Majcen. În discursul său inaugural, d-na Margarida Marques, directoarea Reprezentanței Comisiei Europene în Portugalia, a adresat felicitări Institutului Cultural Român pentru contribuția la reușita acestui forum lingvistic neolatin. **(C.I.G.)**

p o e z i e

Născută pe 1 februarie 1984, la Sibiu.
Absolventă a Facultății de Litere din Sibiu, în prezent masterandă (Modernism, postmodernism).
În 2007 am câștigat Premiul Editurii Axa, al Revistei „Euphorion" și al Revistei „Convorbiri literare" la Concursul Național de poezie "Porni Luceafărul..." de la Botoșani, pentru scriitor debutant în manuscris.
În 2008 am debutat cu volumul de poezie *Paper Clips*, Editura Axa, Botoșani care a obținut Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, Premiul Național "Iustin Panța" și a fost nominalizat la Premiul "Mihai Eminescu" Opera Prima.
A publicat poezie în revistele: România literară, Euphorion, Convorbiri literare, Transilvania, Ramuri, Familia, Apostrof, Contemporanul, Poesis...
A luat premii la Colocvii Naționale Universitare și participă la Sesiuni, Simpozioane cu eseu, lucrări științifice...

Daniela Popa

pivot

din tot ce presimțim că ne-nconjoară
în palma-ntinsă am fi gata gata să lăsăm drept gaj
mai întâi plămânul stâng și-apoi apare
un ochi galben în noapte adevăratul nostru oraș aici
numai șobolani rozalii noi numai noi colcăitori și proaspeți
îi croșetăm de zor din mustățile viitoare o pleoapă - dedesubt
să ne mai închipuim aproape de zborul din vis când nici
nu trebuie să te chinui peste câmp sau mall-uri maluri cimitir
dar niciodată ca omizile (o să fii gri
o să miroși a boală) când știm
drumurile care duc se fac pulbere le tragem pe-o nară
și-mprejurul mesei umbra pisicii-ncepe unduios să ruleze
un diafilm al celor patru mâini transpirate electrice în jocul
cu cărți de piele
își modelează amprentele după conturul celuilalt
intensitatea simțurilor după temperatura sângelui

prin zidul din spate a scos capul cel căruia i l-am tăiat amândoi
(să nu îndrăznești să te eschivezi - amândoi!)
apoi cea căreia i l-am îndesat cu de-a sila:
ecouri încălecate grimase răsfrânte una din cealaltă
mototolindu-se reciproc și luând locul trăirii din care scăpaseră
ființa potrivnică sieși mormăie groaznic (eu una nu mă pierd
cu firea) răstoarnă ezitări o scrumieră (nici tu nu te prea sinchisești)
așteptăm să ajungă la un echilibru - cu tine în pumnul stâng
și cu mine în cel drept

drept în inimă pumnii ei se potrivesc așa cum ar scrie
în instrucțiunile de asamblare
în spațiul până acum numai croncănituri
unde aruncam c-o ușurință mincinoasă
ceea ce nici măcar nu-ncepuse
de-acolo iese de după perdea mezina ursitoare toată-mpăienjenită
cu nelipsitul cadou din ghinioane dezamorsate și mai nimic

pe drumul care-aduce
ne trezim într-un berlin la pământ sub degetele noastre-amestecate
în afacerile micilor fusuri
dă colțul ierbii (ea e iarba și descoperă cel de-al cincilea anotimp)

pe masă nu lăsăm decât bănuțul
cu pajura căzută în cenușă - soarele pentru lumea nouă
suntem balanța oarbă pe care se desăvârșesc diminețile în noapte
și alte câteva rozătoare ce-așteaptă încă fericite
să devină fluturi

noi și fillip (II)

la fiecare pas în afara cercului de foc
un viscol de tălpi ca boabele strujite (cine-ar fi zis
că distanța o să ne macine pâinea cea de toate zilele)
obrajii brăzdați (doar pe trecerea asta de pietoni
mai pot ajunge în Kansas) jumătate de aureolă
spectrul căderii ce ți-a scăpat din pumn pene
în penele tale pentru prima dată mireasă - înainte chiar
să mă-mpăunez iată
și-un piedestal cu trapă înspre marele canal colector
doar pentru mine bliturі maimuțăreli
pe podul minciunilor iau șoaptele de la ureche
gândurile de pe buze și le manevrez ca pe plastilină:
figurine cuminți în buchet și mitul nu se prăbușește
turiștii îmi îndeasă bănuți pe gură
dar tonomatul a uitat toate muzicile

dac-aș avea curajul aș înnebuni
tu ai locui adică în vidul dintre geamuri ca-n oase
de porumbel și fillip ar deveni crima noastră perfectă
prea multe bătăi de cap însă
și pun pariu că dacă-mi rostogolesc limba printr-o tăcere
tot mai cu boltă nu sună a clopot -
doar biserica asta eretică și filmul mut pe pereți cu
neputința obsesia - stan și bran la mine sub țeastă
dezastrul țâșnește prin toți porii ca frișca
prima înghițitură nu ți se pare grețoasă

apoi dintr-o dată te-ntorci pe dos
fillip nu mai e trecutul care va veni să-ți salveze onoarea
(închipuirile?) ci o lume dispărută în ea însăși
cum se stinge lumina și rămâi cu spirala de la becuri
în jurul gâtului regină elisabeta regatul tău pe geamuri
dimineața - ecorșeul aceluiași coșmar țesând pânza
freatică a incoerențelor ce-ți strepezesc dinții
a simultaneității căderilor după ce-arunci buchetul
strângi repede pleoapele
iubirea și orbii se-mbracă-n furouri n-au nicio șansă afară

când îmi stai în stomac și mă privești în ochi
un montagne russe îți ridică adrenalina
piața mare urlă ca un radar
pe traiectorii frenetice amprenta beethoveniană -
(până la urmă tot o să iasă ceva) - fruntea mea pe ușa bisericii
pe grilajul fântânii lampadare vitrine - ce simfonie!...

implant

pe peron dintr-o dată capul mi-e de scrum
trenul ți-a smuls chipul ca pe măseaua singura sănătoasă
cu care mărunțeam dimineți mucegăite ierni
pietroase
nu mai pot să diger sufletul mi-l torn în pătrățele
și-l dau la congelator pentru un timp doar al tău
sunt nebunul în partida celor albe am ceva dușmănos
care-i taie pieziș asemenea unui gând intruziv -
oprește caravana la marginile orașului dezleagă caii
își afundă palmele în noroi steaua lui printre buruieni
piranda și țâncii măslinii se revarsă cu mândrie pe-acel
walk of fame parcelat
luna face pui în salbe culorile țipă una la alta pe fuste
într-o
limbă ca mâncărurile grele
și nu mai pleacă
apare-apoi de nicăieri un palat cu turle kitsch
o măsea de aur...

ars amandi (I)

(cei care merg pe aer)

nici cei mai frumoși din orașul acesta nici...
încă un pas și încă pe mijlocul autostrăzii
precum acrobatul pe sârmă
în afara tuturor certitudinilor linia continuă
de mort
cu inima conectată la ecranul cu licurici
euforici doar de cealaltă parte a închipuirii tale
despre ziua perfectă și-ncurcătura de tuburi -
eviscerată tensiunea se-nfrupta - prin tuburi
ultima suflare a cățelei a bunicului cărbune ser
unghii tăiate rafale de mătură bancuri răsuflate
din pantomima asta burzuluită care ne plimbă
sentimentul orăcăitor de la stânga la dreapta-n cărucior
și-i dă bariu cu biberonul la ore fixe
pășim într-o lumină etilică
fețele ni se lichefiază încet curg pe umeri pe piept
pe scrisori - lumânările -
flacăra-nghite vânătăi asortimente în cerneală
și-un rânjet rânced până i se-apleacă
sub cearșafuri fumul ne desface umbra de noapte
ca pe indigou cum scrijelești cum mâzgălești mi se ia
pe piele sau înăuntru
în aerul expirat - scene de final
și angoasa și difuzele amețeli mai salvează câte ceva
obrajii mi-ar sta mai bine pe-o nebunariță decât
în oglinda care ți-a băut din palmă -
de aici se pleacă numai în pijama fără buletin
privirile ca mercurul intră-n sânge țipătul roșu
de nou născut lățindu-se la răsărit
și cotul tău stâng suferind de ieri
când ai sprijinit toate zidurile să nu se prăbușească orașul
cu mine la braț:
„dă-o-ncolo - ciupercă otrăvitoare" claci cu toată talpa -
uite-așa mi se mărunțesc diminețile ■

Sezonul florilor din Brazilia sunt cele 12 luni ale anului; ele nu dispar niciodată, chiar dacă se înlocuiesc discret unele pe altele.

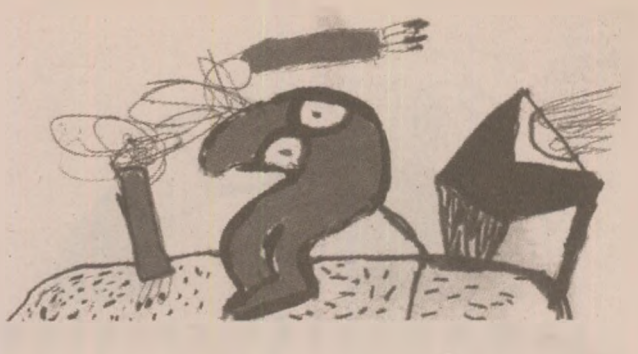

Mihai Zamfir

TROPICE SURÂZĂTOARE

Florile din **Brazilia**

BRAZILIA, Împărăția florilor: adevăr unanim cunoscut, înțeles chiar și de cei care nu știau că Brazilia e Împărăția păsărilor. Acest tărîm al florilor, unica și irepetabila grădină tropicală, nu suportă comparație nici cu cele mai somptuoase grădini europene în luna mai. E mai presus de închipuire.

Mai întîi, pentru că nu există un anumit sezon al florilor: sezonul florilor din Brazilia sunt cele 12 luni ale anului; ele nu dispar niciodată, chiar dacă se înlocuiesc discret unele pe altele; mișcarea e atît de subtilă, că trece neobservată.

Apoi pentru că relația obișnuită dintre căldură și flori nu există nici ea: în cele mai secetoase zile, cînd n-a căzut nici o picătură de ploaie de luni întregi, copacii gem de flori imense, multicolore, care se detașează ireal, ca pictate, pe cerul albastru fără pată. Cum de înfloresc atît de victorios petalele roz, mov, și galbene pe asemenea căldură uscată? Sunt mai multe flori pe copaci decît cele crescute direct din pămînt. La Tropice, totul e însă posibil.

Încă ceva: e unicul loc pe lume unde există, de exemplu, flori albastre; nu liliachiu, nu mov, nu albastru-cobalt ca la stînjenei, ci albastru pur și simplu, ca cerul, în cea mai novalisian-eminesciană variantă a culorii. Cînd vezi asemenea apariții sub formă de inflorescențe în copacii numiți *jade*, copaci la care, pe unele crengi florile sunt albastre, iar pe alte crengi ale aceluiași arbore sunt roșii, te freci la ochi ca să te convingi că nu visezi. Fericita anomalie tot doar la Tropice o găsești. Pentru ca, din aceeași rădăcină, să crească pe un trunchi flori de culori diferite, trebuie ca biologia să fi fost modificată de estetică, după un plan misterios.

Cel mai tulburător lucru în legătură cu florile din Brazilia cred că este anonimatul lor, luminos și definitiv. Sunt flori și atîta tot! Așa de multe și de variate în raport cu lumea familiară nouă, că nici un european n-a reușit să le distingă pe toate și cu atît mai puțin să le învețe numele. Nici măcar brazilienii, în majoritatea lor, nu au idee cum se cheamă. Și ce cîștigi dacă le știi numele? Sunt nume obligatoriu bizare, împrumutate din limba băștinașilor, *tupi* ori *guarani* sau din alte graiuri indescifrabile. Anonimatul e preferabil!

Izvorînd dintr-o îndepărtată memorie cultural-europeană, mici fragmente de relativ-cunoscut răsar în copleșitoarea masă florală: imensele tufișuri sunt parca de bugainvilla, chiar dacă mov-închis, galbene, aurii, crescute la dimensiuni de adevărați copaci; acești uriași oleandri în culori țipătoare nici nu seamănă cu mititeii oleandri italieni; astea seamănă cu orhideele, dar în culori vii și nebănuite, fără legătură cu sfrijitele care ajung pînă în Europa în ghivece și costînd o avere: fără să fi călcat în Brazilia, la ele s-o fi gîndit Ion Barbu cînd le-a numit *Visul galeș al Floridei și-al ostroavelor Antile*; florile înalte ca niște săbii înfipte în pămînt, la capătul cărora au apărut petale de toate culorile curcubeului, te duc cu gîndul la gladiole, la stînjenei, la cale, pentru că inflorescențele seamănă oarecum cu florile europene, fără a fi însă la fel cu nici una dintre ele.

Ce să mai spui despre pomii care păstrează, luni la rînd, concomitent flori la maximă splendoare și frunze proaspete, mai numeroase decît florile? Uneori acestea sunt roșu aprins — dînd numele arborelui, „arbore de foc"; iar cînd florile roșii, largi ca niște evantaie, se așază pe pomi de mărimea unor cedri seculari, atunci acești noi cedri se cheamă *flamboyant* —chiar așa, cu un nume francez: portughezii care i-au văzut prima dată trebuie să fi fost atît de uluiți, că au început să vorbească franțuzește.

Dincolo de cîțiva arbori identificabili, de cîteva flori cărora le poți lipi un nume, se întinde teritoriul infinit al plantelor anonime. Dacă, în grădinile noastre, bucuria vizitatorului rezultă din recunoașterea formelor, culorilor și parfumurilor, din plăcerea identificării, în Brazilia bucuria are la bază ignoranța, uimirea în fața neprevăzutului. Grădina unde toate plantele au nume cunoscute e o grădină botanică: acolo, la baza fiecărei tulpini, se află o plăcuță de tablă cu numele scris pe latinește (supremă oroare!). O grădină cu flori cunoscute ne cufundă în știință. O grădină cu multe flori misterioase e începutul Edenului. Iar una în care numele minunilor dimprejur nu sunt cunoscute de nimeni trebuie să fie Edenul însuși. ■

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Poveștile n-au cum să se termine...

Poveștile n-au cum să se termine,
Mereu rămîne-n somn cîte-un balaur
Ce se trezește scărpinînd rubine
Cu burta lui bătută-n solzi de aur,
Și cînd nici nu te-aștepți răsar moi zîne
Ce-ademenesc ciobanii de la stîne
Ca să le dea plăceri anume numai lor,
Înghesuindu-le în scorburi cu pridvor;
Iar bravi pitici fac tumbe înțelepte
Și umplu cu năzbîtii vechi iatace
În care gingașe și cam buimace
Prințesele încep să se deștepte,
Bolborosind dulci rugăciuni și aspre șoapte
În timp ce-și spală degetele-n lapte... ■

Fototeca **României literare**

Foto Ion CUCU

Zaharia Stancu, Laurențiu Fulga, Virgil Teodorescu. Plan secund - Geo Șerban, Romulus Guga - 1972

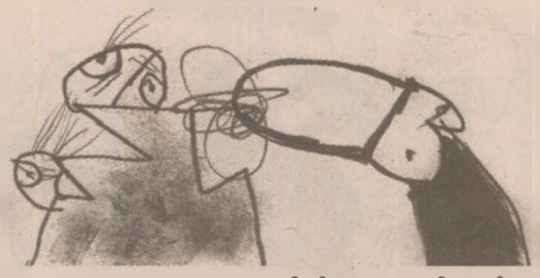

Era în februarie 1972, aveam douăzeci și patru de ani și jumătate și lucram ca redactor la revista *Tomis* din Constanța.

Cu sapa pe umăr, **la bibliotecă**

Alex Ștefănescu

COUPE-PAPIER

S. M., student, București. „Tatăl meu vorbește cu nostalgie despre *Luna cărții la sate*, care se organiza pe timpul comunismului. Ce știți despre *Luna cărții la sate*? A însemnat ceva pentru viața culturala din România?"

Despre *Luna cărții la sate*, ceremonial al culturalizării satelor, care se practica înainte de 1989 (în fiecare februarie), se poate scrie din mai multe perspective.

Dintr-o perspectivă cinică:

Manifestarea era un bun prilej pentru activiștii culturali, scriitori, ziariști, editori să ajungă ca oaspeți de seamă în sate și să-și procure pe gratis alimente, care se găseau cu mare greutate pe timpul lui Ceaușescu. La întoarcerea de la așa-numitele întâlniri cu cititorii, bieții intelectuali, înghesuiți în autobuze hodorogite sau în trenuri înghețate, cu geamuri aburite de respirația călătorilor, puteau fi văzuți ducând fericiți, ca pe niște trofee, pachete cu brânză sau carne, cartofi sau fasole.

Dintr-o perspectivă sentimentală:

„Acțiunile" organizate atunci, așa rudimentare (și uneori absurde) cum erau, aveau farmecul lor, ținând de o epocă naivă, în care cărțile mai contau și erau chiar mitologizate. Să nu uităm că în anii aceia existau biblioteci sătești (mai multe decât azi), de la care țăranii împrumutau în mod curent cărți (i-am văzut chiar eu, este adevărat în timpul lui Gheorghiu-Dej, în satul bunicii mele, întorcându-se de la câmp, vara, cu sape pe umăr, și intrând la biblioteca din centru ca să-și ia *Război și pace* de Tolstoi sau *Ocolul pământului în 80 de zile* de Jules Verne).

Dintr-o perspectivă istorică:

La noi există, încă de la începutul secolului douăzeci, tradiția „sămănătoristă" a difuzării culturii la sate. Intelectualii români (probabil și sub influența „narodnicismului" rusesc, dar mai ales datorită originii lor — în marea majoritate a cazurilor — țărănești) nu se fereau (așa cum se feresc azi) să le explice țăranilor, pe înțelesul lor, teorii complicate privind originea universului sau descoperiri de ultimă oră referitoare la viața plantelor și animalelor. Se organizau și „șezători literare", în cursul cărora lucrătorii pământului puteau să asculte poezii și povestiri, citite de autorii lor.

Această tradiție s-a păstrat după instaurarea comunismului, chiar dacă autoritățile au încercat să o transforme într-o ocazie de propagare a ideologiei marxist-leniniste. Confiscarea tradiției nu le-a reușit decât parțial.

Din perspectiva experienței proprii:

Îmi aduc aminte, clar, cum s-a desfășurat unica mea participare la *Luna cărții la sate*. Era în februarie 1972, aveam douăzeci și patru de ani și jumătate și lucram ca redactor la revista *Tomis* din Constanța. În martie urma să plec în armată. Ca redactor al revistei *Tomis*, am fost cooptat într-un grup de scriitori și activiști care avea „sarcina" să participe la o întâlnire cu cititorii într-un sat (din păcate, nu-mi aduc aminte numele satului, sunt originar din Bucovina, iar toponimele din Dobrogea mi s-au parut întotdeauna ciudate și greu de memorat: Topraisar, Cobadin etc.). Într-o dimineață geroasă, ne-am suit cu toții într-un microbuz de la „gospodăria de partid" și „ne-am deplasat" în comuna în cauză. Ne-am oprit întâi la primărie („consiliul comunal") unde am fost primiți cu țuică fiartă. Apoi ne-am mutat la căminul cultural, într-o sală neîncălzită, în care se vedeau aburii respirației ieșindu-ne din gură la fiecare cuvânt rostit. Scriitorii din grup erau un poet excentric, autor al unor versuri alambicate și ininteligibile, pline de cuvinte scrise cu majuscule și un prozator ambițios, cu mult temperament, atras de analiza psihologică (amândoi — scriitori lipsiți de cine știe ce talent, dar oameni pitorești și plăcuți — nu mai sunt azi în viață). Eu, în calitate de tânăr critic literar, trebuia să-i prezint publicului. Am luat loc toți trei la „prezidiu", flancați de un activist de secția de propagandă a Comitetului Județean al PCR și de altul de la Comitetul de Cultură. La aceeași masă s-a așezat și primarul comunei.

Publicul era format din cincisprezece-șaisprezece țărani obosiți de muncă și îmbrăcați gros, cu cojoace și căciuli — bărbații, iar femeile — cu basmale groase. Stăteau tăcuți și respectuoși în scaunele desperecheate aduse de prin birouri (era o sală relativ mică, nu sala de spectacole). Nu mai țin minte ce s-a spus. Dar mi-aduc aminte ce nedumeriți erau țăranii când poetul își declama cu emfază versurile din care nimeni (nici măcar eu, criticul literar) nu înțelegea nimic. Se uitau la el ca la un popândău ieșit pe neașteptate din pământ, în timp ce ei s-ar fi aflat la prașit. Trăznitele combinații de cuvinte, deși indescifrabile, nu îi plictiseau, ci îi uimeau necontenit și îi faceau să aibă o mină gravă, de filosofi.

Mai rău a fost când a început să citească prozatorul un fragment de roman, despre stări sufletești abisale, descrise în fraze arborescente. Țăranii și-au pierdut repede curiozitatea. După un timp, pe unii i-a cuprins și somnul. Își țineau bărbia cu mâna, dar în zadar. Tresareau speriați când adormeau și încercau din răsputeri, dar în zadar, să rămână treji. Prozatorului nu îi era deloc mila de ei. Neavând parte de audiența în lumea literară, simțea nevoia să-și ia revanșa aici, pe seama unui public inocent și docil.

Am roșit pentru el. I-a chinuit, ca pe hoții de cai, mai bine de o-oră, până la istovire. A urmat o masă festivă, oferită de un țăran mai înstărit, acasă la el. Acolo am remarcat — și n-am uitat nici până azi — cum mâncau activiștii. Nu arătau deloc că se bucură de bunătățile scoase la iveală, de gazdă, cu generozitate. Mâncau încruntați, stând în picioare. Aveau aerul că îndeplinesc o obligație, din devotament față de partidul comunist. Eu, lipsit de experiență, am reacționat entuziast la aducerea fiecărui fel de mâncare. Am lăudat pâinea scoasă atunci din cuptor, am lăudat vinul roșu și dulce extras din butoiul din pivniță. Și am mai și făcut o glumă care i-a făcut pe toți să încremenească (fără ca eu să înțeleg de ce). Am spus: „Dacă știam că se mănâncă așa de bine, aș fi participat de multe ori până acum la *Luna cărții la sate*."

Urmarea: a doua zi am fost chemat la Comitetul Județean Constanța al PCR și certat aspru pentru denigrarea activității de culturalizare a maselor desfășurate de partidul comunist. ■

O lecție de **demnitate**

DINTR-O antologie a grotescului n-ar putea să lipsească lamentațiile securiștilor care au păzit-o pe Doina Cornea, publicate în *România Mare* la scurtă vreme după revoluție. Din punctul lor de vedere, ei o duceau mai prost decât victima lor, pentru că stăteau afară, în frig și ploaie, în timp ce ea, arestată la domiciliu, avea un adăpost și putea oricând să-și facă un ceai. Nu contează că îndeplineau o misiune rușinoasă, pentru care primeau salarii sfidător de mari și se bucurau de multe alte privilegii, nu contează că prizoniera lor era o femeie fără apărare, pe care o terorizau printr-o supraveghere continuă și pe care o luau din când în când la sediul Securității și o băteau, contează că lor le curgea nasucul de prea mult stat în aer liber!

Doina Cornea s-a remarcat nu numai prin curajul cu care a înfruntat un aparat represiv puternic și necruțător, cu multe crime la activ; ea merită admirație și pentru eroismul discret de a rămâne om întreg printre atâția oameni incompleți, de a-ți păstra demnitatea într-o lume a micimii sufletești și prostului-gust.

De altfel, și în prezent, vocea ei impune respect prin demnitate și prin lipsa de meschinărie.

Recent, Ana Blandiana, admirabila poetă Ana Blandiana, asumându-și cu modestie rolul de editor, i-a publicat Doinei Cornea un *Jurnal*, document de mare interes și, în același timp, emoționant autoportret al celei care s-a împotrivit, de multe ori solitară, uneori susținută doar de câțiva dintre contemporani (deși aproape toți erau nemulțumiți de situația din România), atotputernicului regim comunist. Volumul cuprinde și alte documente (texte și fotografii) cu valoare complementară. (Iată datele lui: Doina Cornea, *Jurnal — ultimele caiete*, urmat de o convorbire între Doina Cornea, Ariadna Combes, Leontin Iuhas, moderată și consemnată de Georgeta Pop, prefață de Ana Blandiana, București, Fundația Academia Civică, Centrul Internaținal de Studii asupra Comunismului, 2009.)

După cum remarcă Ana Blandiana, „există în acest jurnal al doamnei Doina Cornea, din anii de maximă persecuție și primejdie, o asemenea fervoare metafizică, o asemenea dorință de a descoperi adevăratul sens al lucrurilor, de a despărți ceea ce este esențial și peren de ceea ce — oricât de dureros — este derizoriu, încât întâmplările din solul cărora cresc plantele luminoase ale gândurilor se estompează până la dispariție, așa cum realitatea din spatele tablourilor nonfigurative devine neglijabilă."

Pătrunzătoare observație. Realitatea vieții de fiecare zi se transfigurează, într-adevăr, în jurnalul Doinei Cornea, devine doar prilejul unor reflecții asupra ființei omenești, asupra curajului și dorinței de libertate, asupra solidarității umane și încrederii în viitor. Totuși, eu, cu inevitabilul prozaism al criticului literar, aș fi vrut să existe mai mult *reportaj* în jurnal. M-ar fi interesat să aflu acele amănunte expresive pe baza cărora se poate reconstitui o atmosfera și pot fi imaginate personajele aduse în centrul atenției. Din fericire, această concreteță este furnizata, în compensație, de fotografii, de procesele verbale și notele recuperate de la Securitate, de scrisori. Până la urmă, datorită modului inteligent în care a fost conceput, volumul Doinei Cornea oferă o imagine edificatoare, cu o bună rezoluție, a unui act de curaj care nu prea are termen de comparație în istoria noastră recentă.

(Alex. Ștefănescu)

Există un întreg univers care se articulează în jurul unei axe principale – iubirea, începutul, dezvoltarea și sfîrșitul ei –, cu o sumedenie de personaje, majoritatea româno-israelieni.

O carte complexă

LA 25 FEBRUARIE prozatorul Virgil Duda a împlinit 70 de ani. Nu cu mult timp înainte i-a apărut la Editura Polirom romanul *Ultimele iubiri*. O carte densă, bogată și îmbogățitoare, cu o complexă țesătură.

M-am așteptat la un roman de dragoste în stilul cunoscut al autorului, cu mult erotism, asociații de idei, reflexivitate etc., — dar e departe de a fi *numai* atît, departe de tot. Există un întreg univers care se articulează în jurul unei axe principale — iubirea, începutul, dezvoltarea și sfîrșitul ei —, cu o sumedenie de personaje, majoritatea româno-israelieni; cu incursiuni în fibra intimă a Israelului, în geografia, istoria și moravurile sale social-politice puse adesea în antiteză cu cele din România ceaușistă, România tinereții și amintirilor autorului; cu pendulări recurente, pe baze asociative, între imagini din prezent și din trecut; cu multiple biografii amoroase însoțite de scene erotice fierbinți, cu frecvente evocări livrești, de la Eminescu la Tolstoi, de la Dostoievski la Dürrenmatt, de la Rembrandt la Van Gogh, de la Fellini la Ettore Scola, toate puse, de altfel, în seama personajelor; cu portrete psihologice „en miettes", în primul rînd ale protagoniștilor romanului care se întregesc, se rotunjesc, din aproape în aproape.

Iată-l pe Radu Goldberg, personajul principal, întrucîtva alter ego-ul autorului. Este un „burlac însingurat și lucid", comod din fire, chiar leneș, afirmă el despre sine, inteligent, suspicios, dar nicidecum paranoic, bănuielile lui fiind de obicei perfect raționale, senzual și preocupat peste așteptări de „piața sexului", cu o fire „mîndră și neiertătoare", cu o sensibilitate *feminină*, contrastînd cu aceea specific *masculină* a iubitei, mai vîrstnica decît el, dar temperamentală Marieta. Deși desfășurarea contorsionatei povestiri de iubire poartă amprenta firii lui Radu așa cum l-am descris mai sus, i-a trebuit acestuia mult timp pînă să descopere minciunile succesive ale „nimfomanei", și unde? Tocmai la Amsterdam, destinația unui scurt voiaj în comun care urma să consfințească ieșirea din duplicitate a celor doi și unirea lor pentru tot restul vieții prin actul logodnei și ulterioarei căsătorii. Ceea ce îl face pe economist, devenit perspicace și cumplit de gelos, să o copleșească (la telefon) cu insulte urmate de noi declarații de dragoste și de gîndul că fără Marieta se simte singur pe lume și fără rost, „un pom uscat". El: „N-aș fi îndrăznit să-ți cer asemenea explicații dacă (...) nu te-aș iubi atît de mult, cred că mai mult decît ai fost iubită vreodată". Ea: „Nu te-am iubit niciodată" și, cu alt prilej: „Totul are un sfîrșit". „Cu ce ușurință a spus că nu m-a iubit niciodată", reflectează Radu retrospectiv, pentru ca imediat să treacă la cealaltă extremă: „Evident că e o reacție furioasă, un protest justificat și nimic mai mult. Arunci o frază, asta declanșează te miri ce replică absurdă, și totul se rostogolește".

După ce își descrisese în nenumărate rînduri desfătarea erotică și admirația pentru această „zeiță coaptă", „statuie de alabastru, asupra căreia îți vine să te arunci cu poftă", totodată „incredibil de diafană pentru formele trupești pline și voluptuoase", care „îl primea și păstra în ea cu o mare inteligență a mișcărilor erotice, farmece irezistibile, pricepere, persuasiune, delicatețe", ceea ce îl făcea să-și dorească de fiecare dată „să nu se mai termine", Radu ajunge s-o considere o „tîrfă", o curvă batrînă și „femeia tuturor", pe care el, „un bou bovaric la vîrsta cînd te pîndește pensia" și o „vită tîmpită", continua să o iubească. O iubire care se va solda în cele din urmă cu o comoție cerebrală și internarea în spital, — scene de neuitat.

Cîte ceva despre celelalte personaje care gravitează în jurul celor doi eroi: Doru/ Dror, fostul regizor secund din România, consumat în Israel de o dramă familială, dar și de idealuri sociale elevate, în ciuda eșecului lui în plan material și profesional: Andrew, fotograful sionist de origine americană, aflat, ca și Radu, în slujba fascinantei patroane bulgăroaice, Alis, — un concentrat de paradoxuri caracteriale — de care fotograful era îndrăgostit, dar care este mai degrabă atrasă de Radu; Pierre, călugărul catolic delicat și cultivat, care evită orice formă de misionarism în Israel, este îmbrăcat ca israelienii de rînd, muncind alături de ei și deplîngînd ca și ei Holocaustul; bătrîna și generoasa D-na Vicki Baum, care-l salvează pe Dror de la ruina materială și morală; Sorin, fostul seminarist ultraortodox, devenit scriitor cu mentalitate liberală și libertină, om de cultură întinsă, mai ales literară, rămas totuși, în adîncul sufletului profund

religios, — cum va descoperi Radu în dialogurile cu el, — dincolo de ritualuri și propriul cinism; în fine, zugravul troglodit Ariel, mafiot arhetipal cu aspirații de politician și parlamentar.

Cît despre rolul tuturor acestor indivizi în economia romanului, el este, după părerea mea, — cel puțin parțial — acela de a pune în lumină destine, întîmplări, moravuri, reflexii (reflecții?) despre viața din societatea israeliană. Nimic în aceste relatări nu este retoric, forțat, tezist. Autorul pune în mintea și în gura personajelor sale cele mai diverse și uneori contradictorii afirmații. Fluxul situațiilor și imaginilor descrise se desfășoară firesc în plan psihologic, în consonanța — nu numai cu portretul moral al celor implicați, ci și cu derularea „poveștilor" paralele din roman.

Alis, patroana micii firme editorale la care lucrează economistul Radu Golberg, dorește să editeze un album jubiliar al unui vechi club sportiv telavivian, „mîndrie și simbol al națiunii", proiect cît pe ce să fie torpilat de un miliardar rus (aluzie la Gaidamek?) care se adăpostise în Israel de teama Interpolului. Ceea ce îl face pe R.G. să exclame cu năduf: „Bine spus, dintr-un vis al evreilor săraci goniți de antisemitism, Israelul devenise un hobby al mafiei internaționale". Dar nu numai al acesteia. Apariția sub balconul său a unor grupuri de narcomani cu purtători de cuvînt gălăgioși și obraznici, atîtînd la încăierări și acte de violență, îl face pe Radu să reflecteze la autentica democrație israeliană, bazată pe respectarea drepturilor fundamentale ale omului — între altele a minorităților de toate felurile, — în contrast cu ceea ce se petrecea în România de altădată, unde un tratament umanitar pentru acești „paraziți sociali" ar fi fost de neconceput.

Dar pentru Sorin, fostul seminarist, Israelul rămîne „țara cea mai birocratică din lume", în timp ce Doru-Dror, ex-regizorul care, cum spune el, a trăit aici „cea mai cruntă înfrîngere", nu se sfiește (și nici autorul, care are curajul să-l citeze) să afirme sus și tare că „urăște această țară blestemată" în care își găsește, totuși, din timp în timp un sens și un loc. Ca și homosexualii popularizați în emisiuni TV de către reporteri remarcabili precum Elisa, favorita lui Glasberg și a lui Sorin. Ca și prostituatele, „curvele naționale" și starurile kitsch, avide de „rating", contracte fabuloase și cariere „artistice" clădite cu ajutorul interesului mass-media pentru orgii, scandaluri televizate, exhibiționism deșucheat și divorțuri de tip americănesc, implicînd milioane de dolari; ca și fariseismul păturilor privilegiate ale societății, și, desigur, manipulațiile de pe eșichierul politic israelian (dar și european sau american). Imoralismul acestuia este exprimat în mod condensat de consilierii electorali ai unui partid de dreapta părtaș la anumite negocieri de afaceri cu firma editorială a lui Alis. „Nimeni nu se recunoaște partizan al războiului, la fel cum nici un ticălos nu acceptă să fie considerat antisemit, deși susține că evreii duc lumea de rîpă. Noi milităm pentru o pace bazată pe forță, pe refuzul oricărui compromis (...) spre deosebire de adversarii de stînga care sînt gata să-și vîndă mama și tatăl, pămîntul sfînt al patriei". Și „ei sînt plătiți de unii, noi sîntem plătiți de alții (...) Principiile politice n-au legătură cu munca electorală".

În *Dicționarul* (său) *neconvențional* Al. Mirodan vorbea despre privirea pătrunzătoare a lui Virgil Duda, despre „ochiul său monstruos" capabil să distingă toate detaliile, conturile, articulațiile ascunse ale unor obiecte, figuri, fenomene, pe lîngă care majoritatea dintre noi trecem ca niște nevăzători. Privirea, memoria, imaginația debordantă (remarcabile, de pildă, paginile despre corul babelor bulgăroaice sau spectacolul de la spitalul unde era internat Radu), și desigur, talentul, — iată cîteva din elementele care concură la reușita redării caleidoscopice în volumul de care ne ocupăm, a celor mai diverse aspecte ale vieții și artei. Dintre acestea aș menționa între multe altele: imaginea cartierelor Tel-Aviv-ului cu caracteristicile lor olfactive, cu brutarii, negustorii, meșteșugarii, atelierele și fabricuțele lor; a restaurantelor din Tel Aviv, Amsterdam sau București, și specialitățile lor culinare; aeroportul Ben Gurion cu agitația și coloritul său pestriț; imaginile de ansamblu (dar și în detaliu) despre Amsterdam și obiectivele sale iudaice, muzeele sale (Van Gogh, Casa lui Rembrandt), rumoarea străzilor și trecătorilor; tipografii și tipografi; atmosfera convențională de la înmormîntări; cum arătau și cum se stingeau altădată incendiile din România, în comparație cu cele din Israel; colțuri de natură (rezervația din nordul Israelului); componența și manifestările fanilor de pe stadioane (din București și Tel Aviv).

Privirea atotcuprinzătoare nu exclude reflexivitatea, considerațiile despre dreptul de a spune adevărul, care comportă în plan moral și social anumite limite („Adevărurile mărturiseau cel mai adesea, o carență de educație"); despre civilizația contemporană („Epoca modernă, liberalizarea moravurilor, revoluția sexuală, egalitatea femeii cu porcii de bărbați, pornografia lăbărțată pe Internet (...) paradele homosexualilor, luxura, apusul civilizației occidentale") care civilizație se mai caracterizează și prin fariseim („fariseismul fin drapează grosolănia moravurilor") și „mormanele de falsitate" pe care le ascunde o așa-zisă delicatețe; despre ideologii („Oare de ce ideologiile politice se sclerozează, se osifică, se compromit și pier relativ repede, iar religiile nu suferă asemenea degradare, ba chiar după ce rezistă mii de ani, devin și mai puternice, au tot mai mulți credincioși, adesea oameni ce nu pot fi acuzați de obtuzitate?"); despre senzul vieții („Un scop estetic" (...) „Senzația de a aparține cuiva care-ți aparține"; despre dragoste („Iubirea e generoasă cînd nu cere nimic în schimb").

Aș fi vrut să vorbesc mai pe larg și despre stilul romancierului, fără exces de metafore, în schimb bogat în asociații insolite („luminatorul ca un ochi al universului") cu atît mai percutante. Mă voi rezuma să subliniez (din nou) subtilitatea observațiilor într-o artă portretistică pe care atît de bine o ilustrează, între altele, imaginea corului de babuțe entuziaste, suprapusă alteia, asemănătoare, dintr-un orășel american: „Cerceta îndelung spinările, protejate de bluze cu buline, asupra cărora vîrsta își pusese amprenta nemiloasă, cefele uscative sau îngroșate, tremurînd ușor din pricina încordării sau efortului, coafurile din păr rărit sau prost vopsit, cerceii demodați ori clipsurile cu pietre colorate (...) Descoperi apoi că un fir nevăzut, de comunicare și identificare, îl lega de aceste necunoscute care nu acceptau să se lase învinse de singurătate, că ritualul repetițiilor includea, mai mult chiar decît dragostea de muzică, nevoia imperioasă de a aparține unei colectivități familiare, unde ești cunoscut și înțeles (...) lumea în care îți împărtășești bucuriile și îngrijorările, unde încerci să dai uitării ori să ironizezi presentimentul sfîrșitului". La fel grupul doamnelor americane: „aceeași nevoie imperioasă, vitală, de a aparține unei colectivități plăcute, întemeiată pe o preocupare comună și pasionantă."

Romanul *Ultimele iubiri* se încheie în mod abrupt și inspirat, prin „mormăitul" aprobator al lui Radu interpelat telefonic de gureșa Marieta, convențională și fățarnică, în timp ce el eșuase pe patul său de spital lovit de comoția cerebrală.

Un roman complex al importantului prozator Virgil Duda.

Gina SEBASTIAN ALCALAY

Medic de profesie, desfăşurîndu-şi în prezent activitatea la New-York, dar şi muzician şi pictor, d-sa întrupează o complexitate, un neastîmpăr ce se transmite textelor sub semnul unei aspiraţii de comunicare „completă".

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Ultimul optzecist

Liviu Georgescu, *Nu am voie*, Ed. Paralela 45, 2008, 184 pag.

AFIRMAT cu întîrziere, după anul 2000, cînd seria optzecistă căreia cronologic îi aparţine părea a-şi fi făcut cunoscuţi de mai multă vreme toţi reprezentanţii relevanţi, Liviu Georgescu apasă pe o multitudine de clape ale claviaturii poetice, ca şi cum ar dori să-şi manifeste un surplus de energie acumulat în perioada de aşteptare. Medic de profesie, desfăşurîndu-şi în prezent activitatea la New-York, dar şi muzician şi pictor, d-sa întrupează o complexitate, un neastîmpăr ce se transmite textelor sub semnul unei aspiraţii de comunicare „completă". Nu e dispreţuită nici relativa proză a unei biografii schiţate în datele-i caracteristice: „La douăzeci de ani m-am îndrăgostit, deşi mă îndrăgosteam / în fiecare an. Dragostelor şi suferinţelor de atunci nu le mai găsesc / parfumul. Îmi amintesc doar că erau enorme. // La treizeci de ani mă sufocam, într-o ţară fără graniţe, fără speranţă / şi credinţă, doar cu gratii. Ţin minte că voiam să fug, să înot, / să urlu. Puteam mînca şi gîndaci fără să am nici o repulsie, / îmi răsunau în urechi versurile lui Blaga: *munţilor, daţi-mi un trup.* / Am fost un actor foarte bun în revoluţie, neaşteptînd nici o răsplată. Alţii au primit gloanţe. // La patruzeci aveam un copil, o meserie stabilă, idealuri neîmplinite, / într-un continent îndepărtat, dincolo de apele grele. / Trecerea de la copilărie la maturitate se face acum, spre cincizeci, / cînd nu mai ştiu dacă totul a fost o iluzie, / dacă ceilalţi au existat, dacă eu am fost toţi pe rînd sau deodată, sub marile voaluri Maya, o pace ca oglinda infinită" (**Aproape departe**). Ambiţia melancolică a unor atari confidenţe e însă rapid depăşită prin amplificarea aparatului poetic. E pusă în funcţiune o maşinărie tot mai complicată care elimină confesiunea nudă, bruiată de sunetul motoarelor metaforice. Intensitatea morală ajunge a fi sugerată indirect, printr-o tonalitate retorică. De parcă poetul şi-ar ridica vocea pentru ca aceasta să se audă în „vacarmul muzical" ce l-a stîrnit, al „viselor declanşate cu un *click*, al hormonilor „dezlănţuiţi de o atingere / pe un *touch-screen* sau pe o tastatură ritmată": „Afară grădinile sunt colorate cu sînge de vii şi morţi. / Afară e vidul pur al îngerilor, embleme de săgeţi şi de os, / e sabia nunţii. (...) Afară e viaţa şi noaptea albă de urale. / Afară lumea se pierde în zugrăveli fără rost. / Afară sunt mai trecător ca roua, mai slab ca frunza / şi mai orb ca fierul" (**Afară**). Viaţa lăuntrică e astfel livrată acestui „afară", plin de feeria unor impredictibile, nesecate metamorfoze. În aşa măsură seducătoare, încît fiinţa nu ezită a se contopi cu neînfrînatul flux imagistic, a deveni una cu substanţa lui oceanică, încrustată cu referinţele unei civilizaţii de alexandrinism tehnicizat, nu fără uşoare nostalgii naturiste ca o floare prinsă la butonieră: „ventuzele fluviului mă absorb - ţintă acvatică de tras cu puşca / valul îmi sfîşie pielea cu mandibule de crustaceu / ape tulburate cu aberaţii genetice şi nativităţi distrugătoare / ţintă de hăcuit cu harponul în pelicula de opt milimetri / înaintez electrocutat cu peşti electrici în gropile de potenţial / apocaliptic / în echilibru pe marginea ferestrei la etajul 101 / aud tînguiala miilor de gloanţe / lagăre aeriene şi şarje de oţel lichid / tornade cuibărite-n flori de cîmp / aripa ciuruită fumegă după cortina / recviemul topit" (**Asalt II**). Se conturează astfel un vizionarism materialist. S-a vorbit în legătură cu producţia în cauză despre „scenarii arhetipale" şi „iluminări", despre o „apostrofă profetică a escatonului" etc., ceea ce nu înseamnă că materia cu care operează bardul nu e precumpănitor una a percepţiei senzoriale, cu o densă textură trupească. „Viziunea spiritualistă" e o perspectivă dedusă ori adăugită, nu un factor iniţial. Apropiat de Caraion cu a sa lamentaţie întunecată, de ins robit fără izbăvire lumii fizice sau de primul Alexandru (Ion) cu aceeaşi cruntă depoziţie de damnat, Liviu Georgescu îi deplură pe „oamenii acestei planete însingurate" nu pentru că n-au parte de o salvare transcendentă, ci pentru că îşi reduc existenţa psiho-fizică aidoma unor „măşti învinse, oase triste în retragere spre ele însele". Aşadar prăbuşirea unei materialităţi cîndva înfloritoare într-un stadiu entropic. La modul d-sale simfonic, Liviu Georgescu aude „materia plîngînd": „pînă cînd rămîne doar osul jefuit de carne, / pînă cînd mai rămîne doar carnea jefuită de gînd, / pînă cînd rămîne doar gîndul jefuit de bunătate, / pînă cînd nu mai rămîne decît bunătatea văduvită de El, / cel care ne-a părăsit într-un univers mineral / în luptă eternă cu mişcarea, în încleştare infinită cu materia, / în celula sferică a creierului, pe scara transparentă a acizilor nucleici, / retraşi în propriul gînd şi în propriile oase // în timpul lui a fi peste timpul lui a nu fi" (**Oase triste în retragere spre ele însele**). Apocalipsa montată cu predilecţie e un prilej de a prezuma criza universului concret, simbol generalizat al spaimei de suferinţă şi de extincţie pe care o încearcă făptura umană. O colecţie de cruzimi prezentate cu rea satisfacţie se întemeiază tocmai pe conexiunile carnale cu ambientul, pe visceralitatea durerilor pe care le suportă omul şi pe propagarea acestora în mediul anorganic. E un circuit doloric în beneficiul unei agonii în accepţie nonspirituală: „oameni imaginari oameni reali / în balansul lepros şi sterilitate vibrantă / aşteptînd moartea ca o răsuflare din pieptul de bronz / să cadă peste ceilalţi / cînd în lacrimă plîng vieţuitoare necunoscute / şi bufniţe ne privesc din semne de ortografie / pe străzi luminate cu lămpi de carne / luna zace pe coroane de spini răsucită în haos / libertatea sădită odată în suflet se învăluie cu fărîme de muşchi / cu ecouri ascuţite de ogari în oglinzile ciobite / cu cenuşa din gene şi blestemul Atlantidei // sorii îşi lasă în univers amorţeala // şi deodată sunt pătruns de un cîntec metalic / îngreunat cu nori de siliciu şi lava blestemului / în melcul de zgură / stîncă şi pămînt scufundate pe scări şi spirale / în auzul de apă" (**Continent surpat**). Performanţele acestei dezagregări fără rest sunt amănuntele ei plastice surprinse de un ochi îngheţat, în aşa fel încît imaginarul capătă alura obiectivităţii. Lirismul are un caracter centrifug, se detaşează de emitentul său prin fiorul ororilor maxime. Mareele barbare înfulecă tot ce fiinţează, corbii înşurubează cadavrele pe un cîmp metalic, de sub burţile cailor se propagă un jaf ca o vînătaie, oraşul e ridicat de meduzele viscolului, oglinzile crapă de întuneric, viaţa se ghemuieşte în sine aidoma unei păpădii.

Acest univers imanent căruia nu i se potriveşte nicio explicaţie e ca o broască de uşă căreia nu i se potriveşte nicio cheie. Formulele tradiţionale alunecă pe deasupra suprafeţelor energiei sale fără niciun efect, conturînd un trecut lînced („Pentru sute de ani pereţii bisericilor au plîns fără chip, au plîns în balanţă pe talgerul gol cu atîta sfinţenie încît se auzeau zefiruri prin pîntecul gravid, sfinţii prin nesfîrşitele convertiri, bibliile tipărite pe coajă de arbori, tînguiala Anei, zborul lui Manole" - **Istorie şi fapte**) ori un lamentabil viitor: „Mîine soarele va răsări sub nori / şi lumea va fi o simplă fosilă. / Ninge de anul nou, fără colindători, / buhaiul îşi plînge singur de milă" (**Înainte de final**). Inadecvarea, disonanţa, discordanţa constituie normele de funcţionare ale poeziei în discuţie, producătoare la acest mod al unui negativ abrupt, sub chipul unor masive conglomerate de imagini inospitaliere. Poetul mizează pe demonia unei anticreaţii, violentînd cu sistem valorile socotite pozitive, trecînd în zona abjectului, dejectului, infectului cu o înlesnire discursivă totuşi, cu un gen de graţie ce sugerează pe alocuri frăgezimea unor picturi suprarealiste. Ilogismul se echilibrează prin sine însuşi: „Piramide de cranii în Eldorado latin / piramide în junglă / bătălii şi inchiziţii / galioane se întorc prin fibrele optice / cu inima smulsă din pieptul încă pulsînd - / broaşte îmbrăcate în pielea broaştei învinse // aleargă girafe în flăcări prin visul din oul crăpat / coride cu tauri de ipsos sub lupa încinsă - desfrunzire de vise // Flamenco: dansul-vibraţie şi volute de calcar / dansul compus din paşii de lemn / miniaturi cubiste // oglinzile intră în pivniţele luminii / în jazul figurilor de metal / în carteziene ospicii ale formei / în elizee fantasme ale adîncului" (**Coloniile abstracte ale formei**). Dar Liviu Georgescu nu e interesat, cum arătam mai sus, a se mărturisi, adică a oferi spectacolul unui eu nud, ci mai curînd a se proiecta asupra exterorităţii, a se consubstanţia cu aspectele acesteia, conectîndu-şi energia subiectului la tabloul siderant al absurdului cosmic. Ori a dispărea în vria absurdităţii transpersonale (o modalitate de sinucidere în efigie): „Cîntecul curge şi saltă / se domoleşte pe ape plutind în trupul meu. / Presimt succesiunea sinucigaşă a anotimpurilor / şi flautul întunericului, / simt foşnetul curgerii planetare - / asfinţitul ca o lacrimă de înger. // Şi în privire - convoaie de copaci şi zgîrie-nori / dansul păpădiei / şi plînsul peniţei / în tuşul care-mi înfăptuieşte dispariţia" (**Hipersensibil**). De cele mai multe ori asistăm la starea de criză a unei lumi ce se mistuie în condiţia sa de fizică delirantă, de apocalipsă rece a substanţelor: „Înserarea se lasă pe aripile unui vulture pleşuv. / Umbrele taie lumina în creierul primenit pentru viziuni. / Dincolo de coama vegetaţiei linia orizontului se diluează / pînă la un fum subţire ca firul de mătase / şi se scurge lent din scoica timpului. / Timpul se deapănă singur din pulpele de cristal / ale unui fluture răstignit în nemişcare" (**Dincolo de nemişcare**). O ebuliţie deopotrivă a timpurilor şi spaţiilor, a organicului şi anorganicului, a tuturor convenţiilor conştiinţei noastre e înscenată ca o himerică revanşă în faţa unei fenomenologii fără sens. De menţionat şi reflexul profesional ce alcătuieşte în marginea dezastrelor fişe clinice: „pipete pasteur picură cucuta zilei pe limbile frunzelor / alunecă formulele delirului prin pîlniile ruginite de eter / într-o chimie organică sintetizînd monştrii în eprubete". (**Asalt II**). Sau: „Viscerele şi pieile tăbăcite, foiţele de piersică / ale obrajilor sunt disecate şi rearanjate sub microscop" (**Text din Umbria**). Sau: „În Salonul numărul 6 cîlţii se înfundă în goarna de purpură. / Şi peste tot bîntuie malaria nopţilor albe, / inflaţia cuvintelor, fiere vărsată" (**Prin venele desprinse**). Este încă o probă de exteriorizare, *id est* de antilirism. Flegmatic asemenea oricărui creator în duhul unei demonii asumate, Liviu Georgescu aspiră către o expiere răsturnată, către dizolvarea antimistică în procesele inepuizabile ale materialităţii. ■

istorie literară

Amintirea, cu gust de sesiune și cafea, a timpurilor cînd nu existau decît două valori, cele mai frumoase din cîte sînt: libertatea, și prietenia.

Arizona Dream

PARE NEPOTRIVIT, la prima vedere, un titlu americănesc, cu o undă balcanică *à la* Kusturica, pentru recenzia unei cărți de amintiri cum este *Clujul din cuvinte*, o carte de burg și de melancolii controlate, în care absurdul și patetismul foarte arar își fac loc. Totuși, în volumul coordonat, cu o ambiție de-a face ceva pentru locul în care ești cum puținora le mai stă în fire, de Irina Petraș, președinta USR Cluj, și apărut, în 2008, la Casa Cărții de Știință, Arizona spune ceva. E café-barul de lîngă Universitate, acea universitate de care orașul e plin, pe care aproape toți chemații să-și amintească o pomenesc și pe care, o spun convinsă pe propria-mi piele, o poți iubi nedezmințit chiar fără să-i fi fost student. Și mai e ceva: amintirea, cu gust de sesiune și cafea, a timpurilor cînd nu existau decît două valori, cele mai frumoase din cîte sînt: libertatea, și prietenia. Despre ele, în fel și chip, e vorba în această antologie ilustrată, în tonuri de sepia, care este a filologilor zvăpăiați de la Cluj, cum îi alintă Horia Bădescu într-o baladă, tot atît cît a navetiștilor nevindecați, și-a adulților melancolici, ajunși turiști unde erau acasă.

„După douăzeci de ani trec iarăși pe-aceleași uliți/ Unde-am fost prietenul mic al țărînii din sat", versurile din dedicația lui Blaga către Pillat, pe care nu întîmplător le citez — *Dor de Cluj, Dor de Blaga* e, ca nicăieri altundeva, imn de catedră universitară... — însoțesc, ca un refren nespus, rîndurile scrise în cadența pașilor pe piatră. Nu știu de cîtă vreme n-am mai văzut, în anii cînd toți fotografiem, mai bine sau mai rău, perspective, înălțimi, pavajul unei străzi tras în poză. E, îngustîndu-se spre infinit, strada Matei Corvin, cea pe care calci, cea pe care *au călcat*, ilustrînd vorbele lui Nicolae Balotă despre un Cluj pierdut, și regretat. Un Cluj care are pietrele, dar și-a pierdut pașii.

Mare parte din volum e din ecouri. Pe cît e amintirea unor vremuri de lipsuri cîrpite cu încredere (de pildă, memoriile lui Valeriu Anania, despre binele care, nebănuit, se-ntoarce) de concretă, de credibilă — credibilitatea paradoxală a basmului, pe-

atît e prezentul de difuz. Ceea ce nu-l pune, nici o clipă, la zid. Au, toți, sau aproape toți cei care răspund la un invizibil chestionar sentimental, netezimea pietrelor lucrate de ape. Melancolia fără frustrări, și amintirea fără ranchiună, o împăcare ce, de n-ar închide bulboane de tristețe, ar semăna îndeaproape cu bucuria. De a fi cel care ești, și de-a fi trecut printr-un loc care leagă, și limpezește.

O sută zece sînt cei care, cu voie sau fără voie (fiindcă fragmente din, bunăoară, Aron Pumnul dau relief istoric unei priviri apăsat subiective), împrumută versuri, proză, amintiri acestui portret de grup cu oraș. Înșirați în lungul prefeței despre loc a Irinei Petraș, o reverie teoretică și practică despre vîrste și cuib (nu e Clujul un cuib de păsări cîntătoare?), care va să spună că *a room of one's own* poate fi, uneori, și o capitală. Un loc în suflet, un drum în gînd.

Nu seamănă unii cu alții, nici scrisul lor nu seamănă, nici viața, opiniile, sau prietenii. Dar se completează minunat, Sanda Cordoș scriind despre întregire și speranță, „știu că e singurul loc în care coborînd (ce șansă) Golgota (colina Clinicilor) și văzînd turnul zvelt al Catedralei Sf. Mihail ori urcînd tocitele scări de la Litere, am o bătaie de inimă în plus și cred, oricît întuneric, că există, totuși, un miez de lumină și că viața are preț", Marta Petreu despre despărțire și rosturi: „Jos — școala. Sus — clinicile. Și Cimitirul. Cimitirul cu veverițe și mierle. Jos — viața, locuirea și cartea. Sus — boala, lecuirea și moartea. (...) Jos, în vale, vine cine vrea, rămîne cine poate. Sus, în deal, în paradisul veveriților și-al mierlelor, ajunge cine moare." Gheorghe Grigurcu poetizînd despre „împietrite sub ceruri de-acum/ amintiri studențești/ cum perspective de străzi crem/ cu mereu oblonite ferești", tăifăsuind cu Ovidiu Pecican și Laszlo Alexandru despre cetăți eterne și intelectuali trecători, și Ion Pop, cu ale sale „versuri, deci, despre-un ins în oraș."

Cel mai emoționant, cu atît mai mult cu cît aceia amintiți au devenit de-o fire cu pietrele pavimentului, se alege Clujul din oameni. Clujul lui Mircea Zaciu, despre care vorbește, cu naturalețe și camaraderie, în etern, Nicolae Manolescu. Clujul teatrelor și al regizorilor, Clujul marilor montări și-al marilor pierderi, evocat de Ion Vartic. Clujul în care Breban îl cunoaște pe Hațieganu, și unde nu-i nimeni, în anii răi-buni, să nu știe de Blaga, ca și de cei mult mai tineri, echinoxiștii, legendele rebele.

Toți au trecut în cuvinte, mai șlefuite decît pietrele așternute pașilor. Cuvinte înghițite, ca muzica unei Viene pierdute, dintr-un roman de Haller. Din cînd în cînd, fără nimic protocolar, ori forțat, un gînd, o inițiativă le dă drumul pe foaie și le pune între coperți. Făcînd din ele o carte de vise. Și o rețetă de fericire urbană, aburită de două, imperceptibile, tristeți. A libertăților care nu se mai cer, și-a prieteniilor care nu se mai dau.

Simona VASILACHE

Carnet

Fata veroneză

ORĂ TÎRZIE, pe un post, imagini crunte, cu... asasinarea lui Bush. Rateul de transmisie, cu sonorul mort, doar subtitrarea, mărește, de la o clipă la alta, stupefacția. Caut alte posturi pentru confirmarea tragediei dintr-un predestinat Dallas. Nimic. Revin pe canalul mut: imagini de o angoasă dementă, cu precipitări isterice ale poliției, cineva mort pe caldarîm, cu sîngele negru, șiroind peste rever, relatări seci ale agenților, Bush e deja la spital, speranțe minime, din cînd în cînd, sala în care tocmai își ținuse cuceritorul discurs, în stradă manifestanții, majoritar orientali, din nou manevrele violente ale poliției, din nou ușa spitalului, în sfîrșit, declarația personajului important de la Casa Albă... Noaptea se scurge în enigmă. Dimineață, spre atelier, bat chioșcurile cu presă. Nimic.

Ce-a fost asta?

După o fulguire nebună, dintr-odată, soarele. Ca-n martie. Dinspre Teatru, o fată. Extrem de vizibilă. Doar în fustă Veronese, corsaj tot verde, e o Grace Kelly tocmai coborîtă din pauzele dansante ale celor de la PRO TV. Anulează totul în jur. Tot ce-i urît.

În '63, noaptea, imagini incredibile, cu Kennedy împușcat de undeva de sus, de la un depozit, limuzina prezidențială continuă să străbată bulevardul, președintelui îi cade capul pe umărul încremenitei Jackie. Imaginile străbat subit continetele. Nimic incert. Kennedy e mort.

Mai sînt trei chioșcuri pînă la atelier. Aici, unul. Parcurg ziarele expuse afară. Nimic. Ce-a fost asta? Îmi pipăi cealaltă tîmplă, panicat de un eventual delir. Fata veroneză trece pe la Filarmonică. Mă liniștesc.

Moartea lui Marat, pictată în 1793 de David, are aer de alcov. Împușcat de o damă, Charlotte Corday, temutul iacobin rămîne aplecat pe marginea căzii, cu dreapta atîrnîndu-i pe podea, pana neterminîndu-și rîndurile de pe foaia din stînga. Turbanul îmbăierii e penibil. Scenografie. „La David inspirația pare să vină numai din creier. Avîntul inimii, accentul emoțional, forța expresivă îi lipsesc acestei opere atît de robuste". O spune... colegial valpurgicul Delacroix.

Încă un chioșc. Nici o noutate cu Bush.

Tot despre glonț. În Trei mai 1808, Goya îi așază pe condamnați chiar în buza plutonului. Foc! Unul din nefericiți, în cămașă albă, retoric, primește glonțul cu mîinile ridicate. Se mai văd dealuri, gură-cască.

Ultimul chioșc. Nimic nou cu Bush. Tîmpla. Deduc, în sfîrșit, că as'noapte am văzut o biată simulare de asasinat. Cît cinism în a regiza un asasinat avîndu-l ca personaj pe un președinte în deplin — și dramatic — exercițiu! Vorba lui Delacroix: „Avîntul inimii, accentul emoțional, forța expresivă îi lipsesc acestei opere atît de robuste". E de imaginat plăcerea lui Bush însuși vizionînd... robusta operă t.v.

Fata în verde Veronese e încă în fața Filarmonicii.

Ajuns în atelier, mă duc la paleta de lîngă șevalet și iau între degete corpolentul tub Verde Veronese. Refac, terapeutic, diminețile-mi senine de la Veneția, orașul preferat definitiv de veronez. Al cărui Triumf al Veneției din 1579 îl văd în Sala Marelui Consiliu. Semnat Paolo Celini Veronese.

Un pandant autohton al înscenării americane? Exclus. În Caragiale nu se-mpușcă în scenă, nu se vede pistol. Conu Leonida și consoarta, insomniaci, aud, din pat împușcături afară, dar nu știu ce-i pistolul.

Pe fereastra atelierului, fata în verde. Ceea ce-mi anulează, brusc, obsesia nocturnă a glonțului.

Val GHEORGHIU

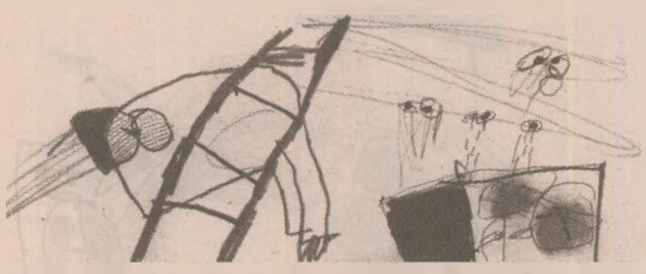

comentarii critice

***storemele* lui Codrin Liviu Cuţitaru sunt un soi de tablete de autor, mici lecţii de morală practică desprinse din experienţe de viaţă trăite direct, relatate de presă sau desprinse din cărţi.**

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Teme ale vremii noastre

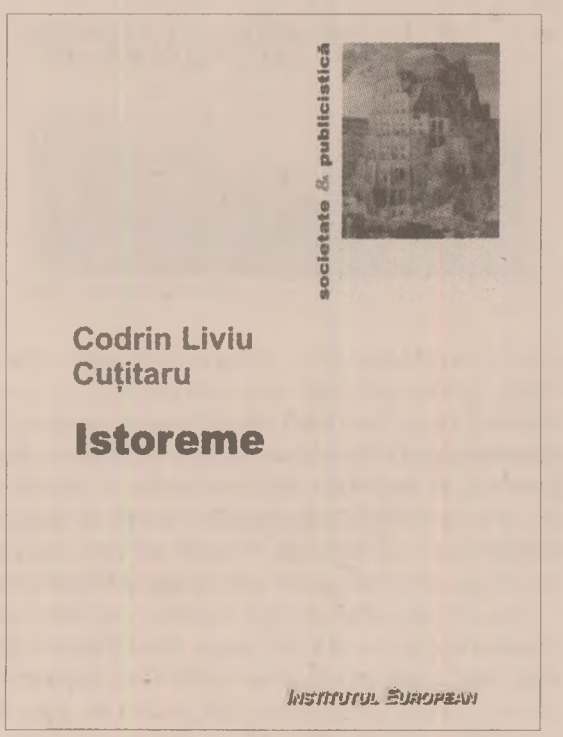

Codrin Liviu Cuţitaru, *Istoreme*, Institutul European, Iaşi, 2009, 430 pag.

LA ORICE universitar care se respectă, profesorul universitar doctor Codrin Liviu Cuţitaru ţine la precizia termenilor. De aceea, primele rânduri ale masivului său volum de publicistică, *Istoreme*, sunt alocate definirii noţiunii care dă titlul cărţii, să o recunoaştem, nu din cale afară de uzuale. Aşadar, ce iaşte *istoremul?* Explică autorul în chiar în debutul *Cuvântului înainte:* „Noţiunea de *istorem* nu-mi aparţine. Ea vine din poetica noului istoricism şi înseamnă — foarte pe scurt spus — *anecdotă*. Nu chiar orice fel de anecdotă, se înţelege, este vorba mai curând despre acea povestire absolută, indivizibilă, pe care se întemeiază — foarte frecvent — marea istorie. Dacă dorim să păstrăm perspectiva strict ştiinţifică asupra *istoremului*, atunci putem zice că reprezintă unitatea de bază, ultimă, imposibil de diseminat, a istoriei ca disciplină, însă şi ca fenomen în desfăşurare. *Istoremul* va fi, prin urmare, echivalentul *lexemului* din lexicografie, al *morfemului* din lingvistică şi, fără îndoială, al *fonemului* din fonetică". După această scurtă dizertaţie academică, cititorul se poate aştepta la orice, inclusiv la revelarea unor detalii minuscule, până acum ignorate, apte să dezlege mari enigme ale istoriei, precum originea misterioaselor statui de pe Insula Paştelui, asasinarea lui JFK sau mecanismele secrete ale demantelării regimurilor comuniste din Europa de Est. Lectura textelor propriu-zise din volumul lui Codrin Liviu Cuţitaru demonstrează că numărul celor care în ultimii ani au scris *istoreme* fără să o ştie este mai mare decât s-ar putea crede. O eventuală listă ar trebui să îi cuprindă, obligatoriu, pe G. Călinescu, Geo Bogza, Al. Călinescu, Luca Piţu, Octavian Paler, Tia Şerbănescu, Nicolae Manolescu, Ioana Pârvulescu ş.a.m.d. *Istoremele* lui Codrin Liviu Cuţitaru sunt un soi de tablete de autor, mici lecţii de morală practică, desprinse din experienţe de viaţă trăite direct, relatate de presă sau desprinse din cărţi. Fireşte, s-ar putea scrie un întreg eseu pe marginea identificării acestor povestiri moralizatoare cu semnificaţia strictă a noţiunii de *istorem*. Dar ar fi păcat. Mult mai interesante sunt concluziile care se desprind din textele însele, revelaţiile pe care le produc unele întâmplări din viaţa cotidiană, în legătură cu specificul vremii în care trăim.

Codrin Liviu Cuţitaru este profesor de engleză la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, posesor al mai multor burse şi stagii în universităţi engleze şi americane. Din 2007, aflăm din scurta prezentare care însoţeşte volumul, este consulul general al României la Vancouver, Canada. Această dublă experienţă de viaţă îl face să compare în permanenţă felul în care sunt tratate în spaţiul anglo-saxon temele care ţin capul de afiş al dezbaterilor din viaţa publică românească. Spiritul analitic predomină, chiar dacă pagina este adesea irizată de un umor de foarte fină calitate, tonul rămâne mai mereu sobru, iar finalul analogiilor este mai mereu foarte revelator. Sunt puse în discuţie teme de maximă actualitate ale perioadei de tranziţie: reforma sistemului universitar românesc, situaţia elitelor, modul în care este tratată alteritatea, relaţia dintre copii şi părinţi, metehnele sistemului naţional de educaţie (şpaga, diplomele fără acoperire, chiolhanurile care încoronează susţinerea lucrărilor de doctorat, inflaţia de studenţi), „tradiţia" românilor în a ridica osanale şefilor de tot felul. De fiecare dată, autorul se raportează la experienţa nord-americană sau engleză, fapt ce face ca situaţia din România să apară în ipostaze cu atât mai sumbre. Uneori comparaţia pe orizontală Est-Vest lasă locul uneia pe verticală România de azi-România din vremea comunismului. Ceea ce pornise ca o evocare nostalgică de tipul *Nuovo Cinema Paradiso* (mă refer, fireşte la filmul lui Giuseppe Tornatore) a videotecilor de la începutul anilor '80 sfârşeşte însă tot în grotescul apăsat al zilelor noastre. Tehnologia s-a schimbat, dar mitocănia şi spiritul gregar continuă să facă legea. Pe vremuri, un personaj nelipsit de la proiecţiile video era un anume Cioată, echivalentul în Epoca de Aur al tatuaţilor muşchiuloşi cu lanţuri groase de aur la gât de astăzi. Acestuia îi era rezervat mereu locul de onoare şi, cum nu ştia nicio limbă străină, devenise celebru prin solicitarea imperativă adresată traducătorului live, în momentele în care acesta îşi lua vreo pauză de respiraţie: „Traducii, uăi!" Tot spectacolul mediatic de azi, cu *talk-show*-uri groteşti şi imunde, în trivialitatea lor, emisiuni de divertisment, îl readuc pe Cioată şi analfabetul său strigăt dintr-un străfund al memoriei autorului într-o neaşteptată actualitate: „Deschid televizorul şi văd *talk-show*-uri infernale, cu indivizi retardaţi, citesc presa şi observ supremaţia mondenităţii oligofrene în viaţa de zi cu zi, intru în amfiteatre şi sunt urmărit de retinele albe, tip *tabula rasa*, ale studenţilor actuali, merg pe stradă şi mă ciocnesc de inşi cu expresii delabrate sau lombroziene. Îi aud pe toţi (deşi îmi astup urechile) strigându-mi la unison, sacadat, furibund şi implacabil, o sentinţă de cor tragic antic, un veritabil *recviem* pentru Cioată: «Traducii, uăi!»". Splendidă descriere a *spleen*-ului unui intelectual adevărat în marasmul moral şi cultural al României în confuzia de valori a tranziţiei.

În mod firesc, cele mai multe dintre textele care compun volumul lui Codrin Liviu Cuţitaru, *Istoreme* sunt legate într-un fel sau altul de spaţiul universitar. Cu experienţa acumulată în mulţii ani petrecuţi la catedră, autorul observă care sunt punctele sensibile ale sistemului, dă verdicte şi oferă soluţii în concordanţă cu politicile educaţionale cele mai avansate. Multe dintre aceste texte se pot constitui în sugestii de luat în seamă pentru factorii de decizie din structurile de vârf ale Ministerului Educaţiei şi Cercetării, în vederea elaborării unor eventuale strategii sectoriale. Dincolo de dezbaterile mai mult sau mai puţin iritate dintre putere şi opoziţie sau dintre factorii politici şi sindicate, chipul de azi al învăţământului românesc răzbate limpede din emisiunile informative ale televiziunilor (inclusiv faimoasele „ştiri de la ora 5"), rubricile de fapt divers ale ziarelor şi filmele postate pe *You Tube* de elevii înşişi. Iar acest chip al învăţământului românesc este departe de a fi unul de invidiat: „Profesori insultaţi, agresaţi ori bătuţi de-a binelea de elevi alcoolizaţi. Droguri, sex, pornografie în toaletele liceelor (unele prestigioase) şi în căminele studenţeşti. Cafturi ca în Vestul Sălbatic, pe coridoare în sălile de clasă şi în curţile şcolilor. Cataloage furate, laboratoare devastate, greve peste greve, tineri analfabeţi, dascăli semidocţi, brutali, pedofili, universităţi (particulare) sub asediu, altele (particulare sau/şi de stat) deschise în gherete preistorice, în cătune fără gară, iar altele (de stat) transformate în fabrici de diplome. Ingineri, subingineri, mecanici auto, femei de servici, agricultori «recalificaţi» pentru munca didactică. Amoruri (...) între maeştrii şi discipolii lor (...). Nebunie, sărăcie, indiferenţă, mizerie, isterie, derută şi, nu în ultimul rând, greaţă". După o analiză foarte profesionistă a situaţiei din educaţie, concluzia profesorului Codrin Liviu Cuţitaru cade ca o ghilotină. Catastrofa din învăţământ nu are la bază, cum s-ar putea crede, pierderea reperelor, pervertirea moravurilor la nivelul întregii societăţi, ci absenţa unui *proiect educaţional*. Concluzia ultimă a autorului are menirea să ne scoată definitiv din letargie: „... mi-am dat seama (în legătură cu situaţia din învăţământ — n.m.) că înainte de a fi corupţi suntem, fără niciun dubiu, iresponsabili".

Volumul lui Codrin Liviu Cuţitaru este un excelent manual de morală practică. Scris cu seriozitate, superior didactic, plin de har, spirit analitic şi de comparaţie, volumul oferă harta vulnerabilităţilor României de azi, dar sugestii de soluţii pentru toţi cei interesaţi cu adevărat de transformarea ţării noastre într-un stat cu adevărat european. *Istoreme* este o carte care se opune şabloanelor de gândire, ideilor fixe, primite de-a gata. O pledoarie pentru inteligenţă, luciditate şi implicare, utilă tuturor celor care gândesc cu responsabilitate la prezentul şi viitorul acestei ţări. ■

PUBLICITATE

www.cartearomaneasca.ro
CARTEA ROMÂNEASCĂ

- Florin Manolescu **Mentaliştii**
- Radu Ţuculescu **Stalin, cu sapa înainte**
- Gelu Negrea **Dicţionar subiectiv al personajelor lui I.L. Caragiale (A-Z)**
- Dragoş Voicu **Coada**

Suplimentul de CULTURA

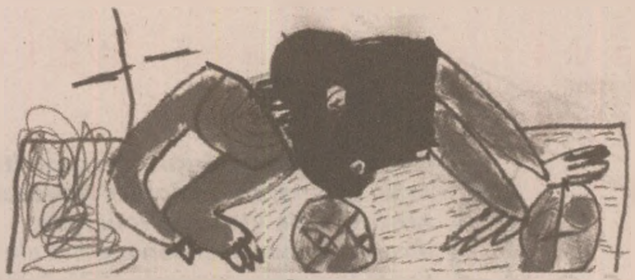

Constantin Ţoiu

PREPELEAC

Balada lui Argineanu

— *variantă* —

MAHOMED, aşadar, mişcat, îi dă lui Argineanu o şansă. Să lupte, singur, contra tuturor. E ca şi cum l-ai trimite la moarte sigură, mai şi zicând, pe urmă, că ai fost generos cu el...

Cuceritorul Bizanţului nu cunoaşte resursele acestui... *Hercule* valah.

Argineanu încalecă, sărută sabia, apoi îşi îndreaptă ochii spre Mahomed, strigând, cam aşa: *Sultane, m-oi fi crezut dumneata pe mine nebun şi un lăudăros, dar te poftesc să dai ordin trupelor dumitale să mă atace, şi vei vedea...*

Acest cântec al şaptelea e serios. Nu mai este vorba de lăieţii, de acei văicăreţi aliaţi de ocazie... Putem zice, o baladă în lege, nu epopee eroi-comică. — *balada lui Argineanu.*

Epica ei merită a fi desfăşurată, — şi o vom face strângând-o în chingi, urmărind cavalcada vorbelor:

Viteazul se repede în turci, sare, surpă, calcă, aleargă, străpunge, taie, rupe, zbiară, înjură, sfârmă, iar sfârtecă, scapă de ei, goneşte, îi lasă în urmă de izbelişte, calul nu-şi mai încetează, se opreşte, priveşte...

...De pulbere şi de sânge împroşcat

Cu trupul întreg nevătămat...

Cum de nu l-a dibuit până acum Vlad?... Cu un asemenea combatant n-ar mai fi fost nevoit să recurgă la terorism. Metoda sa rămâne, desigur, atacul prin surprindere şi celelalte mijloace necavalereşti ale lumii a treia, eterna, orice s-ar zice...

Când copacul umbre lungi aruncă, pe înserat, el îşi strânge oastea, o aşează pe trei coloane.

Eruditismul pretinde că nu existase nicăieri să fi fost trei... În rest, admite că e o istorie adevărată.

Muntenii înaintează astfel pe furiş, împresurând poziţia turcească, păcălind străjile...

Intră cu năvală acoperită

În tabăra păgână adormită.

Masacru. *Fiecare pe unde trece, somnul dulce-l mută-n moarte rece* (şecspirian!)... Mândrilă, la faptul că turcii nu puseseră străji, opinează că muntenii, neieşind la bătaie, santinelele otomane se culcaseră fără griji... părere naivă a unui civil.

Ca Zeii din Olimp, forţele cereşti creştine se amestecă şi ele în conflict. Turcii sunt încercuiţi. Când încearcă să scape Mahomed însuşi se vede încolţit, gata să fie prins. E prima lui înfrângere europeană. Asaltul e atât de puternic, încât sultanul crede că are de a face cu oşti numeroase. Parcă muntenilor le-ar fi sporit numărul. Satana intervine zadarnic aruncând asupra protejaţilor săi o ceaţă artificială, să-i scape. Arhanghelul Mihail dă ordin îngerilor să atace direct drăcimea. Armele lor, în afara paloşelor de foc, *nişte lasere*, sunt: Cruci, evanghelii, moaşte, mătănii, posturi şi sărindare, rugi, miruri, paraclise, liturghii, canoane, aghiazmă, tămâie... *Tot felul ce artilerie cerească, ca pe vrăjmaşi să-i biruiească...*

Confuzia-i mare. Dar unde e Mahomed?... El încerca acum să scape *pe unde-i mai scurt*, mai aproape. Înconjurat de o ceaţă, se strecura *pe unde moartea era mai rară.* Avu noroc. Dacă încăpea pe mâna lui Ţepeş...

Aşa scăpă de oştile române

Mohamed acoperit de ruşine.

Eminescu l-a ales pe Mircea cel Bătrân, ca simbol al rezistenţei naţionale. Bătălia de la Rovine e şi mai veche, e drept, iar modestia bătrânului, înţelepciunea lui, mai potrivite stilului autohton. Acest nebun de Vlad supraliciteaza deodată calităţile naţiei.

Nu sunt sigur, dar cred că şi lui Cioran i-ar fi plăcut să-i fie sfetnic DOMNITORUL care dădea vieţii rigoarea şi logica destinului asumat.

Diavolimea fuge îngrozită. Un potop de agheazmă năvăleşte după ea.

Numai Mamona reuşeşte o diversiune, momidu-i pe învingători cu lucruri scumpe, — să prade, să le abată atenţia, spre a le da timp turcilor să fugă.

Aşa se explică de ce o parte a oştii duşmane scăpă de dezastru.

Curios, Argineanu nu apare, deşi epica îi seamănă.

El e un solitar însă. Balada, dacă-i baladă, iubeşte singurătatea.

Ce păcat!... Când îşi vâră dracu' coada... ■

Rodica Zafiu

PĂCATELE LIMBII

Uşchit

ÎN RĂSPUNSURILE la un chestionar pe care îl propusesem acum câţiva ani unor studenţi, cu scopul de a verifica circulaţia actuală a unor cuvinte argotice, termenul *uşchit* apărea ca prezent mai ales în fondul pasiv al vocabularului (cu cele mai multe opţiuni pentru categoria „îl cunosc, dar nu-l folosesc"). Acest statut era confirmat indirect şi de diversitatea extremă a răspunsurilor la cerinţa de a i se indica sensul. Tinerii au explicat că *uşchit* înseamnă: „fugit", „plecat în grabă", „plecat pe furiş", „gonit" ("alungat"), „furat", „nebun" ("nebunatic", „trăsnit", „ţăcănit", „ţicnit", „zbanghiu", „zăpăcit", „zmucit", „aiurit" etc.), „şmecher", „drăguţ", „urât", „slab, urâţel", „interesant", „ciudat" ("un pic ciudat", „neobişnuit"), „gătit, înţolit", „amărât". Multitudinea de interpretări, derutantă şi descurajantă la prima vedere, conţinând chiar evaluative de sens contrar ("drăguţ" şi „urât"), corespunde unei polisemii reale a termenului argotic şi (dacă excludem câteva răspunsuri izolate şi deviante) nu e lipsită de logică.

Uşchit e în primul rând participiul verbului argotic *a uşchi*, care, în două construcţii echivalente (*a se uşchi* şi *a o uşchi*), are sensul „a fugi, a pleca repede". Construcţia cu reflexiv ("*Uşcheşte-te!*") era deja atestată în glosarul de argou al lui V. Cota, din 1936, şi a rămas în uz până azi: „Dacă deranjez *mă uşchesc*" (S. Tănase, *Corpuri de iluminat*, 1990, p. 69): „*m-am uşchit* de pe forumul ăsta" (rdi-board.com) etc. La fel de frecventă este construcţia cu pronumele expletiv *o*: „Aşa că *am uşchit-o*, m-am topit la pauză" (S. Cosmin, *Aştept provincia*, 1987, p. 83); „şi-a făcut repejor bagajele şi *a uşchit-o* peste Ocean" (starmania.ro). În *Glosarul regional Argeş* al lui D. Udrescu (1967), construcţia apărea cu verbul în varianta fonetică *a uschi* ("Cum a văzut secerea bârligată că se dă la el, *a uschit-o!*") şi cu explicaţia „a se face nevăzut, a dispărea, a o şterge, a chiuli". De la sensul „a fugi", se poate trece destul de uşor la „a face să dispară"; acest înţeles se actualizează mai ales în legătură cu obiectele, verbul *a uşchi* devenind sinonim cu „a fura": „Finul lui Durbacă *a uşchit* o mansardă" (impact-est.ro); „cine mi-*a uşchit* iconiţele?" (sinapse.ro, 14.02.2007); „moşia *uşchită* de la Academia Română", realitatea.net). Mai rar, întâlnim varianta semantică „a alunga" (pentru persoane): „Ultima oară am mers cu bicicleta acum doi ani, în parc, până când m-a prins un poliţist şi m-*a uşchit:* «Băi, alo, valea! Nu vezi că sunt copii mici în parc? Poate îi loveşti!»" (*Gândul*, 1.08.2008, declaraţie a primarului).

Ca orice verb argotic, *a uşchi* intră şi în alte construcţii, cu sensuri înrudite. Un înţeles mai vechi, azi dispărut, „a rupe, a sfâşia" (Al. Graur, 1936), poate explica sensul participiului adjectival din contexte de tipul „boarfă *uşchită*" (la P. Ciureanu, *Note de argot*, 1935). De aici, poate, sensul „slab, firav", al participiului în contextul „Ucenicul, golaş şi *uşchit*, numai într-o cămaşă" (E. Barbu, *Groapa*, 1974: 251, cf. Traian Tandin, *Limbajul infractorilor*, 1993). Probabil că unele dintre aceste extinderi semantice se bazează pe simbolismul fonetic şi pe uşurinţa dezvoltării sensurilor contextuale: tot la P. Ciureanu, în 1935, verbul apărea şi cu sensul „a bate", „a da (o lovitură)": „Când ţi-*oi uşchi* una între felinare..."

Sensul curent al adjectivului *uşchit* (atestat încă din anii '30) este, însă, „aiurit, zăpăcit; extravagant" (DEX): „O prietenă de-a ei, la fel de *uşchită*, boită, cu un miliard de codiţe-n păr" (S. Tănase, *op. cit.*, p. 128); „A venit cu o maşină *uşchită*" (*Evenimentul*, 25.08.2008), „o idee mai originală şi *uşchită* de cadou" (*douamaini.ro).* E posibil ca evoluţia semantică să urmeze în acest caz modelul metaforic al „devierii": cel ieşit din norme, din normalitate, e *dus, plecat, deraiat...* Abaterea de la norma comună este sursa unor evaluări atât negative, cât şi pozitive: după cum este percepută ca nebunie, anomalie — sau ca originalitate, ieşire din comun; se explică astfel de ce adjectivul primeşte explicaţii de semn contrar.

E interesantă şi etimologia verbului *a uşchi*. În DEX, verbul apare cu menţiunea „etimologie necunoscută". În *Dicţionarul etimologic* al lui Al. Ciorănescu şi în *Dicţionarul limbii române* (DLR), tomul XII, partea a 2-a, Litera U (2002), se indică originea, stabilită de mult: din ţigănescul *uşt-* (*uštaw*) „a se ridica". De la „a se ridica (pentru a pleca)" la „a pleca, a fugi" nu e decât un pas, diferenţa fiind anulată metonimic şi contextual. E posibil ca şi sensul „a fura" să provină nu dintr-o evoluţie semantică pe teren românesc, ci direct din ţigăneşte (dată fiind legătura dintre „a ridica" şi „a fura"). Oricum, ar trebui ca această etimologie să fie corelată şi cu explicarea interjecţiei sau a onomatopeii *huşti* sau *uşti* („cuvânt care sugerează mişcarea făcută de cineva sau de ceva care iese sau dispare repede, se strecoară repede undeva": „strigăt cu care se alungă păsările de curte", DEX). Prea adesea, interjecţiile sunt explicate în dicţionarele noastre ca formaţii spontane. Or, în acest caz, e destul de evidentă legătura de formă şi de sens cu imperativul ţigănesc *uşti* („ridică-te!"), din care probabil că provine interjecţia românească. Unul dintre citatele din DLR conţine chiar forma *uşchi*, într-un context ideal atât pentru o interjecţie de alungare, cât şi pentru un imperativ: „Hai, *uşchi* de lângă fereastră!" (Horia Lovinescu). Din punct de vedere fonetic, oscilaţia *-şti /-şchi* nu prezintă dificultăţi (o regăsim şi în variantele *puşti/puşchi*); în DLR, verbul *a uşchi* apare cu variante ca a *uşti, huschi, huşti* etc. Aşadar, *a uşchi* (sau *a uşti, a huşti* etc.) e un verb împrumutat din ţigăneşte, a cărui formă de imperativ (identică în romani şi în română) — *uşchi, uşti, huşti* etc. — are uz interjecţional (şi alte imperative tind să devină interjecţii, cazul cel mai caracteristic fiind *uite* — din *a uita*). Interjecţia are şi varianta fonetică *uşchea:* „*Uşchea*, zice. Fetele sânt speriate şi se retrag val-vîrtej" (*Zig-zag*, 32, 1992). Din *a (se) uşchi* s-a format, firesc, *uşcheală* („plecare, fugă"); substantivul nume de acţiune e folosit mai ales exclamativ, cu valoare de interjecţie, echivalent deci cu *uşchi!*, în formele *uşcheală!* sau *uşcheala!* („pleacă, fugi!"): „Tu eşti tânără, şi soarele e sus pe cer. Hai, *uşcheala*" (Răzvan Petrescu, *Grădina de vară*, 1989, p. 148). ■

Wolfgang Kraus despre Emil Cioran

Profesorul George Guţu a descoperit în Arhiva Literară a Bibliotecii Naţionale Austriece din Viena un voluminos dosar conţinând scrisori inedite ale lui Emil Cioran din perioada 1971–1998, redactate în germană, adresate prietenului şi editorului Wolfgang Kraus, distins eseist, critic literar şi filozof austriac. Aşa s-a născut ediţia Emil Cioran, Scrisori către Wolfgang Kraus, atent alcătuită şi adnotată de G. Guţu, în curs de apariţie la Editura Humanitas. În anexa volumului sunt publicate fragmente din jurnalul lui Wofgang Kraus referitoare la Emil Cioran. Iată, în avanpremieră, o parte din aceste fragmente în traducerea aceluiaşi George Guţu.

7.4.1973, Café Mozart. La Cafeneaua Mozart citesc în colţul cel mai retras, acolo unde stăteam mereu cu Zbignev Herbert, corecturile la *Demiurgul cel rău* de Cioran. O carte mare, copleşitoare, în ciuda faptului că e un volumaş. Acasă, studiez tehnica eseistică a lui Sperber din *Zeit in der wir leben* (Epoca în care trăim). De-ar putea fi unite calităţile celor doi! Forţa mistică a speranţei şi dezamăgirii pe de o parte, analiza, limpezimea, aerul profesoral pe de alta.

23.2.1974, Paris. Green face o impresie de oarecare naivitate şi alintare, dar are nobleţe spirituală. Nobleţea sa, spiritul de observaţie al lui Sperber, ascuţimea gândirii lui Cioran, iată care ar fi combinaţia ideală.

28.2.1974. La prânz, la Institutul Cultural: Julien Green, Raymond Aron, Mančs Sperber, E. M. Cioran, Peter Handke.

Contradicţiile dintre Cioran şi Green sunt vizibile şi în exterior. Green face impresia fratelui sfios al unui ambasador, Cioran pe aceea a unui ambiţios provenit de la ţară, a unui călugăr medieval numai piele şi os. De fapt, impresia ar trebui să fie inversă. Green ar putea fi scepticul, Cioran, credinciosul.

2.3.1974, Le Villars. Cioran îmi aminteşte de un anabaptist; un chip slab de ţăran, cu ochi mari, albaştri, strălucitori, măcinat de vreme, osos, şcuţ mişcări ale braţelor ca rotirea unui îmblăciu. Un mers agitat, cu paşi mari, un fel de-a vorbi sacadat, avântat, de parcă i-ar fi greu să ţină pasul cu şuvoiul gândurilor sale, cuvintele se rostogolesc, se suprapun, dând glas unor formulări incisive şi precise. Un om de o bunătate deplină.

3.3.1974, Tuileries. Cioran: Nu rosteşte nici o propoziţie până la capăt, numeroase gesturi, foarte expresiv. Laitmotivul său: „toate sunt la fel", mişcare corespunzătoare din mână şi din cap. Ce greu trebuie să-i fie să cuprindă această fantezie sălbatică într-o proză atât de limpede, raţională.

Cuvintele caracteristice pentru Cioran, pe care le pronunţă sacadat, gesticulând: „total absurd!", „de nedescris!", „absolut imposibil!". Dă ochii peste cap. Mult umor negru şi oripilare sinceră. Cioran: Toma d'Aquino a fost un Marx al Evului Mediu.

16.12.1974. Cioran transpune nihilismul total al Orientului (nihilismul unei disperări de secole) în plan intelectual, în timp ce în practica diurnă e omul pe care te poţi bizui cel mai mult, omul cel mai săritor.

30.12.1976. În ciuda discuţiei îndelungate de ieri cu Cioran – până la orele 11.30 –, m-am odihnit bine. Cioran se numără printre puţinii oameni pentru care istoria este o dramă contemporană. Rolul germanilor în istoria popoarelor migratoare (mai întâi au adoptat toţi nume latine, apoi, chiar şi romanii – nume germane), renunţarea lui Attila la a mai cuceri Roma, poziţia lui Gobineau în relaţia sa cu Tocqueville, destinul lui Hitler de a purta (sunt cuvintele lui Hitler) „eroarea istorică pe care i-a încredinţat-o destinul" (atacul asupra Angliei), Hitler constrâns de mecanismul istoriei – un pas decurge dintr-unul anterior, imposibilitatea lui de a acţiona, în multe cazuri, altfel faţă de poporul său, faţă de aşteptările lumii întregi – recunoaşterea marelui scenariu dramaturgic al istoriei: e un deliciu să vorbeşti cu Cioran despre toate astea, chiar dacă fundalul e unul apocaliptic. Iar cina, pregătită cu dăruire chiar de el, contrastează în chip ciudat cu toate acestea. [...]

Cioran spune: aforismele mele pot să sune aşa sau cu totul altfel, conţinutul lor e lipsit de importanţă. Nuanţa lingvistică, poanta, *Witz*-ul, punctul culminant reprezintă esenţialul. Iată cum trebuie să-i înţelegem întreaga operă. [...]

Cioran: comunismul a creat un nou hiat, ca şi creştinismul. Două planete – dinainte şi de după. Hitler a fost un produs al lui Lenin, în orice caz ar trebui ca în fiecare sat să existe un monument al lui Hitler. Precarul simţ politic al germanilor a provocat distrugerea Europei. Ei au creat-o, ei ar fi trebuit s-o păstreze şi s-o mărească, dar, începând cu Primul Război Mondial, au ruinat-o. Niciodată n-ar fi trebuit să fie trimis Lenin la Moscova, nici să fie finanţat. Eu relatez povestea de la Cafeneaua Central referitoare la domnul Troţki. Ca om important, Clemenceau a jucat şi el un rol catastrofal – Hitler a fost şi un produs al lui Clemenceau. În cel de-al Doilea Război Mondial, Occidentul a făcut totul pentru a se autodistruge. Nimicirea germanilor mai mult decât ar fi fost necesar i-a slăbit pe americani, a slăbit întreaga lume occidentală, până în zilele noastre. Istoria ca destin, dramaturgie a unei culturi aflate în declin, în descompunere. Soljeniţîn este şi el un produs al lumii comuniste, şi anume al puterii centrale. Un Soljeniţîn bulgar sau român e de neconceput, căci numai din Uniunea Sovietică putea să apară cineva care să-şi ridice cu atâta forţă vocea împotriva acesteia – în orice caz, acest om trebuia să provină de acolo.

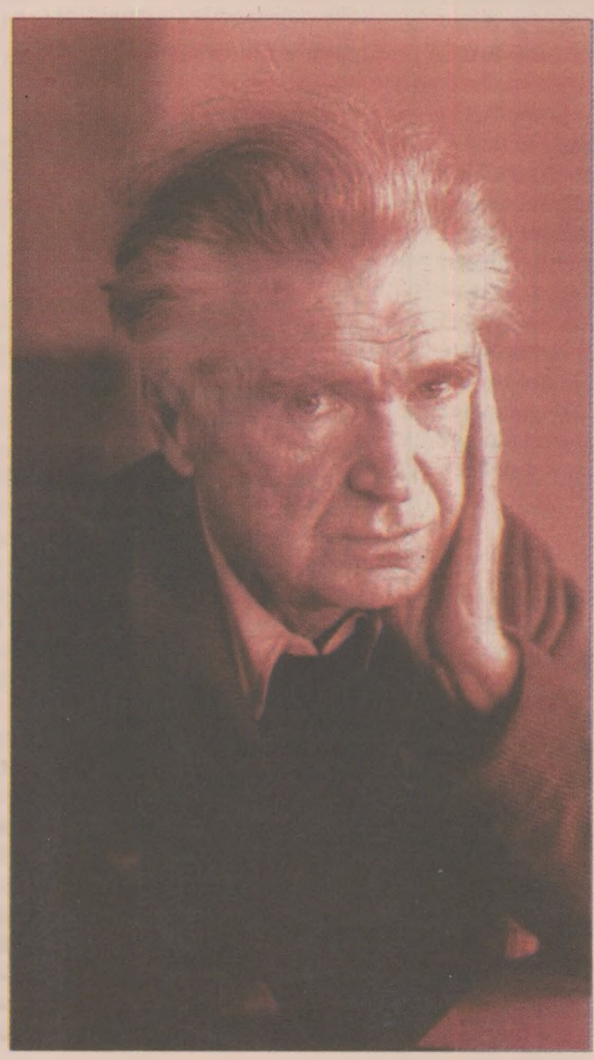

7.3.1977. În ciuda pesimismului său, Cioran decide să i se facă o punte dentară în valoare de 5 000 de franci şi care, probabil, va dăinui şi după moartea sa. Refuză soluţia mai ieftină, cu o durată de viaţă mai scurtă. Aşadar, e totuşi un optimist?

9.3.1977. Ieri m-am plimbat cu Cioran în Jardin de Luxembourg, apoi am stat la Café Le Mabien, în spate de tot, aşa încât să nu-l pască răceala din cauza vreunui curent de aer cât de mic. Un om de un tact desăvârşit, săritor, gata să-şi primească numeroşii musafiri, ceea ce îl face nervos. De unde obsesia lui cu privire la „catastrofa necesară", la apocalipsa iminentă, a cărei imagine pare să-i provoace o satisfacţie de-a dreptul euforică? Dezamăgirea iubirii de aproapele, insomnie, crize de creaţie? Disperarea oamenilor prea blajini.

16.3.1977. Cioran şi Sperber sunt personificarea celor mai ascuţite contradicţii: unul dintre ei ţine la aspectul pozitiv, în ciuda unui destin propriu dintre cele mai dure, este recunoscător pentru fiecare turnură benefică, pentru fiecare zi cu soare, celălalt – Cioran –, resimte personal compasiune faţă de orice tragedie, dar numai ca o confirmare a îngrozitoarei sale concepţii despre lume. Dar Cioran trăieşte aşa cum trăieşte numai datorită propriei sale inconsecvenţe. Sperber nu are nevoie de aşa ceva. Felul de a fi al lui Sperber naşte curaj, întăreşte eforturile constructive, Cioran nu poate oferi în situaţii disperate decât compasiunea mângâierii că disperatul a fost înţeles.

18.2.1980, luni, Paris. Cioran: Nu trebuie să fiu luat *ad litteram*. Scriu paradoxuri, stări de spirit. În ultima mea carte (*Sfârşitul istoriei*), scriu: „Când ies pe stradă şi văd oamenii, nu-mi vine în minte decât cuvântul «exterminare»". Ceea ce nu trebuie luat *ad litteram*.

Despre un autor: „Este pierdut, are o idee. Nu va mai putea scrie niciodată romane. Numai Tolstoi putea, în ciuda ideii sale" (Cioran).

Sperber despre Cioran: la el totul e absurd, iar în domeniul esteticii nu există nici o repercusiune asupra realităţii.

22.2.1981, duminică, Paris. Discuţie cu Cioran aseară: două evenimente care au fost decisive – şapte ani de insomnie şi schimbarea limbii. Insomnia nu-ţi permite s-o iei în fiecare dimineaţă de la capăt. Ea îţi impune o continuitate artificială. Nici o revenire la starea primordială. Limba franceză, ca o cămaşă de forţă, nu constă decât din gramatică, e contrariul temperamentului său. Religiozitatea este gradul de intensitate a trăirii. Lauda lui supremă, lucrul cel mai bun pe care-l poate spune el despre altcineva: înţelege. Realitatea devine transparentă. Istoria este anulată. Nu mai există decât o deosebire: oameni care înţeleg şi care nu înţeleg. Timp de cincisprezece ani a fost prieten cu un cerşetor. Acum şapte ani, acesta a dispărut pur şi simplu. „I-am spus: tu eşti cel mai mare filozof din Paris; căci înţelesese." Nu există nici o evoluţie. Ai înţeles sau nu, numai expresia lingvistică poate evolua. Filozofia scolastică, filozofia sistemică conduc mereu, într-un fel, la folosirea forţei. Diogene şi marii filozofi antici aveau de-a face cu viaţa, în zilele noastre ar fi luaţi în râs. Istoria se face

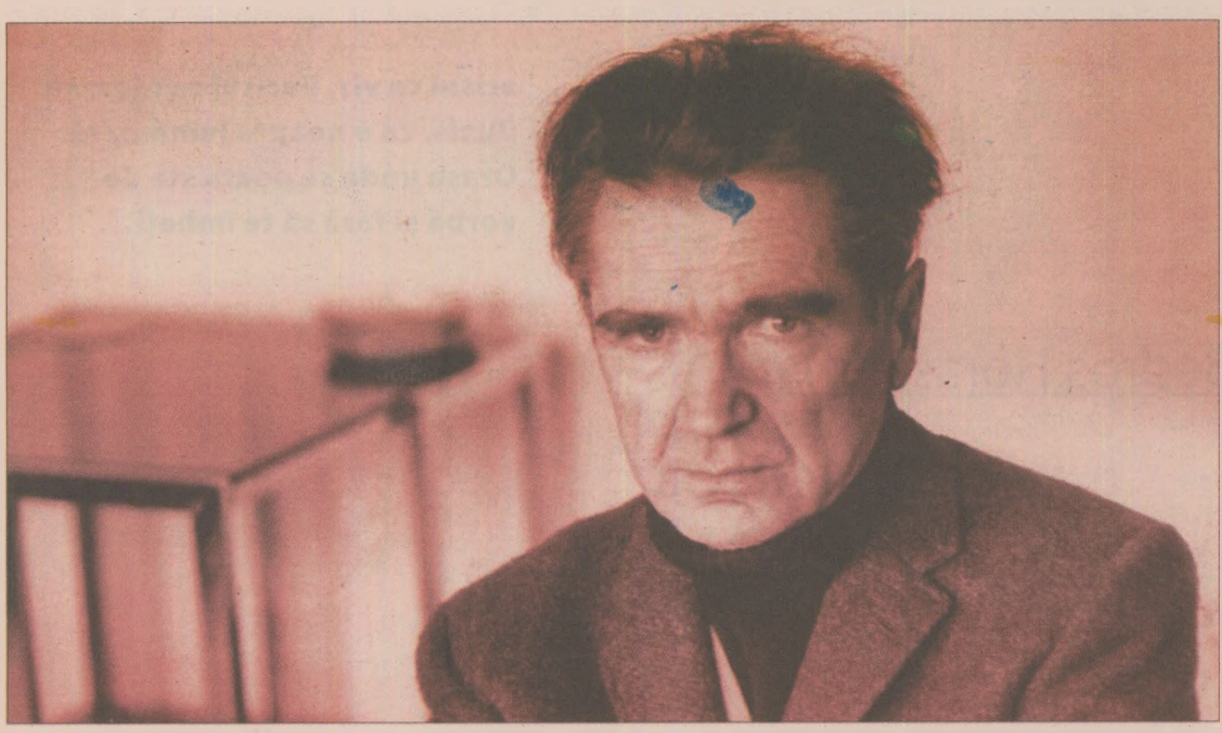

cu ajutorul fanatismului, numai acesta deține puterea. Occidentul este decadent, Orientul este încă neepuizat. Politica trece, se schimbă. În viitor – dacă tot vorbește despre viitor –, cultura va veni de la Răsărit. Suferința și eșecul sunt cele mai importante, numai așa apare conștiința și gândirea. Succesul conduce, neîndoielnic, la superficialitate.

Unei nemțoaice care l-a întrebat ce e Sorbona, i-a răspuns: un bordel de fecioare. Ea n-a înțeles, întrebând cum adică ş?ţ N-avea pic de umor.

Scrisul său ar fi doar resturi, deșeuri. Defecări, scuipături – complementare la ceea ce este el. Posibilitatea lui de a trăi. Viața e importantă, scrisul nu. Iubește limba pur și simplu, de aceea scrie, ceea ce i se pare inconsecvent. În general, la bătrânețe te deteriorezi, odinioară trăise un soi de eroism al propriului ego. Dar trăirea mistică este capitalul său, el trăiește din amintirea acesteia. Nu s-a rugat niciodată, dar a fost întotdeauna preocupat de rugăciune. Cei care neglijează religia sunt totalmente neinteresanți.

Foarte importantă i se pare cunoașterea păcatului originar. Omul și viața lui sunt o eroare, dar asta face ca totul să fie interesant.

11.1.1984, miercuri, Paris, Recamier. Ieri, Cioran. Pare să fi întinerit mai degrabă. Totuși neobișnuit de distant și de egocentric. Manifestă mai mult ca înainte tendința spre monologuri. Refuzul Premiului Morand al Academiei Franceze (300 000 franci), precum și celui austriac pentru Literatura Europeană (200 000 șilingi). De ce atâta orgoliu [?] Banii pot fi dați mai departe.

8.10.1984, Paris. Ieri, la orele 8, la Cioran și Simone, imensă bucurie. El, ca întotdeauna, cu chipul puțin zbârcit, dar tânăr, rapid, precis în mișcări, vânjos, rustic, părul alb ridicat, căzându-i parțial pe frunte. Ochii mari, albaștri, îi strălucesc veseli, umorul său te încălzește, amărăciunea care răzbate din scrierile sale este bine păstrată acolo. Simone echilibrează totul, el emană mulțumirea unui om fericit. Nu se lamentează – coboară și urcă șapte etaje zilnic, de cel puțin patru ori pe zi, cu sacoșele de cumpărături, deseori foarte grele, uneori cu geamantane pentru călătorii, știu că are dificultăți de vedere, temeri imaginare etc. – „merge, merge". Râsul lui încurajează, oricum, are 73 de ani, iar moartea nu e prea departe. E admirabilă atitudinea lui, din care emană bucuria de a trăi și gratitudinea, indiferent cum scrie și cum a scris. Doamna Eliade la telefon: „Te deranjez, scrii, nu-i așa?" „Da' de unde, ce crezi, nu scriu niciodată." Nici urmă de înțelepciune reflectată – un om care este așa, dintr-o înțelegere simplă, evidentă. Ar putea locui într-o casă de țăran. Probabil că literatura lui provine din surse emoționale, expresioniste, în ciuda profunzimii intelectuale. Literatura lui nu are nici un fel de fundamentare filozofică. Un om fericit, modest, înțelept din naștere – care însă și-a exteriorizat consecvent toate emoțiile. Asta a fost înțelepciunea lui, care niciodată nu s-a manifestat ca atare și l-a ferit de o bătrânețe otrăvită – nu însă și de o viață cu numeroase probleme. Înainte era altfel și cu siguranță că nu e întotdeauna așa cum a fost ieri cu mine: un exemplu pozitiv, cum rareori mi-a fost dat să întâlnesc.

Simone învață germana, o știe deja destul de bine. Cioran îi datorează infinit de multe.

16.12.1985, Paris. Aseară, Cioran, care nu s-a schimbat, ci devine doar ceva mai liniștit, mai limpede, mai bun, mai drăguț. N-are vârstă și e foarte familiar în tot felul său de a fi. A terminat două cărți (eseuri, aforisme). A fost o săptămână în Grecia (Atena groaznică, a vorbit acolo la Institutul Francez, de două ori câte două ore, una dintre conferințe a fost înregistrată și publicată la Paris, spre stupefacția lui!). Atena groaznică, dar Corfu (unde s-a dus numai de dragul lui Sissy), minunat. Apoi, prin Brindisi, 14 zile la întoarcere. La Lecce (Grand Hotel, un hotel bun) se întâlnește în foaier cu un străin cu care intră în vorbă, în italiană. Un austriac, vorbesc nemțește. El afirmă ceva general despre viață, primind următorul răspuns: „Vorbiți ca Emil Cioran." El: „Păi, chiar sunt Cioran." Celălalt: „Imposibil, sunteți nebun." Cioran: „Ceva similar am scris chiar și în *Demiurgul cel rău.*" Un pensionar vienez care trăiește într-o casă din Burgenland. A adus-o și pe nevastă-sa, oribilă, apoi l-a invitat în Burgenland, să locuiască la el, împreună cu Simone. Cioran: „Un tip cam deraiat, cu mișcări caraghioase." Cică apreciază cartea *Demiurgul cel rău.* Iar asta s-a întâmplat în Lecce!

Merge cu mine până la metrou, la ora 12. Cele șapte etaje urcate și coborâte de patru ori pe zi îl fac să rămână tânăr. Teamă de invazia africanilor și a asiaticilor, care sunt deja majoritari în școlile de cartier. În metrou se simte groaznic. Socialiștii își văd acolo alegătorii.

Comunismul din Franța este terminat, atât în rândul poporului, cât și printre intelectuali, pur și simplu s-a dus. În Germania e mult mai rău. Nu înțelege Germania asta.

16.12.1985, Paris. La întrebarea pe care i-o pun cu privire la diminuarea influenței comunismului în rândul intelectualilor, Cioran răspunde: moartea lui Sartre. Influența acestuia a fost enormă.

Cioran mi-a povestit mult despre România, despre mizeria de acolo, despre faptul paradoxal că acolo se scrie mult despre el, mai ales despre cărțile sale românești, de mult epuizate – în față, fotografii uriașe ale lui Ceaușescu (în reviste).

Trăsătura de caracter exemplară a lui Cioran: intransigența, în ciuda unor succese exterioare, în ciuda recunoașterii sau indiferenței din jur, refuzarea premiilor care i-ar fi putut afecta intransigența.

24.2.1986, Paris. Cioran, ieri după-amiază: „La bătrânețe devii receptiv la lingușeli. Dacă o doamnă – care nici măcar nu trebuie să fie frumoasă – îți spune «Am visat toată viața să vă văd» (lucru pe care-l spun toate românceele), efectul este sigur. E groaznic!"

„Am devenit cunoscut prin interviuri sinistre. «Ne vorbește Cioran» (pe prima pagină), înainte-vreme cărțile mele nu mergeau deloc." În aprilie Cioran împlinește 75 de ani.

Succesul de acum se datorează unor eseuri-portret de odinioară, răspândite prin reviste. [...]

12.3.1986, miercuri, în tren. Ieri la orele 18.00 seara, despre Cioran. Kampits... l-a prins pe Cioran foarte bine: „Cine n-are nici un motiv să trăiască n-are nici motiv să moară." Apologia nașterii fără sens, a morții și a anulării acesteia, a fricii ca prelungire a traumei nașterii (de fapt, Otto Rank). „Gândirea radicală", gândirea ca unitate de măsură a [illegible]remei maxime. Posibilitatea sinuciderii ca suveranitate conștientă care te ferește de sinucidere. Fără această conștiință clară s-ar fi sinucis de mult. Gândirea în afara oricăror convenții. Dar nici urmă de evoluție, o grămadă de gânduri peste care se așază alta. Independența optimă, neacceptarea premiilor, oricât de bine sunt dotate (Premiul de Stat Austriac pentru Literatură Europeană, 200 000 ş.) Dar ar fi posibile toate astea fără Simone? Ea este întotdeauna sprijinul său. Chiar în cazul unui asemenea radicalism trebuie să ai și noroc. Opoziție dură față de voința, gândirea, aspirațiile mele. Totuși prietenie. Retragerea tuturor acestor punți mi se pare extrem de periculoasă – nu pentru el, ci pentru cei care îl urmează. Poate fi înțeles Cioran fără transcendență? Oare nu este aceasta, în general, premisa gândirii sale, chiar dacă el n-o pomenește? Gândirea lui se revendică de la transcendență, vede lumea ca de pe lumea cealaltă. Anticiparea vieții de după moarte, asemenea unei certitudini.

27.12.1986, duminică. Aseară, în pat, dau drumul la radio și, după un scurt interludiu muzical baroc, îl aud pe Cioran. Vorbește despre tinerețea lui petrecută la Sibiu. Tatăl său, preot paroh ortodox. Insomnia sa, doar trei ore pe noapte. La ora 2 pleca să se plimbe, vorbea cu târfele, „judecătorii orașului". Fără somn, conștiința nu se stinge. Cu fiecare nouă zi, viața o ia de la capăt, nu însă și la insomniaci. Ei sunt ca Dumnezeu. Își cumpărase o bicicletă, pe care un student i-o cedase ieftin (se pare că era deja în Franța). Mergea (între timp) 100 km pe zi și apoi putea să doarmă. Căci nu poți să mergi cu bicicleta fără să fi dormit, pur și simplu nu se poate. O problemă nu poate fi rezolvată spiritual, ci la un cu totul alt nivel. (Se dă citire unui text de Cioran – mama lui promitea să dea un acatist împotriva insomniei lui. „Să se citească 30 000, răspunsese el. Asta a fost cifra ordonată de Karol V atunci când se îmbolnăvise la Escurial, dar la o adică în cazul lui fusese vorba de un cu totul alt gen de somn.")

Gândire și rostire cu rădăcini existențiale. Vrea să spună ceva, oferă ceva, vorbește direct – vrea să ajute și să fie de folos.

8.4.1991. Astăzi este cea de-a optzecea aniversare a lui Cioran. *FAZ, NZZ, Zeit, Süddt. Ztg.* publică articole lungi. Tragedia ignorării, pe care se bazează opera și viața lui, se revarsă într-un joc de satiri, iată-l dintr-odată pe valul succesului, așadar al unei apreciabile convenții culturale, rezistența lui a devenit un bun cultural oficial, refuzul lui de a accepta premii nu a putut împiedica acest lucru.

2.2.1994, miercuri. Cioran la clinică (azil de bătrâni??), de câteva luni (spune Jenka Sperber, pe care am rugat-o să sune). Nu recunoaște pe nimeni, confuz. Această minte atât de ascuțită, acest om bun, amabil, săritor – dar care a scris contrariul a tot ce înseamnă binele. De unde oare această existență schizoidă – e o enigmă.

28.3.1994, Paris, Rotonde. Simone Boué (Cioran) în „La Rotonde", lângă Luxembourg, rue Medicis. Nenorocirea a început în 1992, după o operație reușită de cataractă. Stări de confuzie, amnezie. Apoi nu mai găsea adresele cunoscute ale unor prieteni, revenea, aceștia dădeau telefoane. Se trezea la 5 dimineața, stătea complet îmbrăcat în pat, cu fractură la coapsă. Înainte de a-i face injecția dinaintea operației, medicul a trebuit să-l lege. Pe urmă n-a mai putut să-și asume răspunderea, căci devenise agresiv. Proprietarul casei, medic, s-a ocupat pe neașteptate de internarea lui. Începuse să meargă din nou, dar acum iarăși nu mai putea. Demență senilă sau Alzheimer. Toată povestea cu intriganta, acaparatoarea Verena von der Heyden-Rynsch, traducătoarea netalentată, hiperzgârcită. Prevăzusem aceste deraieri (bărbia ascuțită, palidă, rece, fostă călugăriță. Tatăl ambasador, neamț, unde? Lucrează ca redactoare, traducătoare la Paris). Acum nu mai are contact cu Simone, dar îl vizitează pe Cioran. C. o recunoaște pe Simone, stă numai culcat, nu vorbește mai deloc. „L-am ajutat să trăiască, acum să moară." Câtă tristețe! Și nici urmă de speranță. [...] ■

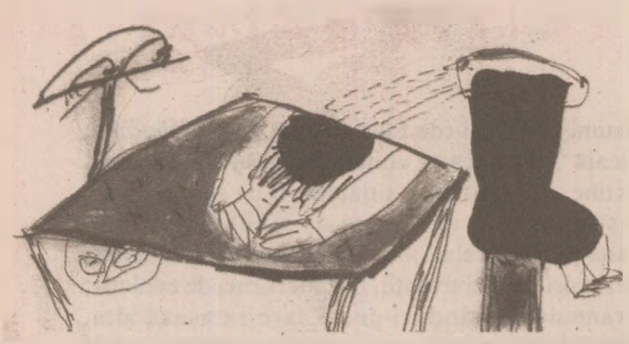

literatură

Parisul ca vis, Parisul ca idee, ca iluzie, ca o noapte luminoasă. Orașe unde se poate sta de vorbă și fără să te îmbeți.

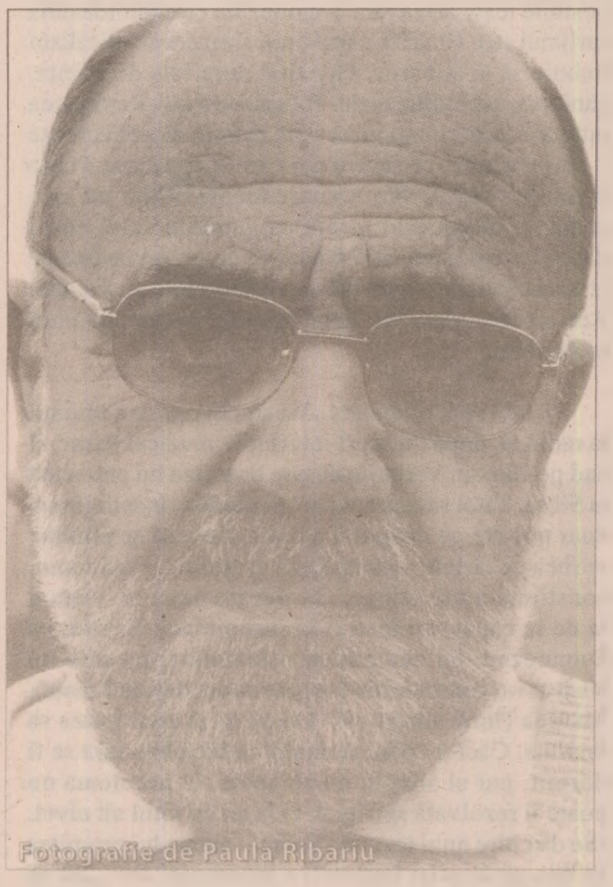

Fotografie de Paula Ribariu

Bedros Horasangian

Kiki Iguazu

E FAPT îi placea sa traiasca la Paris. Cu buzele mereu lipite de viitor se insinua cu brațele mereu în prezent. Voia sa nu mai aiba trecut. O natura tonica într-o lume sceptica. Pesimista? Nu, mai mult indiferenta. Lumea. Parisul. Ea. Lumea ei era acum acolo. Viata ei era acolo. A ales ea, nimeni altcineva cum se întîmpla adesea. Parisul ca vis, Parisul ca idee, ca iluzie, ca o noapte luminoasa. Orașe unde se poate sta de vorba și fara sa te îmbeți. Orașe unde te îmbeți și fara sa stai de vorba cu nimeni. Orașe pe unde umbli și trăiești fara sa știi ca ești într-un loc anume. Argentina parea la fel, dar nu era. Nici Buenos Aires-ul cu aerul lui sever și impunator. Un oraș pentru bughezie și militari. O lume cu mașile pe fața. Pe cine sa crezi cînd spune adevarul, pe cine sa nu crezi cînd te minte?Adevarul și minciuna. Doar minciuna. Și tangoul. Ce sa faca ea într-o Argentina unde lumea se simțea bine și fara ea, într-o țara care putea s-o duca bine și cu dictatura militara și fara Kiki? Așa a ajuns ea la Paris. Dintr-un soi de refuz al locului comun. Al unui orgoliu asumat. Strazile goale ale unei adolescențe lucide. Și setea ei de a iubi și a fi iubita. Și neputința ei de a fi altfel într-o lume care nu știi niciodata cum este cu adevarat. Și perspectiva unei mediocrități bine scrobite, priviri languroase și sentimente bine calcate, împaturite, așezate, un dulap cu rufarie, un registru contabil bine ținut. Uneori cu contabilitate dubla.Și presiunea, teroarea chiar, a unei ipocrizii cu morga. Și adolescența ratacita prin ani, și maturitatea care vine repede, și viața care ți se curge printre degete. Ce zici Romero ? Romero da din cap, așa e, dar nu mai spune nimic. Parisul e și țara lui. Ce fel de țara mai e și Argentina asta de unde au tot plecat unul dupa altul? Mori de vie sau pleci sa trăiești în alta parte. În Argentina nu te așteapta nimic. Pleaca. Du-te. Dispari.Cara-te, îi spunea poetul care îi cunoscuse pe Crevel și Vache! L-a ascultat pe Don Antonio. Don Antonio a murit. Argentina nu are nevoie de poeți. Argentina are nevoie de generali, de turme de vite, avioane de vînatoare și de orgoliu național. Nu te așteapta nimic, dar nimic, Kiki! O placea, dar era prea batrîn ca s-o și iubeasca. Don Antonio Morales. Poetul. Nimeni nu știa ca e poet la Buenos Aires. Era poet la Paris. A venit înapoi în țara ca sa moara. Un om bun. Lumea l-a iubit. Kiki a plecat. La Paris nu te știe nimeni și faci parte din oraș fara sa ceri voie nimanui. Kiki la Paris, sunt deja șase ani. Oho, ar fi ceva. Ce ar mai fi fost în plus la Paris fata de alte orașe ale lumii pe unde Kiki deja apucase sa treaca cu aerul ei destins, și nonșalanța cu care sfida prostia și aroganța celor din jur? La nici 25 de ani batuse lumea suficient de mult și bine ca sa poata vorbi în cunoștința de cauza și sa iubeasca Parisul ca pe propria-i mama. Mama. O relație speciala și nu o putea rupe cu totul. Cu o mama care o tot pisalogea de ani în șir sa vina acasa, ce sa faca o fata precum Kiki la Paris cînd are totul de-a gata acasa, aici, la Buenos Aires? Don Antonio n-a fost zdravan, ce vrei, poet! A tocat banii femeilor la Paris și acum vorbeste de rau Argentina. Sa-i fie rusine, zau așa, Kiki, nu-l asculta! Tu ai totul. Pai, tocmai asta și era, Kiki nu voia nimic de-a gata și își dorise sa faca totul de una singura. Nu datora nimanui nimic. De aceea și plecase la Paris, sa studieze pictura, istoria artei și sa traiasca.

Asta nu prea înțelegea mama ei, ce, în Argentina nu se putea trai în nici un fel? Nu trebuie sa ne luam dupa capriciile lui Kiki.Nu-i dadusera ei tot ce-și dorise, nu-i satisfacusera și ea și Don Julio, tatal ei adevarat, și Don Fernandez, tatal ei vitreg, toate poftele și ceva în plus pe deasupra? Nu avea ea toi ce-i trebuie, ce-i mai lipsea? Asta nici Kiki nu prea știa bine, ca și mulți altii înaintea ei sau dupa ea, care se duceau și fugeau chiar spre Paris, fara sa stie bine de ce și pentru ce. Mama lui Kiki o iubea mult pe fata ei. Și ea ținea tot atît de mult la mama ei. Și totuși. Ceva nu mergea. Cînd erau împreuna se ciondaneau ca doua precupete din Palermo, Buenos Aires, cînd erau departe una de alta își duceau dorul ca doi iubiti argentinieni, unul din Santa Fe, iar celalalt din Punta Arenas, în Tara de Foc.

Parisul și ea, Caterina Maria Luiza Onetti, fata lui Don Julio Onetti, mult iubitul și iubaretul ei tata. Toata lumea îi spune Kiki. De mica a fost asa și Kiki a ramas. I-au placut mai mult masinile și tractoarele decît papușile. Ar fi trebuit sa fie baiat, dar nu a fost dupa felul ei de-a fi. La șase ani știa sa calaresca un poney, la opt deja cînta la pian binișor. Au iubit-o cu toții și au rasfatat-o și mai mulți. Nu e putin lucru sa te placa cei din jur.Iguazu e o porecla mai noua, i-a pus-o într-o seara ploioasa Romero, pictorul, iubitul ei din Paris, pe vremea cînd abia se cunoșteau. Încercînd sa convinga audiența, cam amețita mai mult de vinurile franțuzești și argentiniene decît de instalațiile aiurite ale lui Romero. Cu chestiile astea a și cucerit-o, Kiki se dadea în vînt dupa tot ce i se parea ca exprima idei noi. Și ecologie, și apararea tuturor napastuiților din lume, și tot ce credea ca este nedreptate intra în inima lui Kiki. Nu era doar arta ce traia ea la Paris.Parisul mai are cîte ceva greu de exprimat în cuvinte, Don Antonio putea înțelege, mama mai putin. Tații cei doi pareau indiferenți, mici capricii de tînara femeie, de parca Kiki nu ar fi fost și fata lor. Vedea idei noi peste tot și cauta sa creada ca lumea va fi mai buna. De unde sa știe ea ca de mii de ani nu mai sunt idei noi în arta și nici lumea n-a devenit mai buna. Romero, artist cu oarecare faima și de barbat versat, era cu 20 ani mai mare ca ea, o simpla pustoaica. A fotografiat-o imediat ca este ceva de soi bun. Și nu i-a mai dat drumul. Iar Kiki s-a amorezat de el și i s-a livrat total. Nimic nu s-a mai putut schimba mai tîrziu, Kiki aparținea lui Romero. Și Parisului. Acele legaturi bolnavicioase sau cum sa le spui, cînd doi oameni nu pot trai nici împreuna, nici separat? La vernisajul unei expoziții, Romero a strigat în gura mare, rîzînd zgomotos, cum numai argentinienii sunt în stare, ca entuziasmul și energia lui Kiki sunt precum cascada Iguazu. Iguazu? Ce mai e și asta? Cascada Iguazu? Vreo invenție noua a lui Romero, cumva? Puah, ce prosti sunt și europenii astia! Cum nimeni dintre cei prezenți nu știa nimic de Iguazu, „Dar de Niagara ați auzit...", a întrebat Romero rastit, și toți au raspuns afirmativ. „Ei bine, scumpilor, *Poor Niagara*..., ar fi spus soția lui Roosevelt dupa ce a vazut cascada Iguazu, va dați seama, este de zece ori mai mare și tare decît Niagara voastra, o cascada extraordinara pe fluviul Iguazu, între Brazilia și Argentina, desigur, de care habar nu aveți în Parisul asta al vostru plin de deștepți care nu știu decît de Picasso și Matisse... Kiki Iguazu nu e de nasul vostru!", și a început apoi o discuție în contradictoriu ca de obicei despre arta și Paris. Sa se ia la harța cu toata lumea. Romero. Și Kiki sa-i ține isonul. Și cam bauți cum erau, au trecut de la un subiect la altul, cum se întîmpla peste tot la vernisaje, inclusiv la Paris.

Și Kiki a devenit iguaza și a ramas Iguazu. Se certa și ea cu toți sa le explice prostilor astora din Paris ca Romero nu e beat și nu e loc mai frumos pe lume decît Iguazu și o fata mai frumoasa de iubit decît Kiki. Punea suflet în tot ce facea. O fata extraordinara, ce mai. Ceea ce era adevarat, oricum s-ar fi sucit lucrurile.

Kiki. Norocul ei sa fie iubita de toata lumea. Mai mult înalta decît scunda, cu ochi veseli și gura mica. Era roșcata artificial și avea picioare lungi naturale. Ochii, ochii verzi – o bunica era doar din Scotia – jucau în toate partile. Parca nimic nu statea locului în fata asta, vibra prin toți porii. Cum se dovedea de altfel întregul ei comportament, cumva firesc, cumva tonic, oarecum, în mod cert, plin de viața. Poate tocmai de aceea o iubeau barbații. Mai ales. Dar și femeile. Din Londra, Montevideo, Madrid și Paris, unde avea multe prietene. Știa toata Europa și se simțea bine oriunde ar fi ajuns. Parisul ca un imens Parana. La Santiago de Chile ca și în Europa. Europa ca un imens Buenos Aires. Kiki ca o formidabila cascada a bucuriei de a trai. Cine nu a vazut cascada Iguazu bea șampanie franțuzeasca degeaba. Cine nu a dansat tango în El Once se apropie de o femeie degeaba. Banii nu înseamna nimic. Femeile știu asta, barbații nu înțeleg și încep sa-și dea jos pantalonii inutil. Trupul nu spune chiar totul. Nu e putin lucru sa te simți bine oriunde pe lumea asta și în propriul tau trup. La Buenos Aires o cunoșteau toți, și mama ei traia doar cu gîndul s-o aduca pe Kiki acasa. Ofta din greu dupa ea. Sigur ca-i ducea dorul, Dona Carmen Ruiz Onetti. Kiki, iubito, de ce nu vii acasa ?

Dar Kiki se obișnuise sa traiasca la Paris.

De ce sa plec din Paris, mama? Ce sa fac, ce sa caut la Buenos Aires ? Aici, macar, pot trece neobservata și atunci cînd te cunoști cu toata lumea. Acolo ? Acolo sunteți voi, orașul acela nesuferit cînd ploua, orașul acela nesuferit cînd iubești, orașul acela nesuferit cînd mori. Totul mi se pare agasant daca ar fi sa ma întorc acasa – care casa ?- dupa atîția ani de stat la Paris. Parisul este pentru mine mai mult decît un vis, o idee, un barbat pe care sa-l iubesc.Mi-a dat totul și nu mi-a cerut nimic. Știu ca nu-ți place Romero și-l consideri un artist ratat la anii cei mulți ai lui. Dar eu îl iubesc și am sa fac tot ce pot ca sa fie fericit și sa-și poata vedea de lucrul lui. Și eu pe lînga el. Încearca sa ma înțelegi. Ai auzit tu cîte ceva despre mine de ma tot tragi de mînecа atît de discret ca eu ma fac la fel de elegant ca nu pricep despre ce este vorba. Am crescut și eu, draga mama. Suntem acum doar doua femei față-n față, care încearca sa se înțeleaga. Am facut și fac ce vreau cu viața mea.Mi-a fost bine, mi-a fost , totul are un preț. Mi l-am asumat. Romero nu are nici o vina. Poate sa fie faimos ca Picasso – eu chiar cred în arta lui.

Sunt destule feluri de a fi singur. Romero ma iubește, dar ma și înșala cu toate studentele lui care i se par „atractive din punct de vedere artistic", auzi ce poate sa-mi debiteze el. Daca eram mai batrîna, poate înțelegeam, dar pipițe din astea de vîrsta mea, vorbesc serios, nu înghit. Macar sa fie ceva de capul lor. Ți-ai gasit. Ce-o fi gasind Romero la ele, mi-e greu sa pricep. Pai daca e sa fie, așa de variație, sa am iertare, pot încerca și eu

Domnul cel elegant nu și-a pierdut cumpătul, a zîmbit ceremonios cu aerul lui de diplomat care vrea să împace pe toată lumea și a făcut un gest discret cu mîna...

variații personale dacă am chef și mi se năzare. Așa trăim aici, sigur că nu-ți place, timpurile s-au schimbat, dar să nu-mi spui tu mie acum că dacă îți plăcea ție de Don Carlos sau Dr. Allende nu călcai strîmb pentru o noapte. E adevărat că în Argentina nu prea te afișezi și cu soțul, și cu amantul și cu iubitul și cu unul care-ți place fără să știi cum îl cheamă, dar în mediile artistice asta e. Am fost cîteva zile la Monte Carlo. Apoi la Monaco. Cu o prietenă, MD, nu pot să-ți dau numele ei pentru că are un soț extrem de gelos, eu cu Romero, cum, necum, ne certăm și ne împăcăm, dar cu MD nu merge. Soțul e bancher, plin de bani și relații, o păstrează ca pe o camee la care nu are voie să privească și să o admire decît el. Să mori de rîs, nici la Buenos Airea nu am pomenit asemenea accese de gelozie. Cu toate că îmi aduc bine aminte ce figuri făcea Don Fernando cînd schimbai și tu bezele și îi făceai ochi dulci lui Dr. Allende.

Franța e Franța, și Parisul, Paris, nu am ce face. Poate într-o bună zi să te iau pe aici să vezi ce-o să-ți placă! Întinerești cu 20 de ani, te rog să mă crezi. Iar în sud, în Midi, cum spun ei, e ceva fabulos. Și Coasta de Azur și orașele și vinurile și casele vechi cu parfum de din alte vremuri, ce să-ți spun că și rugbiștii lor parcă sunt mai stilați decît ai noștri. Am luat și eu pasiunea asta a lui Romero pentru rugby. Să vezi ce-am pățit la Monte Carlo.

Cam așa îi scrie Kiki mamei ei din Buenos Aires. Careia îi crește tensiunea brusc cînd află pe unde e Kiki și în ce anturaj se tot învîrte. Și, aici, acasă, era cu ochii pe ea să nu întîrzie jumătate de oră, cum nu era la zece acasă, cum suna pe mobil, „ În zece minute am ajuns, sunt la intersecția cu 58...", răspundea mieroasă Kiki repede, ca să poată să continue discuția pe celălalt mobil cu Ernesto care era un do-bi-toc, pentru că în loc să vină s-o aștepte la gară s-a dus să vadă meciul dintre Boca Juniors și Independente. Alea erau timpurile cînd lua lecții de desen și Don Antonio îi recita versuri franțuzești pe care ea nu le prea înțelegea, dar îi plăceau la nebunie. Toate astea au rămas undeva departe, acum Kiki e la Paris, în Europa și vrea să trăiască cum vrea ea. Sunt și momente mai dificile, de ce să nu recunoaștem, singurătatea pariziană e ca oricare alta. Locuind printre vestigii ale trecutului – și la Paris trecutul e mai tare decît prezentul, „Asta doar pînă strîngi în brațe un bărbat...", adaugă Kiki, celor care fac mare caz de frumusețile Parisului, lumea e deja amestecată,vin americanii, haitienii, africanii, ce să mai înțeleagă parizianul obișnuit care iese la braț cu soția și fata lui în Bois de Boulogne, ca să mănînce în oraș, apoi și să bea un pahar de vin cu niște prieteni cu care se întîlnește la ora opt la „Lipp", să zicem, lui Kiki îi place la Lipp, lui Kiki îi place orișiunde, pentru că se bucură de orice clipă. Stai că-ți povestesc, ce mai, a fost o nebunie. Să mori de rîs nu alta.

Plecasem cu MD la galeria de artă a unui domn bine, prieten cu soțul ei.Un vechi prieten și partener de plictiseală.Aici cînd e să se plictisească lumea, chiar că-ți vine să-ți ei lumea în cap, e mai rău ca în orașele noastre de provincie duminica după amiaza. Cum ziceam, să mergem la Monte Carlo la Galerie Lambert, undeva lîngă „Hotel de Paris", ceva super, ce să mai spun. Și apoi să mergem tot împreună cu MD la o vilă unde ea locuia temporar și avea de lichidat o moștenire. Avea aranjat să vină un client pentru un nud de Van Dongen de care soțul ei voia să scape. Cel puțin așa îmi spunea ea. În ziua aia se anunțase un client, eu încurcasem borcanele pentru că MD, pusă pe șotii, și să se răzbune pe soțul ei gelos, îmi spusese într-o noapte, cînd deja întrecusem măsura, că un domn bine – ea îl știa, și-i plăcea de el – ar fi oferit 10.000 de euro ca să petreacă o seară împreună cu noi două! Eu, eram bine dispusă cînd îmi spunea de povestea asta, nici nu am luat-o în serios, și m-am amuzat doar la ideea că MD îl păcălește pe Horst al ei – ce nume de soț, Dumnezeule, ăsta chiar că merita înșelat! – și o să și ne distrăm de minune, pentru că cel care făcuse oferta era un spaniol brunet și simpatic din Madrid. Zicea ea. Eu am rîs ca o proastă și am zis bine, dacă e să mai și cîștigăm cîte 5000 de euro fără să ne doară capul, de ce nu. Să mori de rîs, mama, așa s-a întîmplat. Adică nu s-a întîmplat nimic. Domnul care venise pentru tabloul de Kees van Dongen era un domn extrem de bine îmbrăcat, cam în vîrstă, mi-am zis eu, părea sărit de 50, nu știam eu chiar gusturile lui MD, am crezut că e Alfonso Raul, spaniolul de care-mi vorbise MD. De unde să-mi treacă mie prin cap că este vorba de altcineva! Avea și o orhidee la buzunarul de la piept, pantofi de lac, ai fi zis că e din familia regală sau un simplu escroc, am și eu antenele mele. Dar în ziua aia ori eram aiurită bine, Romero cînd e drăguț cu mine lumea este a mea, sau eram eu prea fericită și cu mintea aiurea. De băut, nu băusem nimic, urma să cinăm cu acel misterios cumpărător. Domnul dădea ture prin locuința unde MD făcea pe gazda, eu m-am dus la toaletă și cînd am venit el, domnul în costum negru, săruta ceremonios mîna lui MD în fața tabloului cu nudul lui Van Dongen. Hait, e tare , mi-am zis eu în nebunia mea de moment, și am strigat la amîndoi, „Hei, puiule, ce te codești atît, curaj, îndrăznește... Toate piesele sunt originale... te văd cam timid, m-am repezit eu la el... hainele jos să ne simțim bine... un mare pictor van Dongen ăsta...", cu toate că eu personal nu mă dau în vînt după el, e prea agresiv și în culori și prea dulceag în compoziție. Și spre uluiala celor doi care rămăseseră încremeniți, eu eram deja în chiloți și sutien și m-am repezit la MD s-o sărut în fața prințului sau ce-o fi fost, spaniol. Acum, cînd revăd scena, mă pufnește și rîsul și plînsul, dar atunci eram în plin delir erotic. După capul meu de artistă amatoare mai mult de bună dispoziție decît de partide de sex. Domnul cel elegant nu și-a pierdut cumpătul, a zîmbit ceremonios cu aerul lui de diplomat care vrea să împace pe toată lumea, și a făcut un gest discret cu mîna spre noi două, „Minunat, splendid... ce surpriză ne-ați produs...", spre groaza lui MD care făcuse ochii cît soarele din miezul zilei și țipa la mine ca o apucată „Kiki, ai înnebunit... Stai cuminte ce te-a apucat... Domnul Horasangian a venit în numele Fundației Gulbenkian ca să achiziționeze tabloul de van Dongen și eventual cele doua desene de Vuillard... A sosit direct de la Lisabona, Kiki dragă...", încerca ea să tragă de timp ducîndu-l pe prințul albanez sau ce-o fi fost, să vadă cele două desene de Vuillard. Ca să am eu timp să mă îmbrac. „Ha..., ha..., ha...", am izbucnit eu într-un rîs nervos, hahaha iar, și a treia oară, nu mă puteam opri din rîs, și în două clipe eram cu rochia pe mine și-mi aranjam coafura într-o oglindă de Murano, pe care poate că altă dată aș fi spart-o de rușine și furie, dar atunci toata povestea m-a amuzat.

A venit și MD lînga mine, m-a sărutat pe obraz ca să mă liniștească, domnul Horasangian a mai dat mîna odată cu mine, i-am tras și eu un Kiki Iguazu, ca să nu știe chiar cine a făcut streep-tease în fața lui, și MD și Dl Haș, eu mă încurc mereu cu albanezii ăștia, eu am în cap numai Ismail Kadare, un tip cu ochelari, am rîs iar cu toții de data asta." Am înnebunit, vă rog să mă iertați, am făcut se pare o gafă...", am încercat să mă scuz eu ușor jenată, chiar nesimțită nu am ajuns, dar cînd mai beau fac și prostii, apoi îmi pare rău, și lumea mă judecă prea aspru doar după aparențe, nu mai contează, cel puțin mie nu-mi pasă, „ Gafeurii sunt cei mai cinstiți oameni din lume, cei mai sinceri și simpatici, vă rog să apreciați asta domnule Kadare...", am spus eu plină de entuziasmul recunoașterii unei noi boacăne, „ Kiki, domnul este Horasangian, nu Kadare...iar ai încurcat cărțile de vizită... Domnul Horasangian a venit de la Fundaçao Gulbenkian de la Lisabona, cum ți-am mai spus, draga mea, pentru tabloul lui Van Dongen...", se izmenea MD în fața mea și a acelui domn care tot zîmbea tîmp. Vizitatorul s-a arătat foarte interesat de tablou, mai ales, dacă am înțeles bine urmau și niște aspecte financiare foarte substanțiale. Am ronțăit și cîte o trufă, știi doar cît îmi plac bomboanele de ciocolată, mai era și o ceramică de Miro, albanezul se făcea că studiază piesa, dar l-am surprins, fără voia mea, că acum era mai mult cu ochii după mine. Ce-ai facut, Kiki, iar ai dat de necaz, faci, ce faci, și nu iese bine! I-am surîs elegant și eu ca o adevărată doamnă din Buenos Aires, cu spatele drept și capul dat trufaș pe spate, așa cum stă bine unei femei frumoase și tinere să fie și puțin arogantă. Aste e părerea lui Romero, dar mi-a adus mai multe necazuri decît bucurii. Nu au intrat zilele în sac, mi-am zis.Urma să cinăm la restaurantul de la „Hotel Hermitage", unde albanezul rezervase o masă pentru toți trei. „De fiecare dată cînd vin la Paris sau în Franța, și pot să spun, stimate doamne, că vin destul de des, mă bucur enorm pentru posibilitatea oferită de a admira lucrări minunate...", surîdea albanezul cu privirea pe mine și fotografiindu-mă cu ochii lui mari și sprîncenele alea care meritau rase și puse pe o lucrare de-a lui Romero. Eu eram deja stingherită de incident și acum nu mai scăpam de atenția lui exagerată. " Astfel de plăcute spectacole coregrafice în jurul operelor de artă dau o cu totul particulară imagine despre marea artă a școlii de la Paris și a artei franceze din secolului XX, în general... Dar și pieselor unicat din ce în ce mai rare din ziua astăzi...", și iar surîdea cu subînțelesuri transparente, învelindu-mă toată în zîmbete mieroase, de mie mi se făcea instantaneu și greață, și sete, și foame.Toată povestea s-a încheiat cu bine, noi am mîncat excelent la „Hermitage", și albanezul a fost de acord cu suma avansată de MD, iar peste cîteva zile am plecat la Paris, că venea Romero din Malta și urma să pregătim o altă expoziție. Și vin și te întreb, dragă mamă, ce să fac eu la Buenos Aires, spune și tu?

După trei zile poliția a găsit trupul tinerei femei într-o baltă de sînge. Asasinul nu a fost identificat.

(Fragment din volumul *Miss Perfumado*)

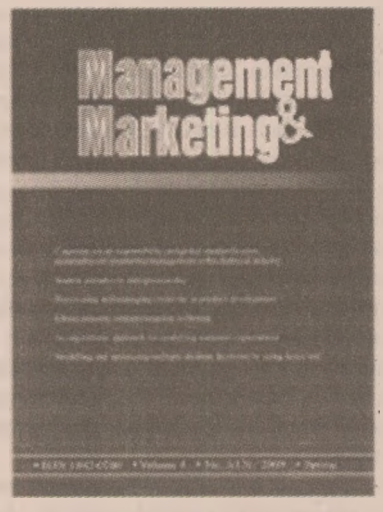

Management & Marketing (M&M) e o revistă academică trimestrială, de circulație internațională, cu recenzori, care publică rezultate originale ale cercetărilor în administrarea afacerilor, încurajînd dialogul și dezbaterea științifică.

Management & Marketing creează o piață de calitate, înalt specializată, pentru experții în management și științe sociale care vor să redefinească managementul și marketingul, ca discipline academice și ca practici de afaceri.

Conținutul revistei este disponibil on-line la adresa: http://www.managementmarketing.ro.

Frecvența de apariție	**Trimestrială**	ISSN	**1854-0206**
Lunile de apariție	**Martie, Iulie, Octombrie, Decembrie**	Volumul current	**4**
		Numărul current	**14**
Tematică	Management strategic, managementul cunoștințelor, marketing internațional, administrarea afacerilor		

interviurile „României literare"

Antoaneta Ralian:

„Rafturile cu cărțile mele – conserve de timp, de tinerețe, de emoții"

„Bos suetus aratro"

DORA PAVEL: *Dragă doamnă Antoaneta Ralian, aș vrea să vă mărturisesc din capul locului admirația mea (și nu doar a mea) pentru forța pe care o aveți, la cei 85 de ani împliniți acum, și să vă doresc aceeași energie creatoare, pentru a ne înlesni, și de-aici înainte, accesul la noi pagini de literatură universală. De unde resursele acestei vitalități nemăsurate, la o vârstă la care doamnele lumii se cred îndreptățite să-și petreacă altfel timpul, de exemplu, călătorind? Nu vă ispitește și pe dumneavoastră un asemenea răsfăț?*

ANTOANETA RALIAN: Îți mulțumesc, dragă Dora Pavel, pentru urări. Îți promit că mă voi strădui să mă conformez și să le împlinesc doar ca să-ți fac pe plac, pentru că nu vreau să-i dezamăgesc pe cei dragi. Cât despre cuvintele frumoase pe care le-ai spus despre mine, am mai scris undeva, de curând, că la vârsta mea elogiile îmi sună ca niște necrologuri anticipate. Dar haide să nu fim morbizi. De unde îmi extrag la vârsta mea resursele de energie, puterea de muncă? Nu știu, cred că sunt ingrediente din compoziție, din cocă, le am în mine. Aș putea răspunde bombastic, lozincard, că din pasiune pentru muncă sau din simțul datoriei. Paradoxal, răspunsurile bombastice sunt foarte apropiate de adevăr. De când mă știu, lucrez, și o fac cu plăcere. Traduc cu pasiune, cu dragoste de carte, de literatură. Și muncesc cu o conștiinciozitate înnăscută, pe care astăzi o consider de natură bovină. Profesoara mea de franceză ne spunea că Bossuet și-a luat numele din sintagma latină *bos suetus aratro* („boul deprins cu plugul"). Păstrând proporțiile, așa sunt și eu. Da, mi-ar plăcea și mie să fac parte dintre bătrânele care la pensie colindă lumea, dar, din păcate, ce vrea sufletul nu vor picioarele. Situație antagonică.

D.P.: *La fel, vă percep și ca un model de longevitate a lucidității, înainte de orice. Puteți recomanda exercițiul minții ca o garanție a menținerii prospețimii ei?*

A.R.: Nu cred că există rețete pentru longevitatea lucidității. Gimnastica minții, exercițiul spiritului e un element *sine qua non*, așa cum e sportul pentru trup. Sună ca sfaturile medicului de la televizor, mai lipsește să propovăduiesc *mens sana in corpore sano*. Dar cred că este esențial să mențiți permanent contactul cu realitatea înconjurătoare, culturală, socială, politică, prin televizor, oricât ar fi el de tembelizant, prin presa culturală, prin discuții, dacă ai cu cine. În zilele de vineri, când o vânzătoare de ziare îmi aduce acasă revistele culturale, stau și le sorb până pe la două-trei noaptea, chiar dacă sunt sau nu de acord cu unele articole. Și, după aceea, mă simt „la curent", integrată în circuit. Dacă, din păcate, prin educația mea provincială, am fost lipsită de sport fizic, mă delectez acum cu tot felul de sporturi mentale: dezleg cuvinte încrucișate (din cele grele, inteligente, nu integrame puerile), îmi plac filmele de mister, bine făcute, în care mă simt deșteaptă, pentru că îl prind pe asasin înaintea lui Poirot sau a inspectorului Morse. Și... citeeesc...

D.P.: *Vi s-a întâmplat să credeți în anumite valori în tinerețe, iar pe parcurs să le înlocuiți cu altele? Când s-a produs această mutație? Privind în urmă, ce valori ați selecta acum?*

A.R.: Bineînțeles că în tinerețe am crezut în valori și în modele. În valori cred și acum, în frumos, în bine, în adevăr, în loialitate, în omenie, dar nu mai cred în oamenii care ar trebui să le întruchipeze. Prefacerea s-a produs în mine. Dintr-o adolescentă sentimental-idealistă, am devenit cinică, amară, neîncrezătoare (ah, și câtă nevoie am să cred în oameni!). În cazul creatorilor pe care-i admir, mi-e greu să disociez opera, ca entitate de sine stătătoare, de viața lor personală, urâtă. Am văzut într-un reportaj la TV că și Einstein era mare curvar. Am fost oripilată. Sper că nu și Albert Schweitzer sau Bach. Mai lipsește să aflu că Maica Tereza a pozat în tinerețea ei pentru pictorialele din revistele lucioase... Ce valori aș selecta azi? Frumosul în artă, dragostea, dragostea de oameni, de animale, de flori, seninătatea, intangibila, inaccesibila seninătate.

„Spre deosebire de tiza mea, regina, eu îmi voi păstra capul pe umeri"

D.P.: *Antoaneta Ralian... Aveți un nume frumos, sonor, și delicat, și aspru, aș spune. Vă simțiți în acord cu numele și cu prenumele dvs.?*

A.R.: Zău, îți place numele meu? Are o rezonanță sonoră, pentru că are mulți *a*. Am fost foarte flatați, și eu, și soțul meu, când am văzut că ai dat numele Ralian unor personaje din admirabila *Agata*... Însă numele Antoaneta nu-mi place, diftongul *oa* are o notă batraciană. De fapt, în acte, sunt Antoinette, în franceză, și, în tinerețe, repetam gluma nesărată că, spre deosebire de tiza mea, regina, eu îmi voi păstra capul pe umeri. Și l-am păstrat, rareori mi-am pierdut capul.

D.P.: *Destinul dvs. este printre destul de puținele, dintre cele pe care le cunosc eu, care au avut șansa de-a se menține în magnetismul unei mari iubiri,* a unei singure mari iubiri. *Este acesta un merit al dvs., mâna hazardului, un efect al educației primite, un fler teribil în a vă descoperi „perechea arhetipală"?*

A.R.: Da, am trăit destinul unei mari iubiri. Căsătoria mea cu Marius Ralian a ținut fix 60 de ani. Dar, într-o căsătorie longevivă, iubirea, pasiunea ardenta se consumă în primii ani. După aceea e vorba de adânca afecțiune, tandrețe, empatie, prietenie, care sunt mai profunde și mai calde decât iubirea. La noi nu a fost vorba de „intuirea sufletului-pereche", formulă telenovelistică. Ne-am cunoscut, prea puțin romantic, mai curând culinar, la cantina Agerpres – el ziarist, eu studentă. Și am constatat că, fiind amândoi născuți în Zodia Gemenilor, iubeam aceleași cărți, aceeași muzică, aceleași filme. Și ne-am iubit și unul pe celălalt. Asta nu înseamnă însă că am trăit 60 de ani de turtă dulce și de comuniune extatică. Ne certam destul de des, fiind amândoi la fel de impulsivi și de obstinați, ne cunoșteam punctele vulnerabile și ne înțepam exact în ele (regretând dureros după aceea). Am iubit mereu iubirea lui pentru mine. Narcisism – e universal uman. Cât de inuman e uneori universalul uman!

D.P.: *Ați avea plăcerea de-a destăinui și altora povestea bilețelelor de dragoste cu care știu că ați fost răsfățată o viață întreagă?*

A.R.: Da, nu mi se pare că dezvălui intimități dacă povestesc despre bilețele. Soțul meu era un romantic incurabil, un sentimental desuet. Îmi aducea mereu flori (chiar și după decenii de mariaj) și-mi strecura bilețele dulci, zaharoase, sub pernă, sub farfurie, în buzunarele capoatelor sau legate de gâtul cățelului nostru. Acum, foarte recent, când se împlinește un an de la dispariția lui și când eu împlinesc matusalemica mea vârstă (cele două evenimente s-au petrecut foarte aproape unul de celălalt), am luat întâmplător o poșetă veche, pe care n-am mai purtat-o de cel puțin cinci-șase ani. Și am găsit, ascuns într-un compartiment al poșetei, o tandră declarație de dragoste, scrisă pe un bilețel pe care nu l-am văzut niciodată. Nu sunt superstițioasă, nu cred

Carte frumoasă, cinste cui te-a tradus

La cunoscutul vers arghezian, folosit ca motto în tot felul de împrejurări, „Carte frumoasa, cinste cui te-a scris" s-ar putea adăuga unul complementar, „Carte frumoasă, cinste cui te-a tradus".

Am primit în aceste zile, de la Antoaneta Ralian, o nouă ediție dintr-o traducere a sa, de mare dificultate, *Jurnal din anul ciumei*, de Daniel Defoe. Această versiune românească se remarcă imediat prin fluența frazelor, prin mulțimea de sinonime inteligent orchestrate, prin limba veche și totuși imediat accesibilă, în care sunt evocate întâmplări petrecute în urmă cu peste trei secole. M-am gândit cu simpatie la scriitorul englez, cu destinul lui atât de schimbător, dar m-am gândit, cu aceeași simpatie, și la traducătoare, fără care n-aș fi reușit, într-o viață de om, ca, pe lângă tot ceea ce fac, să mă mai și inițiez în limba engleză din secolul șaptesprezece ca să citesc în original *Jurnal din anul ciumei*.

Cine este Antoaneta Ralian? Este o doamnă frumoasa și distinsă, care în curând, la 24 mai, va împlini 85 de ani. În fiecare zi se îmbracă elegant, se fardează și se așează la masa de lucru, continuând o muncă de traducator în care s-a angajat de o viață. Uneori, când primește cărțile de semnal dintr-o nouă traducere a sa, vine în vizită la noi la redacție, la **România literară**, și ne daruiește și nouă câte un exemplar, cu o dedicație scrisa cu delicatețe și căldură. Este entuziastă, are planuri mari și ne transmite și nouă elanul de a ne duce la bun sfârșit proiectele.

A tradus în română, din engleză, dar și din franceză, mari scriitori ai lumii, de la Oscar Wilde la Henri Miller, de la Charles Dickens la Virginia Woolf. Aproape fiecare noua traducere a sa reprezintă un eveniment cultural. Datorită strădaniei și talentului ei, copiii din România și părinții lor și bunicii lor au acces la fermecătoarea istorisire despre *Alice în Țara Minunilor*.

Antoaneta Ralian ține pasul cu evoluția limbii române, este la curent, printre altele, cu achizițiile lexicale de ultimă ora, datorate tinerei generații. Când a tradus cărțile lui Henri Miller, pline, cum se știe, de cuvinte licențioase, i-a sunat pe unii tineri cunoscuți de ea rugându-i să-i explice care sunt termenii argotici la modă în materie de sex. A fost un amuzament general, dar a fost și o lecție de profesionalism, care i-a impresionat pe tineri. Dintr-un anumit punct de vedere, Antoaneta Ralian e mai tânără decât noi toți. Îi urez din toată inima „La mulți ani!", îi declar în mod public că o iubesc și aștept să-mi aducă în dar noi traduceri, la fel de bine făcute, ca și cele de până acum, care compun o întreagă bibliotecă de literatură universală.

Alex ȘTEFĂNESCU

în fenomene paranormale (pentru că nu mi s-au întâmplat), nu cred într-o organizată lume de apoi. Dar nu mă pot împiedica să văd în apariția acestui bilețel, exact în preajma aniversării mele, un mesaj de dincolo, un semn, un cadou de la soțul meu. Și sunt puternic bulversată.

Telefonul-drog

D.P.: *Cum se poate supraviețui în acea singurătate atroce, indescriptibilă, în care v-ați pomenit brusc în urmă cu un an?*

A.R.: Singurătatea e sfâșietoare când timp de 60 de ani ai avut un *alter ego* care te-a părăsit. Și când, înjumătățită fiind, nu te simți bine în propria ta companie, când nu te placi, când nu ești „genul tău", așa cum se întâmplă în situația mea. Când nu ai cu cine să împărtășești simfoniile beethoveniene, dirijate de Barenboim, la Mezzo, sau un superb reportaj despre Gauguin, la TVR Cultural, o magnolie înflorită, o pagină de traducere care ți-a ieșit bine, un porumbel care s-a născut pe balconul tău dintr-un simplu ou, lăsat acolo de o porumbiță... Am mulți prieteni, care îmi telefonează regulat, și din țară, și din străinătate, dar, după cele câteva minute de comunicare telefonică, singurătatea se reinstalează ca la ea acasă. Am devenit dependentă ca de un drog de telefonul pe care de un an de zile mi-l dă în fiecare seară Adriana Bittel, fie că avem ce să ne spunem sau nu. Sigurii mei parteneri sunt cartea pe care o traduc (panaceul-muncă) și postul de televiziune Mezzo. Și cea mai cumplită singurătate e cea din weekend. În tinerețea mea, cântam cu alean un cântec care se numea *Tristă duminică*. Și acum, duminicile mele sunt triste, cu telefonul amuțit, pentru că toți prietenii mei sunt la iarbă verde, la aer așa-zis curat, la copii, la vilele de la munte sau la casele de la țară, unde, din motive criptice, știute numai de ei, niciodată nu am fost și eu invitată. Duminicile, când știu că am rămas singură pe tot etajul, cu mobilele care trosnesc ca într-un film horror, cu bețivii gălăgioși din buticurile non-stop de la parterul blocului. Mă rog să se facă odată luni.

D.P.: *Vă mai rămâne munca dintotdeauna... Aveți un palmares incredibil, cred că ați bătut toate recordurile ca volum de traduceri, nemaivorbind de calitatea lor.*

A.R.: Inevitabil, am trecut la latura profesională. Mie mi-au apărut peste 110 traduceri noi (excluzând reeditările) de romane, numeroase piese de teatru, eseuri, precum și note personale de călătorie, prefețe, articole, interviuri. Am mai spus-o, când mă uit la rafturile cu cărțile mele, văd în ele conserve de timp, de tinerețe, de emoții. Prima carte, o traducere din italiană, mi-a apărut în 1954. De atunci, am publicat, în medie, două cărți pe an. Și anul acesta, în 2009, urmează să-mi apară două romane noi și două sau trei piese de teatru. Cum criza economică a devenit un pretext universal pentru toate amânările și tergiversările, mi se spune: *Memoriile* lui Tennessee Williams or să apară în toamnă, piesa *Trandafirul tatuat*, de Tennessee Williams, va fi pusă în scenă la Bulandra în octombrie, piesa de la Teatrul Mic va fi pusă în scenă de Mălăele în decembrie ș.a.m.d. Pentru toți, „în toamnă" e un mâine, după vară. Pentru mine, însă, la 85 de ani, din luna mai și până în toamnă, e un răstimp uriaș de îndoieli, de temeri, aprehensiuni.

D.P.: *M-am bucurat să văd că lexicoanele noastre, diversele lucrări de referință înregistrează și numele traducătorilor, mai ales că soarta lor a fost considerată mereu una ingrată, uneori numele celui care a transpus un text în limba română nefiind consemnat nici măcar de către edituri, în promovările de carte, sau nefiind reținut de către publicul larg. Sunteți mulțumită de aprecierea de care ați avut parte?*

A.R.: Aici, cred că e vorba mai curând de șansă decât de valoare. M-am bucurat întotdeauna de recenzii extrem de elogioase (am un sac plin de tăieturi din presă), semnate de nume sonore, am primit multe premii, mi s-au luat numeroase interviuri, figurez pe pagini întregi în dicționarele de scriitori români. Dar cea mai mare plăcere o încerc când sunt oprită pe stradă sau la spectacole sau în spitale, de cititori necunoscuți, care mă recunosc după poze apărute în ziare sau după emisiuni avute în trecut la TV (astăzi refuz, din cochetărie, orice apariție pe ecranele televiziunii), și-mi mulțumesc pentru cărțile mele. Mi s-a semnalat că cineva numit Ionuț Pepenar a scris în blog un comentariu întreg la un articol al meu, apărut în „Dilema veche". Mi-a făcut aproape tot atâta plăcere cât și faptul că sunt menționată în selectivele istorii literare ale lui Alex. Ștefănescu și Nicolae Manolescu sau că Radu Cosașu mi-a dedicat una din rubricile sale de „extremist de centru". Îți mulțumesc, Ionuț Pepenar!

D.P.: *Jucându-ne puțin, aș vrea să aflu ce ar selecta cititoarea Antoaneta Ralian din romanele traduse, dacă ar fi să încropească un construct compozit, un insolit (imposibil) roman?*

A.R.: Am spus și repet: prefer să fiu un traducător bun decât un scriitor mediocru (vechea poveste cu fruntaș în sat sau codaș la oraș). Prin reducere la absurd, dacă aș încropi un roman, aș lua personaje feminine din Virginia Woolf, personaje masculine enigmatice din Amos Oz, filosofie de viață din Iris Murdoch, peisagistică și senzualitate din D.H. Lawrence. Și ar ieși un ghiveci indigest, un compozit insalubru.

„După dulcea cină cu Chianti"...

D.P.: *Pentru a ne menține în atmosfera colocvială, destinsă, v-aș ruga să-mi redați o întâmplare nostimă, hazlie din viața dumneavoastră.*

A.R.: Hazlie acum, privită în retrospectivă, dar extrem de penibilă la vremea respectivă. Prin anii '70, am fost invitată la Londra, de British Council (de fapt, am fost invitată în trei rânduri). La sediul British Council, m-a primit un director fermecător, bărbat bine, colosal de politicos, spiritual etc. Antenele mele de femeie cochetă mi-au semnalat că mă place. Ceea ce l-a crescut și mai mult în ochii mei (om de gust, nu-i așa?). Trebuia să-l impresionez. Aveam un program foarte încărcat: de la 8 dimineața, alergam de una singură de la un capăt la altul al Londrei și luam legătura cu editori, scriitori, institute culturale. Era necesar să fiu inteligentă pe englezește, ceea ce nu-i ușor. Într-una din primele seri, directorul m-a invitat la Teatrul Național. Spectacolul începea la ora 9 și, înainte, mi-a oferit o masă copioasă la restaurantul teatrului. A comandat și o sticlă de vin Chianti, mi s-a întipărit în minte. La masă eram amândoi foarte volubili, și eu, gata să-l dau gata. La ora 9 am intrat în sala de teatru cu fotolii roșii, moi și confortabile. Eu, extrem de obosită de alergătura de peste zi și cu aburi de Chianti în cap. Piesa era una din comediile slăbuțe, insipide, ale lui Bernard Shaw, *The Philander* (*Afemeiatul*). Jucată clasic, ca pe vremea lui Bernard Shaw. De la primele scene, m-a învăluit un dulce somn, în dulcele fotoliu, după dulcea cină cu Chianti... Am dormit dusă în timpul întregii piese (din fericire, scurtă și fără pauză). Din când în când mă trezeau zgomotele de pe scenă și mă uitam, pe furiș, la profilul din stânga mea: nemișcat, rigid, sever, tăcut. Nu îndrăzneam să fac vreun comentariu, pentru că habar n-aveam de ceea ce se petrece pe scenă. La întoarcere, în mașină, aceeași atitudine rigidă, în deplină tăcere. Volubilul fermecător se prefăcuse într-un englez flegmatic, vag disprețuitor. A doua zi, m-a pasat unei subalterne să se ocupe de programul meu. Nu l-am mai revăzut până la plecare.

Stimată Dora Pavel, îți mulțumesc că nu m-ai întrebat ce m-a îndemnat să traduc, cum traduc, cât traduc, unde traduc, ce metode am, care sunt traducerile mele preferate, ce scriitori străini am cunoscut etc. Aș fi răspuns papagalicește.

D.P.: *N-am dorit decât să divulg și cititorilor câte ceva din chipul dvs. lăuntric atât de complex și de fermecător, din tipul dvs. de sensibilitate, umor, feminitate și cochetărie, pasionalitate, fațete pe care eu nu încetez să vi le descopăr, cu încântare, cu fiecare nouă convorbire. Cât privește vocația dvs., despre care am dialogat mult cu alte ocazii, de data asta, aș prefera să reproduc doar propoziția pe care Marius Ralian a spus-o cu atâta fală, pe patul de suferință, în ultimele sale zile de viață: „Soția mea, Antoaneta Ralian, este o mare traducătoare!"*

Interviu realizat de
Dora PAVEL
Prin telefon, mai 2009

calendar

17.05.1886 - s-a născut Emil Isac (m. 1954)
17.05.1895 - s-a născut Constantin D. Ionescu (m. 1950)
17.05.1901 - s-a născut Pompiliu Constantinescu (m. 1946)
17.05.1920 - s-a născut Geo Dumitrescu (m. 2004)
17.05.1939 - a murit Ion Moldoveanu (n. 1913)
17.05.1940 - s-a născut Valeriu Pantazi
17.05.1944 - s-a născut Efim Tarlapan
17.05.1958 - s-a născut Ioana Ruxandra Bălan
17.05.2008 - a murit Pop Simion (n. 1931)

18.05.1822 - s-a născut G. Sion (m. 1892)
18.05.1888 - s-a născut Eugeniu Speranția (m. 1972)
18.05.1921 - s-a născut George Nestor (m. 2003)
18.05.1921 - s-a născut Horia Panaitescu (m. 1986)
18.05.1928 - s-a născut Domokos Géza (m. 2007)
18.05.1937 - s-a născut Laszloffy Aladar
18.05.1940 - s-a născut Eugen Seceleanu (m. 1979)
18.05.1940 - s-a născut Francisca Stoenescu
18.05.1968 - a murit Oscar Lemnaru (n. 1907)
18.05.1976 - a murit George Boitor (n. 1934)
18.05.1982 - a murit Șerban Nedelcu (n. 1911)
18.05.1983 - a murit Alexandru Bădăuță (n. 1901)
18.05.1991 - a murit Areta Șandru (n. 1952)
18.05.1993 - a murit Aurel Covaci (n. 1932)

19.05.1893 - s-a născut H. Bonciu (m. 1950)
19.05.1921 - s-a născut Vasile Dima
19.05.1937 - s-a născut Sanda Nițescu
19.05.1939 - s-a născut Vasile Galaicu

20.05.1920 - s-a născut Mara Giurgiuca (m. 2002)
20.05.1926 - s-a născut Virgil Sorin (m. 2005)
20.05.1930 - s-a născut Geo Șerban
20.05.1938 - s-a născut Dan Mănucă
20.05.1949 - s-a născut Ion Boloș
20.05.1959 - s-a născut Ion Marcel Fandarac
20.05.1974 - a murit Ion Pas (n. 1895)
20.05.1980 - a murit Nicolae H. Dimitriu (n. 1902)

21.05.1855 - s-a născut C. Dobrogeanu-Gherea (m. 1920)
21.05.1880 - s-a născut Tudor Arghezi (m. 1967)
21.05.1906 - s-a născut Profira Sadoveanu (m. 2003)
21.05.1914 - s-a născut Franz Johannes Bulhardt (m. 1998)
21.05.1924 - s-a năcut Constantin Popovici
21.05.1932 - s-a născut Ileana Vulpescu
21.05.1932 - s-a născut H. Zalis
21.05.1933 - s-a născut I.D. Șerban
21.05.1933 - s-a născut Horia Zilieru
21.05.1937 - s-a născut Constantin Eretescu
21.05.1946 - s-a născut Balogh Laszlo (m.2003)
21.05.1964 - a murit Tudor Vianu (n. 1897)
21.05.1985 - a murit Nicolae Barbu (n. 1921)
21.05.1991 - a murit Ioan Petru Culianu (n. 1950)

22.05.1816 - s-a născut Andrei Mureșanu (m. 1863)
22.05.1908 - s-a născut Ion Constantin Chițimia (m. 1995)
22.05.1919 - s-a născut Dumitru Ignea
22.05.1926 - s-a născut Maya Belciu
22.05.1927 - s-a născut Ilie Măduța
22.05.1928 - s-a născut Márki Zoltán
22.05.1935 - s-a născut Romulus Lal
22.05.1942 - s-a născut Vasile Andru
22.05.1944 - s-a născut Dan Munteanu
22.05.1948 - s-a născut Elena Armenescu Chițimia
22.05.1949 - s-a născut Mihai Bărbulescu
22.05.1956 - a murit Ion Călugăru (n. 1902)
22.05.1957 - a murit George Bacovia (n. 1881)
22.05.1985 - a murit Ion Lotreanu (n. 1940)
22.05.2006 - a murit Alexandru Văduva (n. 1948)
22.05.2008 - a murit Matei Gavril (n. 1943)

23.05.1871 - s-a născut G. Ibrăileanu (m. 1936)
23.05.1899 - s-a născut George Mathei Cantacuzino (m. 1960)
23.05.1902 - s-a născut Vladimir Streinu (m. 1970)
23.05.1909 - s-a născut Dorina Rădulescu (m. 1982)
23.05.1913 - s-a născut Olga Caba (m. 1995)
23.05.1936 - s-a născut Valeriu Mihăilă
23.05.1937 - s-a născut Octavian Georgescu
23.05.1946 - s-a născut Valeriu Armeanu
23.05.1952 - s-a născut Areta Șandru (m. 1991)
23.05.2006 - a murit Iordan Chimet (n. 1924)

24.05.1871 - s-a născut Vasile Gr. Pop (m. 1912)
24.05.1923 - s-a născut Ion Caraion (m. 1986)
24.05.1923 - s-a născut Victor Felea (m. 1993)
24.05.1924 - s-a născut Alexei Marinat
24.05.1924 - s-a născut Antoaneta Ralian
24.05.1947 - s-a născut Adrian Popescu
24.05.1931 - s-a născut Christian Maurer
24.05.1954 - s-a născut Florin Iaru
24.05.1966 - a murit Alexandru Cazaban (n. 1872)

a r t e

Un public sensibil, entusiast, participativ s-a bucurat de câteva dintre creațiile majore ale literaturii violonistice.

Valori muzicale camerale **în concert**

UN VERITABIL eveniment s-a dovedit a fi recitalul susținut cu totul recent, la Ateneul Român, de violonistul Alexandru Tomescu însoțit de pianistul Horia Mihail. Un eveniment cu valențe multiple. A fost capătul unui turneu de concerte ce au avut loc în 14 dintre cele mai importante orașe ale țării, un turneu angajat sub genericul „Stradivarius – o implicare socială". Realizat cu participarea unui important grup de sponsori, promovat de importante mijloace media, beneficiile turneului sunt donate în vederea amenajării așezămintelor „Asociației nevăzătorilor" din București. „O singură persoană lipsește acum din sală. Este tatăl meu, pianistul și profesorul Adrian Tomescu", ne-a spus cu emoție abia reținută Alexandru. O absență fizică, nu spirituală. Mult prea devreme, cu câteva zile în urmă părintele său plecase pe drumul cel fără de întoarceri. I-a fost în egală măsură prieten, neprețuit îndrumător pe calea muzicii, credincios partener de scenă. Seara de muzică i-a fost dedicată în întregime. Un public sensibil, entuziast, participativ s-a bucurat de câteva dintre creațiile majore ale literaturii violonistice de largă accesibilitate, de lucrări semnate de Brahms, Grieg, Sarasate, Vieniavski, Massenet... pagini de mare inspirație melodică, momente pe care Alexandru Tomescu le-a definit în baza unei ferme stăpâniri emoționale, cu un riguros control al sonorităților ce revelează o impresionantă paletă coloristic timbrală. În mod cert, bunul gust guvernează funcționalitatea acestei remarcabile echipe de muzicieni performeri.

Se apreciază – prioritar în mediile publicului de specialitate – că genul cvartetului de coarde rămâne cel mai autentic, cel mai complex mijloc privind manifestarea gândirii componistice, privind colaborarea muzicală de tip cameral. Este genul și, pe de altă parte, este ansamblul capabil a înlesni revelații adânci inclusiv în plan filosofic, este capabil a oblădui gândirea înfiorată de emoția unui sentiment intim pe care greu îl poți desluși în spațiile largi, spectaculos de ofertante, ale discursului simfonic. Larma orchestrală, declamația patetică, retorismul simfonic, nu încap între cutele unor simțiri minuțios detaliate în zona greu de cuprins a spiritului uman.

Începând cu mijlocul de secol XVIII, de la „papa Haydn" citire, și până în zilele noastre cvartetul de coarde rămâne o veritabilă școală atât pentru muzicieni, pentru compozitori, pentru muzicienii performeri, pentru violoniști, violiști, violoncelești, cât și pentru public. Gradul de înțelegere al publicului vis-à-vis de literatura cvartetului de coarde denotă în bună măsură nivelul unei civilizații, tradițiile acesteia, dimensiunea lăuntrică a omului unui timp, unui loc, unui grup social. Se spune că nivelul civilizației unei colectivități este indicat inclusiv de numărul cvartetelor de coarde ce activează în orchestrele locului.

Au revenit la București, spre bucuria noastră, muzicienii cvartetului englez „Belcea". Sunt tineri, sunt perfecționiști, dețin o impresionantă cultură a sunetului în ansamblu, sunt ambițioși... Dețin datele prețioase ale măiestriei. Recent, la Ateneul Român, au prezentat un program ce intră în mod obișnuit în atenția unui asemenea ansamblu, anume lucrări semnate de Haydn – cartetul în fa diez minor op. 50, de Beethoven – al doilea mare Cvartet „Razumovsky", lucrări cărora, în mod firesc, li s-a adăugat la loc de cinste, în centrul programului, Cvartetul în re, nr. 1, de Benjamin Britten, marele compozitor englez al secolului trecut. Ne-au fost prezentate trei diferite construcții sonore excelent organizate, având la bază diferențieri stilistice net formulate de la o lucrare la alta. Tind, oare, muzicienii formației a defini imaginea profesionalismului absolut? Poate. Emoția? În fața perfecțiunii se poate vorbi de admirație! Este, oare, suficientă?

Contractul cu Institutul Cultural Român este în parte avantajos. În parte este discutabil. În afara statutului de rezidența, a unui numar de concerte susținute periodic la Ateneu, muzicienii cvartetului susțin cursuri de măiestrie de care beneficiază câțiva dintre tinerii noștri studenți. Nefiresc îmi apare, însă, faptul că printre clauzele contractuale nu sunt negociate prevederi referitoare la prezentarea cvartetelor enesciene, spre exemplu. Nu putem uita, în baza unor negocieri similare, deloc comode, uneori delicate, mari orchestre ale lumii au prezentat la București, au reluat ulterior în mari turnee, internaționale, semnificative pagini simfonice aparținând lui George Enescu. Sunt aspecte ce merită a fi discutate. Și rediscutate. Căci politica culturală a unei națiuni trebuie inițial concepută și apoi consecvent promovată. Iar I.C.R. își asumă răspunderi pe această direcție. Inclusiv în ceea ce privește promoția evenimentului, antrenarea exemplară către muzică a tineretului studios; am întâlnit studenți ai facultăților bucureștene, tineri absolvenți, care – prin prospețimea prezenței lor – au covârșit literalmente rotonda sălii de concert a Ateneului Român.

Alexandru Tomescu și Horia Mihail. Foto: Cosmin Bumbut

Nu perfecțiunea tehnică, ci autenticitatea expresiei îi preocupă prioritar pe muzicienii Cvartetului de coarde „Voces". Se manifestă în continuare drept un organism viu, coerent. În cadrul actualei stagiuni organizate de Formațiile Muzicale Radio au prezentat un întreg ciclu de patru concerte dedicate integral cvartetelor haydniene; se comemorează astfel împlinirea a două secole petrecute de la intrarea în etenitate a părintelui simfoniei și cvartetului clasic. Relativ recent, cu prilejul sărbătorilor pascale, împlinind spiritul locului și al omului, originalul ciclu cvartetistic haydnian „Ultimele șapte cuvinte ale Mântuitorului pe cruce" a fost reluat pentru publicul bucureștean. Tot în Studioul de Concerte din str. Berthelot, omagiindu-l pe Haydn, dar și pe Händel – s-au împlinit recent 250 de ani de la moartea compozitorului, omagiind în același timp marile valori ale muzicii românești, pianistul Viniciu Moroianu a definit un veritabil act de cultură. Oferă publicului său – nu foarte numeros dar cu totul erudit – un florilegiu de creații ce marchează vârfuri ale civilizației instrumentului în epoci distincte de muzică. De la *Ciaccona* de Händel la *Fantezia* în do major de Haydn, apoi de la Sonata haydniană în si minor și până la marele opus enescian care este Sonata în re major, Moroianu parcurge cu pertinență veritabile etape ale culturii pianului; o face scrutând trecutul din perspectiva artistului intelectual al zilelor noastre. Bunul gust, sinceritatea expresiei, angajarea interioară, regia inteligent conturată a fiecărei lucrări în parte, definesc în cazul acestui tânăr maestru personalitatea unui autentic muzician gânditor.

Indiscutabil, cu diferite prilejuri, la Ateneul Român, în Aula Uniunii Compozitorilor, a Muzeului „George Enescu", la Universitatea Națională de Muzică, un interes special îl procură medalioanele camerale, serile și matineele de muzică dedicate diferitelor personalități sau fenomene componistice, cele dedicate unor muzicieni performeri care au făcut epocă în viața muzicală a ultimelor decenii, la noi, care au trasat liniile unei școli. Am în vedere recentul concert al formației camerale „Archaeus", anume portretul componistic „Dănceanu 55" dedicat integral creației acestei remarcabile personalități a muzicii noastre actuale. Compozitor, pedagog, neobosit director artistic, promotor perseverent al fenomenului componistic actual, fenomen observat în întreaga sa diversitate, Liviu Dănceanu definește imaginea unui talent consistent, dinamic, bazat pe o impresionant de largă paletă expresivă; se conturează, totodată, personalitatea unui profesionist pe care nu poți să nu-l respecți chiar dacă valorile estetice în care crede pot fi diferite de ale tale. „La musique du rire et de l'oubli" rămâne o lucrare emblematică pentru identitatea sa. De azi, de ieri.

Plecat recent, plecat mult prea devreme dintre noi, compozitorul Dan Timiș a fost omagiat și evocat de colegi, de prieteni, de muzicienii performeri. Lucrările camerale oferite publicului dezvăluie datele unui talent suculent aflat în plină expansiune, în proces de definire, așa cum ni se dezvăluie inclusiv pe parcursul Cvartetului „Pentacordii" realizat de cvartetul de coarde „Florilegium" condus de violonistul Marius Lăcraru, cel care, nu de azi, nu de ieri, se dovedește a fi un responsabil promotor al fenomenului muzicii actuale în toată diversitatea acestuia.

Revenit pentru moment, cu sens mai mult simbolic, în viața noastră de concert, profesorul și pianistul Gabriel Amiraș ne-a adus aminte faptul că rămâne personalitatea care a trasat liniile unei școli ale cărei direcții le regăsești în evoluțiile elevilor săi, ei înșiși – în zilele noastre – muzicieni ce dau consistență vieții noastre de concert. Contestat și admirat, pendulând neobosit între catedră și activitatea concertistică, continuu neliniștit, aflat astăzi la vârsta senectuții, Amiraș rămâne un căutător neobosit, energic, imaginativ, visător; așa cum l-am cunoscut cu decenii în urmă. Declamația sa muzicală este și astăzi elocventă, este susținută de o încărcătură expresivă autentică. Sonatele de Beethoven – marele opus 109 a fost cu totul recent oferit admiratorilor săi – rămân grăitoare pentru crezul său, pentru drumul său în muzică, drum care a pornit în Clujul natal, a continuat la Moscova, apoi la București și continuă astăzi în Germania.

Tot un medalion componistic poate fi considerat și recitalul de muzică românească pentru flaut și pian susținut la Ateneu de flautistul Nicolae Maxim și de pianista Liliana Iacobescu.

Un concert rar! Un act de mare curaj se dovedește a fi încercarea de a înfrunta gustul unui public atras prioritar de larma discursului simfonic. Riscurile sunt în consecință. O asistență modestă, dar selectă a urmărit lucrările maeștrilor trecutului, sonate datorate compozitorilor Mircea Istrate, Tiberiu Olah, lucrările maeștrilor prezentului, Cornel Țăranu, Dan Voiculescu, Alexandru Hrisanide, Sabin Pautza. Este o aventură captivantă pe parcursul căreia Nicolae Maxim, flautistul solist al Filarmonicii, a știut să capteze participarea mai tinerilor săi colegi și discipoli, flautiștii Ciprian Patride, Alin Apetroaie, Boldiszar Szabolcs. Un asemenea program este un concert-crez. Pe care puțini mai au curajul a-l susține.

Relativ recent, Salonul de Muzică al Palatului Cantacuzino, Muzeul Național „George Enescu", a găzduit deschiderea unei stagiuni extraordinare prilejuite de inaugurarea pianului mare de concert Steinway, instrument oferit de Unicredit Țiriac Bank Festivalului Internațional „George Enescu". Sonoritatea mare a instrumentului, incinta limitată a salonului, nu i-au permis maestrului Valentin Gheorghiu să-și etaleze întregul arsenal al culorilor pianistice. Muzică franceză, suite de Gabriel Fauré și Claude Debussy, dar mai ales marele opus enescian care este Sonata a III-a „în caracter popular românesc" au prilejuit etalarea unor colaborări de durată ale maestrului cu pianista Roxana Gheorghiu, cu violonistul Gabriel Croitoru.

Nu poți să nu observi, în ciuda unei susțineri inconsecvente, în lipsa unei promoții adecvate, peisajul muzical cameral bucureștean supraviețuiește la cote cu totul remarcabile, într-o varietate impresionantă a manifestarilor.

Dumitru AVAKIAN

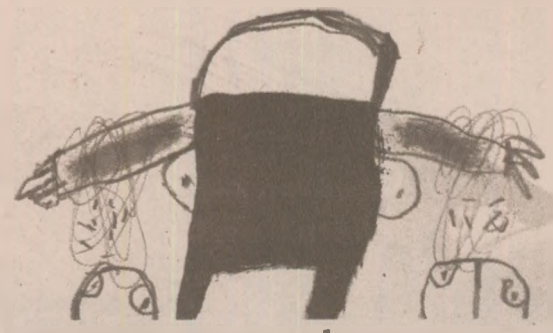

Pasul făcut prin remontarea baletului *Giselle* este bine venit, dacă va fi urmat și de alte montări, unele clasice, dar și altele originale, prin care să fie pusă în valoare capacitatea de creație autohtonă.

Un pas către **redresarea baletului Operei**

Anastasia Kolegova în *Giselle*

ÎN ANII '60 - '70 ai secolului trecut, Baletul Operei Naționale București avea 120 de dansatori și trei coregrafi, Oleg Danovski, Tilde Urseanu și Vasile Marcu, fiecare dintre ei montând în fiecare stagiune câte o premieră. Repertoriul Operei cuprindea circa douăzeci de spectacole de dans, câteva dintre ele fiind și de inspirație românească: *Calin, file de poveste, Domnișoara Nastasia, Masa tăcerii* și *Coloana infinită* etc Au urmat în anii '80 - '90 alți coregrafi, printre care Alexa Mezincescu, Doina Andronache, Mihaela Atanasiu, Ioan Tugearu și repertoriul s-a îmbogățit cu noi creații, unele clasice altele neoclasico-moderne, din creația universală sau, din nou, de inspirație românească, unele fiind premiere absolute, creații integrale de autor. Treptat, în timp, configurația acestui mare și important compartiment al Operei bucureștene, cu creații independente, dar și cu participări la divertismentele din opere, a suferit o serie de transformări care l-au dezavantajat. În prezent el nu mai are decât circa 60 de dansatori – soliști, ansamblu, maeștri de studii și maeștri corepetitori – și nici un coregraf angajat. Odată cu plecarea lui Oleg Danovski și decesul lui Tilde Urseanu și Vasile Marcu, posturile de coregrafi au fost desființate, iar toți cei care au montat ulterior, cu excepția Mihaelei Atanasiu venită din afară, erau soliști ai Operei și nu primeau drepturi de autor. În aceleași condiții a început să monteze în anii '2000 și Mihai Babuška. Dacă în momentele ei de maximă dezvoltare compania de balet a Operei făcea anual turnee, fiind socotită una dintre cele mai bune trupe europene, turneele s-au rărit și ele treptat, până la dispariția lor, în mod straniu tocmai acum într-o epocă a deschiderilor culturale. Tot treptat, premierele s-au redus la una singură pe o stagiune, cu coregrafi din compania Operei, tot fără drepturi de autor, sau cu invitați din afară, precum Gelu Barbu, Gigi Căciuleanu, sau Gheorghe Iancu, iar repertoriul s-a diminuat, până la a ajunge, în ultima stagiune, sub conducerea aceluiași Gheorghe Iancu, la trei sau patru titluri.

Un prim pas către reîmbogățirea repertoriului pierdut al Baletului Operei îl constituie repunerea în scenă a unei piese care face parte din repertoriul tuturor marilor companii de balet, arhetip al baletelor romantice, *Giselle*, de Adolphe Adam, pe un libret de Jules-Henri Vernoy de Saint–Georges și Théophile Gautier. Pe scena bucureșteană baletul a fost montat prima oară de Vasile Marcu și remontat în regia și adaptarea coregrafică a lui Mihai Babuška, după varianta clasică datorată lui Jean Coralli, Jules Perrot și Marius Petipa. Cu acest balet, și având-o ca invitată în rolul principal pe Alina Cojocaru, trupa Operei bucureștene repurtase un frumos succes la Madrid, așa cum a relatat în paginile **României literare** Gelu Barbu, fapt petrecut însă înainte ca baletul să fie scos din repertoriu de Gheorghe Iancu –, căci una din tendințele generalizate la români este aceea ca oricine ajunge într-o funcție sa anuleze orice lucrare anterioară, indiferent de valoarea ei, numai pentru ca este facută de altcineva. Revenind însă la spectacolul în discuție, remontarea unei piese clasice de dans se poate face fie respectând întocmai coregrafia, precum în cazul actului doi din *Lacul lebedelor* sau actului doi din *Giselle*, socotite capodopere, fie regândind libretul prin adaptarea lui la modernitate și reconcepând integral coregrafia, cum a făcut, chiar în cazul baletului *Giselle*, coregraful suedez Mats Ek. La finalul primului act tânăra tărâncuță Giselle, înșelată în dragostea ei, înnebunește, dar în varianta lui Mats Ek nu moare, așa că actul doi nu se mai petrece în lumea ielelor, ci într-un ospiciu, unde vin să o vadă Albert, cel vinovat de rătăcirea ei, și Hans care o iubea demult. Dincolo de valoarea coregrafiei în sine, ceea ce mai atrage în mod deosebit atenția în montarea suedeză este faptul că muzica romantică face casă bună și cu noua coregrafie modernă. Calea aleasă de Mihai Babuška este însă cea a respectării, în mare, a coregrafiei originale, cu mici intervenții, unele benefice în primul act, altele mai greu de acceptat, tocmai în actul doi, a cărui poezie romantică se cere integral respectată, în varianta unei montări clasice. În primul act, puțin obositor la început din cauza excesului de pantomimă neconvertită în dans, ponderea pe care a căpătat-o partitura coregrafică a lui Hans, care nu doar trece de câteva ori prin scenă, ci și dansează alături de ceilalți săteni, este bine venită și logică, deoarece din aceea lume a satului făcea și el parte. Numai că interpretul acestui rol, Alin Gheorghiu, care a realizat roluri remarcabile în ultimele două montări ale Baletului Operei, realizate de Gheorghe Iancu, respectiv în *Lacul lebedelor* și în *Femei*, de astă dată a îngroșat linia rolului, dincolo de firesc. La polul opus, Ovidiu Matei Iancu, în rolul lui Albert, potrivit situat în nota rolului din primul act, a fost complet alb ca interpretare în actul al doilea, deloc tulburat de lumea fantastică a nălucilor în care a intrat fără voie și nici de aparițiile fantomatice ale Gisellei, dar strălucind, ca de obicei, în momentele când avea de dansat variațiile clasice în care întotdeauna este fără cusur. Cu ambii interpreți masculini, regizorul spectacolului mai are de lucru. Alți doi soliști, din *pas de deux*- ul primului act, tânăra Andra Ionete și experimentatul Vlad Toader, la premieră nu au fost în cea mai bună formă, fapt care se poate ușor îndrepta pe parcurs, după cum Laura Blică-Toader, care are ca linie și prestanță toate datele cerute de rolul Myrthei, regina ielelor, mai poate adăuga treptat un plus de fermitate gestului. Alături de toți soliștii, ansamblul de balet al Operei a evoluat cu aplomb și vioiciune în dansurile primului act și cu fluiditatea și rafinamentul necesare actului doi.

Dar întregul spectacol este centrat în jurul personajului care i-a dat și numele, *Giselle*, a cărei dragoste pentru Albert trece dincolo de marginile firii, apărându-i viața și de dincolo de mormânt. Interpreta acestui rol, Anastasia Kolegova, din Rusia, a fost una dintre cele suave și sensibile interprete pe care le-am văzut pe parcursul anilor în acest rol – impecabilă ca stil, impresionantă ca trăire interioară, dar cu măsura potrivită. În domeniul dansului clasic Școala rusă se menține la același nivel înalt. Și, pentru a măsura distanța care desparte momentul inaugural al acestui spectacol (1841) de linia sa actuală, alături de o imagine a Anastasiei Kolegova din spectacolul bucureștean, reproducem și o gravură de epocă cu o imagine din baletul *Giselle*, care, pentru un ochi familiarizat cu formele dansului clasic, dovedește că și acesta a cunoscut o transformare în timp, amprenta conservată până astăzi datorându-se lui Marius Petipa (ultima variantă 1899). Și mai dăm tiparului și o altă fotografie, care are o anumită semnificație în istoria dansului din România. Este o frumoasă fotografie a lui Serge Lifar, în *Giselle*, actul doi, cu următoarea dedicație: „Au Corps de Ballet et les Etoiles du Theatre National de Bucarest. En amical souvenir de Paris, Serge Lifar" Și în dreapta imaginii: „Paris, 1965, Albert de Giselle, 1932 – 1956, a l'Opera de Paris". Baletul Operei Române din București a primit fotografia de la această mare personalitate a baletului secolului XX, cu prilejul participării companiei la cea de-a treia ediție a Festivalului Internațional de Dans de la Paris, din 1965, ediție în care Magdalena Popa a luat Premiul de interpretare pentru rolul titular din *Giselle*, iar spectacolul de balet creat de Stere Popescu pe *Ciocanul fără stăpân* de Pierre Boulez, prima interpretare coregrafică a acestei partituri și deci o premieră mondială, a stârnit la Paris o vâlvă comparabilă cu cea declanșată în 1913, de *Le Sacre du Printemps*, a lui Stravinski , în coregrafia lui Nijinski. Dar la București, pentru că Stere Popescu a rămas în străinătate, iar vâlva creată în jurul spectacolului nu a fost înțeleasă, după o ședință „demascatoare" directorul Operei, Mihai Brediceanu, a trebuit să își dea demisia, în timp ce primea de la Jean Robin, directorul Festivalului Internațional de Dans de la Paris, o scrisoare de felicitare, în special pentru *Ciocanul fără stăpân*. „Je vous remerçie d'avoir, en apportant ce ballet, voulu honorer la France et ainsi avoir donné plus d'eclat a votre participation au Festival".

„De-așa vremi se'nvrednicirà cronicarii și rapsozii..." Dar ce facem noi astăzi, pentru a putea repune deplin pe picioare Baletul Operei Naționale București? Pasul făcut prin remontarea baletului *Giselle* este bine venit, dacă va fi urmat și de alte montări, unele clasice, care întrețin compania într-o formă bună, dar și altele originale, prin care să fie pusă în valoare capacitatea de creație autohtonă. Prea multă vrajbă a domnit și domnește încă în sânul acestei companii, unde dragostea de dans este undeva pe ultimul loc. Noul coordonator al acestui compartiment (conducerea Operei se ferește ca de foc de termenul de Director al Baletului, care se folosește în toată lumea), este Simona Șomăcescu, căreia îi dorim – cum o faceam cu un an în urmă și cu Gheorghe Iancu – să scoată din amorțire toate capacitățile creatoare care există și să redea Baletului Operei bucureștene prestigiul de altădată.

Albert-Serge Lifar în *Giselle*, 1965

Liana TUGEARU

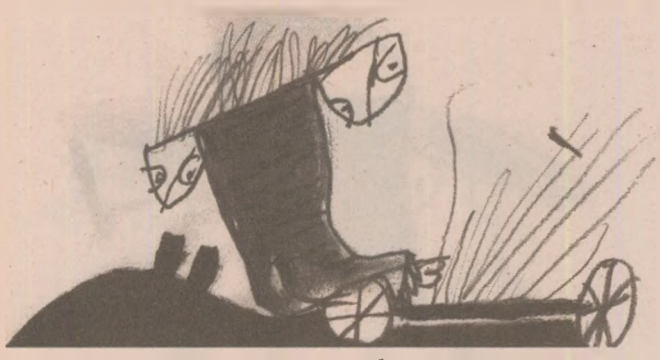

Neorealismul lui Matteo Garrone este îmbibat în cruzime, nu una contrafacută, cosmetizată ca să creeze efecte, ci una denundată de orice rest de romanță și pitoresc, o vivisecție fără anestezie.

Angelo Mitchievici

CRONICA FILMULUI

Viața ca o pradă

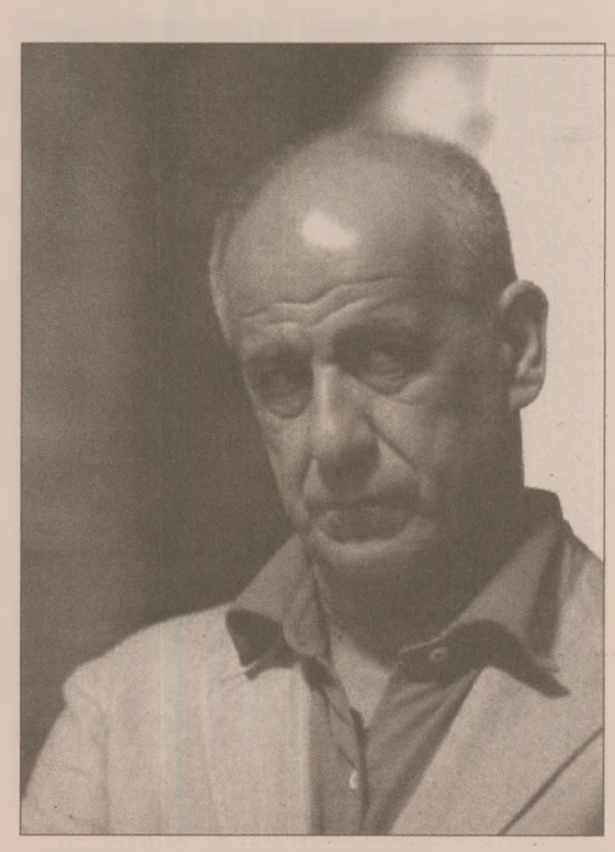

FILMUL lui Matteo Garrone, *Gomorra*, realizat după romanul omonim al lui Roberto Saviano apărut în 2006 realizează o vedere în secțiune asupra unui fenomen care apare apoi detaliat statistic abia la sfârșit: Camorra, mafia napolitană. Suntem departe de *La piovra* (1984), celebrul serial al lui Luigi Perelli și Damiano Damiani cu permanent reflexivul comisar Corrado Catani, un roman poliţienesc cu parfum de telenovelă și femei frumoase și triste, cu gesturi votive deturnate civic și cruditățî servite ca la carte. Nici romanța din *The Godfather* al lui Francis Ford Coppola cu mafioți ca niște titani, încovoiați de responsabilități, vendete și amintiri, trecând drept adevărații păstrători ai tradițiilor unei Italii vechi, risorgimentale, garibaldiene nu a supraviețuit. Cât despre macaronarii-aventurieri care au traversat oceanul cu tot cu *spaghetti milanesi*, precum impenitentul Tony Montana alias Al Pacino (Scarface), nici vorbă, cu toate că numele lui este pomenit de unul dintre cei doi *scissionisti*, fapt care-l recomandă drept model pentru o ficțiune sinucigașă. Proporțiile hollywodiene ale pistolarului italian, *Il Mafioso*, redutabil edificate nu numai de *Scarface* (1983) al lui Brian de Palma cu Al Pacino cu accentul său nazal și expresia sa scârbită sau cocheții și pitoreștii *Goodfellas* din filmul omonim al lui Martin Scorsese apărut în 1990 sau americanizații mafioți din *Prizzi's Honor* (1985) al lui John Huston pentru a enumera doar câțiva clasici dispar în *Gomorra*. Într-un fel, Matteo Garrone reînnoadă cu tradiția neorealismului italian, felia de viață este livrată însă ca un biftec în sânge, trântit astfel încât fleica să răsune înfundat precum corpurile de vieri ale mafioților măcelăriți fără figuri de stil sau aristocratice reverențe făcute tradiției. Și cei care în final îi ucid pe cei doi tineri porniți în marea lor aventură fluturând numele eroului favorit au aspect de mezel. Există ceva respingător, greţos în obezitatea acestor huidume încălțate în șlapi, un fel de murdărie ancestrală care nu lasă loc romanței. Nu există loc pentru *love story*, nici pentru a oferi ca în *Goodfellas* al lui Scrosese o galerie exotică de portrete de familie, fiecare mafiot fiind prezentat cu porecla și apucăturile lui care definesc o personalitate – Guy Richie a exploatat din plin procedeul. De fapt, din „băieții buni" nu a mai rămas nimic, din imaginea încă vivificată mitic s-a ales praful, din cenușă răsar nu frumoase păsări phoenix, ci niște creaturi al căror numitor comun pare a fi doar imbecilitatea, violența, instinctul carnasier. Cei doi „separatiști" sunt seduși de mit și plătesc naivitatea fiind „mâncați" cu fulgi și pene, însă iluzia lor își are rădăcinile în ficțiunea care-i programează donquijotesc la incarnarea modelului. Comorra este mai puțin organizația mafiotă cu tradiție, una dintre cele mai vechi din Italia, cât un rău eternizat care roade sistematic capul fiecărui locuitor al ghettoului. Tinerii sunt introduși în organizație după un prealabil test al bărbăției care constă în a primi un glonț în plin amortizat de vesta antiglonț cu care fiecare este îmbrăcat pentru ritual. O serie de copii conduc niște camioane gigantice pline cu deșeuri, un puști trebuie să se conformeze ordinelor clanului din care face parte și participă la uciderea femeii căreia îi făcea cumpărăturile. Toto (Salvatore Abruzzese) se transformă în dușman pentru prietenul de până atunci, Simone (Simone Sacchettino), pentru că fiecare a ales o altă bandă; maturizarea are loc rapid, cu abandonarea oricărui complex. Regizorul surprinde excelent un moment de prostrație al membrilor bandei după uciderea unuia dintre ei; crima apare ca unică rezolvare a tuturor conflictelor, aceeași lecție i-o predă un mafiot lui Don Ciro (Gianfelice Imparato) contabilul și totodată cel care distribuie banii în funcție de serviciile aduse membrilor bandei. Întreg tabloul de gen al lui Matteo Garrone apare cu o cruzime care îndepărtează ultimele reziduri de kitsch fie el romantic sau altcumva. Regizorul urmărește mai multe povești care se leagă pe parcursul derulării lor, nu există un fir narativ unic, așa cum nu există nici o reglementare a ordinii episoadelor, ci doar o curgere implacabilă a evenimentelor. O poveste interesantă care ne desprinde întrucâtva de mediul lumpen-mafiot este cel al relației dintre Franco (Toni Servillo), mahărul care se ocupă cu deversarea deșeurilor cu un grad crescut de toxicitate și adjuvantul său, tânărul Roberto (Carmine Paternoster), inițiat în arta tranzacțiilor oneroase. Este vorba aici de un alt etaj al Camorrei acolo unde se fac jocurile economice, unde oamenii umblă în costume și nu în tricouri, sunt stilați și fac matrapazlâcurile cu mânuși. Intoxicarea pământului răspunde aici nu numai unei intenții realiste, ci și uneia simbolice, chiar dacă Matteo știe s-o camufleze în scenele de o directețe fără compromisuri calofile. Aruncarea unei lădițe de piersici primite de la o bătrână, care-și cultivă grădina declanșează un proces de conștiință care se soldează cu ieșirea lui Roberto de sub tutela lui Franco. Comorra este cea care risipește roadele pământului, otrăvește tot în jur, pământul, oamenii, aerul, răul iese deodată la suprafață într-un dialog sec, cinic, unde mafiotul cu experiență, zâmbet larg, paternalist și ochelari fumurii explică în câteva cuvinte esența organizației: ucide și stăpânește. Comentariul regizorului lipsește, impresia fiind că a pus sub lupă toată această lume declanșând un efect opic de tipul caragialianului „simt enorm și văd monstruos". Neorealismul lui Matteo Garrone este îmbibat în cruzime, nu una contrafăcută, cosmetizată ca să creeze efecte, ci una denundată de orice rest de romanță și pitoresc, o vivisecție fără anestezie. În primele scene ale filmului chipurile mafioților care se bronzează artificial apar înconjurate de aura albăstrie a lămpilor, care le flatează trăsăturile și ticurile reprezentative. Măcelul care se declanșează într-o clipă are ceva de transă, trupurile zac apoi părăsite în aceeași lumină, într-o altă scenă contabilul Don Ciro pășește terifiat ca un șoricel famelic printre cadavrele unor ucigași fără milă reduse la umilința unor saci de cartofi. Camorra/Gomorra este o imagine a infernului, nu există scăpare, nu există milă, există doar amânare pentru cei care ucid, sau așa cum explică unul dintre mafioți: trebuie să ucidem și să facem bani. Simplu. ■

Gomorra (2008); Regia: Matteo Garrone; Cu: Salvatore Abruzzese, Simone Sacchettino; Gen: Crimă, Dramă; Durata: 137 minute; Premiera în România: 08.05.2009; Produs de: Fandango; Distribuit în Romania de: Independența Film.

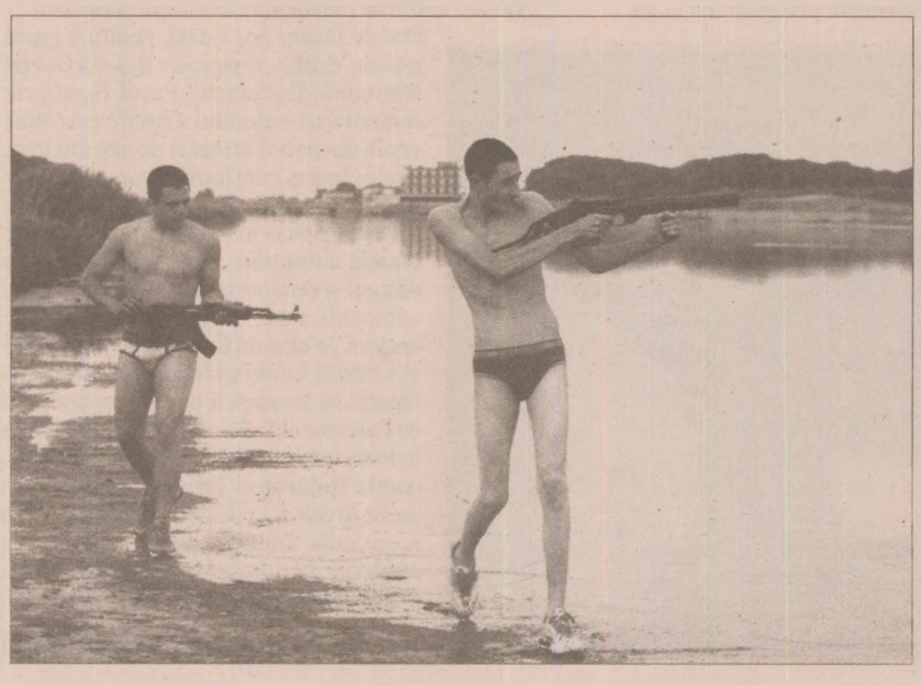

Artistul plastic din România de astăzi nu este prea bucuros să facă parte din clasa de mijloc a artei. Pentru că aici, în mod fatal, nu se întîmplă lucruri surprinzătoare.

Pavel Şuşară

CRONICA PLASTICĂ

Decalogul artistului de mijloc

PRINTRE preocupările constante ale românilor este şi aceea de a-şi inventaria darurile genetice. Şi generozitatea matricială, pe lîngă faptul că este inegalabilă, are şi avantajul de a fi inepuizabilă; românul s-a născut **poet**, românul s-a născut **creştin**, românul s-a născut **defensiv** (adică n-a dus niciodată războaie de expansiune), românul s-a născut **român**, chiar şi atunci cînd nu era decît dac, peceneg, cuman sau simplu soldat al Imperiului. Ba s-a mai născut chiar şi cu acele calităţi care la data naşterii sale nici nu erau inventate; românul, de pildă, s-a născut **preşedinte**. Pentru că altfel nu se poate explica stihiala vocaţie prezidenţială, fără pereche în nici o altă ţară europeană, care se manifestă subit atunci cînd devine cazul cu alegerile. Dar toate acestea, la urma urmelor, pot fi reduse la una singură: românul s-a născut, aşa cum bine zice el din tată-n fiu, **Poet**. Adică s-a născut cu vocaţia **exemplarităţii**, s-a născut **ales**. În timp ce alte naţii au trudit din greu, vreme de zeci de generaţii, ca să dobîndească anumite deprinderi (şi acum fac eforturi mari pentru a le consolida şi perpetua prin educaţie), românul este înzestrat spontan, adică prin transmitere naturală. Din această pricină, vocaţia lui este **geniul** şi orice somaţie a rigorilor profesionale anonime este o adevărată însultă. La o privire oricît de sumară prin istoria culturii noastre se va observa negreşit că ea are o structură oligarhică, oarecum asemănătoare binecunoscutelor modele politico-economice din ţările Americii Latine. Un număr mic de personalităţi a acaparat cam toate teritoriile spiritului, în timp ce o masă amorfă, o foşgăială de nume şi de chipuri, abia dacă acoperă vreo cîteva pogoane. Clasa de mijloc a culturii, cea care asigură vigoarea, continuitatea şi dinamica unui organism sănătos, dacă nu lipseşte cu totul este suferindă, costelivă şi somnambulă. Pus alături de Vlahuţă, fără îndoială un profesionist al scrisului, Eminescu este la o asemenea distanţă încît numai distanţa dintre Sadoveanu şi Grigore H. Grandea sau aceea dintre Grigorescu şi Stăncescu îi mai pot oferi o vecinătate convingătoare. Nu acelaşi lucru se poate spune şi despre marile culturi occidentale, unde diferenţa dintre primul eşalon şi nivelul mediu este de multe ori insezizabilă, iar aceste culturi sînt cu adevărat mari nu din pricina personalităţilor exemplare pe care le-au dat, ci din pricina soliditătii şi a performanţelor nivelului lor de mijloc. Iar cînd acest nivel mediu este înalt, nici performanţa nu poartă nume chiar lipsite de sonoritate: Shakespeare, de exemplu, sau Dante, Leonardo, Rabelais, Goethe şi Cervantes sugerează o onomastică destul de convingătoare. Dar între Leonardo, spre pildă, şi foarte mulţi alţi pictori italieni, care i-au fost sau nu contemporani, diferenţa este una inefabilă, de amplitudine a gîndirii şi de energie a exprimării, şi nu una de cunoaştere a meseriei, de stăpînire a tehnicilor sau de ştiinţă, în sensul strict, a picturii. Anvergura acestor culturi, amplitudinea respiraţiei lor şi chiar şansa expresiei desăvîrşite se leagă strîns de acest pămînt ferm al profesioniştilor, al meseriaşilor înstruiţi cu soliditate şi plini de sfială în faţa tentaţiei demiurgice. Spre deosebire de culturile mici, care se manifestă sincopat, prin erupţii spontane de genialitate, prin exemplare malformate în ultimă instanţă, culturile viguroase evoluează firesc şi se dezvoltă organic tocmai datorită stratului fertil pe care îl oferă munca ordonată şi etica profesională ale celor care nu s-au născut **Poeţi**, dar au ştiut să devină poeţi, pictori, muzicieni ş.a.m.d. prin educaţie, prin efort şi prin rigoare. Privit în acest orizont mai larg, artistul plastic din România de astăzi nu este prea bucuros să facă parte din **clasa de mijloc a artei**. Pentru că aici, în mod fatal, nu se întîmplă lucruri surprinzătoare şi este aproape obligatorie împăcarea cu monotonia.

H.H. Catargi - *Femeie în roşu*

L.A. Biju - *Autoportret*

L. Dem. Balacescu - *Peisaj din Mangalia*

C. Medrea - *Alegorie, bronz*

Dar dacă nu se hrăneşte din spectacolul strălucitor al propriei sale glorii şi nici nu acceptă să-şi rumege melancolia şi resemnarea în cotidiana vodcă a ratării, el are şansa unei prezenţe pozitive şi gospodăreşti în cîmpul culturii. Absenţa senzaţiilor tari, care vin, îndeobşte, din aerul ozonat al înălţimilor sau din gradele sporite ale etilului, este compensată blînd de bucuriile unei muncî consecvente, ale unei nevoi de informare mereu proaspete, ale unei prezenţe publice coerente şi ale unui program artistic cu o evidentă continuitate. „Fiziologia" sa este uşor de aproximat şi nici nu pune prea mari probleme de înţelegere. Prin fire, prin educaţie, prin practică, prin filosofie şi prin morală el este: adversar al conservatorismului şi duşman al experimentului, individualist cu simţul proprietăţii, dar cu un puternic instict al solidarităţii şi cu un remarcabil respect pentru profesie, rezervat în faţa zgomotului însă comunicativ în intimitate şi gata oricînd să transmită fără emfază ceea ce ştie, în raporturi bune cu lumea vizibilă şi cu normele raţionale pe care toate meseriile, chiar şi cele creatoare, le au. Decalogul său uman şi artistic este, aproximativ, acesta: **1.** să nu ai alţi dumnezei în afara celor văzute, a marilor maeştri şi a meşteşugului bine stăpînit, **2.** să nu-ţi faci ţie însuţi chip cioplit şi să nu te laşi amăgit de fantasme, **3.** să nu te închini idolilor artistici care încă nu s-au aşezat cum se cuvine, că răzbunarea artei verificate poate fi necruţătoare, **4.** să nu iei numele artei în deşert, căci ea nu-l va lăsa nepedepsit pe cel necugetat, **5.** cinsteşte-i pe maeştrii tăi ca pe tine însuţi şi preţuieşte-ţi munca mai presus decît orice, **6.** să nu ucizi frumuseţea confortabilă a artei, **7.** să nu fii desfrînat cînd eşti în faţa pînzei sau a pietrei, **8.** să nu furi, foloseşte doar ceea ce înaintaşii ţi-au dat în mod legitim, **9.** să nu mărturiseşti strîmb împotriva breslei şi a vecinului tău de atelier, **10.** să nu doreşti stilul confratelui tău, nici cromatica lui, nici cumpărătorii lui şi nici măcar junele pe care el le pregăteşte pentru admitere.

J. Cheller - *Flori*

Confortabil sau nu, acest strat artistic este vital ca aerul. El ţine în echilibru arta însăşi, aruncă în slavă marile energii şi protejează în permanenţă ochiul de zoaiele corozive ale imposturii. ■

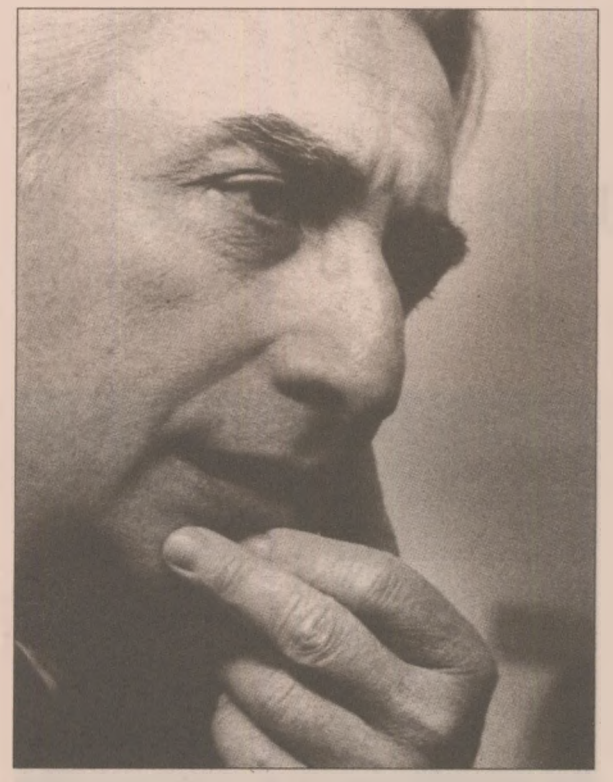

Avanpremieră editorială

Roland Barthes

Jurnal de doliu

(fragmente)

BANALITATEA unei experiențe de viață – cea mai cumplită din câte se poate imagina, și anume pierderea mamei – se întoarce, sub pana lui Roland Barthes, într-un eveniment literar major (adevărat, la distanță de 3 decenii de la ultima notă scrisă, în 15 septembrie 1979, și 29 de ani de la moartea autorului, în martie 1980): *Jurnal de doliu* vede lumina tiparului pe 5 februarie 2009, la Editura Seuil, stârnind imediat o vie polemică. „Barthes – Ultimul strigăt", titrează *Les Inrockuptibles*. „Cât timp trebuie să treacă de la moartea autorului, se întreabă editorialistul de la *Libération*, pentru a face publice scrierile sale intime?" Deloc retorică, întrebarea, și asta fiindcă François Wahl, prietenul și ex-editorul lui Roland Barthes, a contestat violent publicarea celor două texte inedite – în aceeași zi de 5 februarie 2009, Editura Bourgois scoate *Carnets du voyage en Chine*, conținând notele de călătorie ale autorului *Gradului zero al scriturii* în China maoistă, din mai 1974 –, pe motiv că aceasta ar constitui un „derapaj" (chit că apar cu acordul lui Michel Salzedo, fratele și executorul testamentar al lui Barthes!), însemnările postume ținând de stricta intimitate a scriitorului. Nu este singura polemică din Franța ultimilor ani privitoare la publicările postume: seminarele lui Lacan, autobiografia lui Althusser, ineditele lui Foucault provoacă mânia unora și entuzismul altora.

Redactat esențialmente la Paris și la Urt, între 26 octombrie 1977 și 15 septembrie 1979, *Jurnalul de doliu* conține 330 de fișe, așezate în ordine cronologică, titlul aparținând lui Roland Barthes. În ce măsură însă aceste note alcătuiesc un text de sine stătător? Eric Marty, discipolul lui Barthes, iar mai încoace și omul care i-a îngrijit *Oeuvres complètes*, în 5 volume, la Seuil, este categoric: „Avem un titlu, un act de nominalizare. În opinia mea, nu-i vorba de o efuziune, ci de un proiect de scriitură în toată puterea cuvântului". La rându-i, Maurice Nadeau, directorul de la *Quinzaine littéraire*, ține să nuanțeze lucrurile: „Notația nu este încă o scriitură. Am putea doar să ne imaginăm ce ar fi putut deveni [acest jurnal]". Și unii și alții îl consideră mai degrabă un fel de scriere-palimpsest: nu atât o „ciornă" a *Camerei luminoase*, cât arhiva unei cărți ce nu există (romanul proiectat „Vita nova", niciodată scris, dar din care va rezulta cursul său pentru Collège de France, „La Préparation du roman"), în continuarea *Fragmentelor dintr-un discurs îndrăgostit*. „Tocmai aici rezidă frumusețea acestui jurnal de doliu: el apasă cumplit, ca o piatră de moară, totodată însă conține germenele unor cărți, proiecte, dorințe", observă Marielle Macé, cercetătoare la CNRS, în *Le Monde*. Idee dezvoltată de Gilles Macassar, în *Télérama*: „Departe de a se reduce la venerarea, de către un fiu homosexual, a unei figuri feminine idealizate, acest imn al dragostei materne celebrează, în egală măsură, valoarea pe care o încarnează, în ochii lui Roland Barthes, Mama și Literatura: noblețea."

Nu în ultimul rând, amintesc că primul articol critic semnat de Roland Barthes, în 1942, este consacrat *Jurnalului* lui André Gide, pentru ca ultimele note să aparțină propriului *Jurnal de doliu*: cerc închis, cum ar fi – cercul artiștilor dispăruți.

2 aprilie 1978

A scrie pentru a-ți aminti? Nu pentru a-*mi* aminti, ci pentru a combate sfâșierea uitării *ce se anunța absolută*. Această – curând – „nicio urmă", nicăieri, în nimeni.

Nevoia unui „Monument".

Memento illam vixisse.

8 mai 1978

(În vederea zilei în care voi putea în sfârșit scrie)

În sfârșit! Despărțit de această scriitură în care-mi puneam însăși respirația, un *respiro* al tristeții mele, printr-o mie și una de inoportunități istovitoare, în sfârșit – (despărțit de tristețea mea prin alții, despărțit prin ei de „filosofare").

Îmi întindeam brațele nu spre imaginea, ci spre filosofarea acestei imagini.

10 mai 1978

Vreme de mai multe nopți, imagini – coșmaruri în care o văd pe mama bolnavă, atinsă. Teroare.

Sufăr de *frica de ceea ce s-a întâmplat.*

10 mai 1978

Singurătatea în care mă lasă moartea mamei mă lasă singur în niște domenii unde ea nu se băga niciodată: cele ale muncii mele. Nu pot citi atacuri (răni) privitoare la aceste domenii, fără a mă simți într-un mod lamentabil mai singur, mai abandonat ca înainte: prăbușire a Recursului, chiar dacă atunci când era prezent nu recurgeam niciodată la el în mod direct.

Metonimie *exhaustivă* (panică) a Doliului, a Abandonului.

18 mai 1978

La fel ca dragostea, doliul lovește lumea, mondenul, irealitatea, inoportunitatea. Rezist lumii, sufăr din cauza a ceea ce-mi cere, de pretenția ei. Lumea îmi sporește tristețea, asprimea, zăpăceala, iritarea etc. Lumea mă deprimă.

18 mai 1978

Moartea mamei: probabil, este *singurul lucru*, în viața mea, la care nu am reacționat nevrotic. Doliul meu nu a fost unul isteric, abia dacă-i vizibil pentru ceilalți (poate fiindcă ideea de a-l „teatraliza" mi-ar fi fost insuportabilă); și fără îndoială, mai isteric, afișându-mi deprimarea, trimițând la plimbare toată lumea, încetând să trăiesc socialmente, aș fi fost mai puțin nefericit. Și atunci constat că non-nevroza nu este bună, nu este de bine.

25 mai 1978

Când mama trăia (adică toată viața mea trecută), eram în plină nevroză de frică să n-o pierd.

Acum (și anume asta mă învață doliul), acest doliu este, ca să zic așa, singurul meu punct care nu este nevrotic: ca și cum mama, printr-un ultim dar, ar fi îndepărtat de mine partea rea, nevroza.

28 mai 1978

Adevărul doliului este cât se poate de simplu: acum, când mama e moartă, eu sunt constrâns de moarte (nimic nu mai stă între mine și ea decât timpul).

5 iunie 1978

Fiecare subiect (ceea ce apare din ce în ce mai limpede) acționează (se zbate) pentru a fi „*recunoscut*".

Pentru mine, în acest punct al vieții mele (în care mama este moartă) eram *recunoscut* (prin cărți). Dar, lucru ciudat – poate chiar fals? –, am sentimentul obscur că, ea nemaifiind aici, trebuie să mă fac recunoscut din nou. Ceea ce nu se poate întâmpla scriind încă o carte oarecare: ideea de a *continua* la fel ca-n trecut să merg de la carte la carte, de la un curs la altul mi-a devenit dintr-odată de-a dreptul ucigătoare (vedeam asta *până la propria mea moarte*).

(De unde și eforturile mele actuale de a demisiona).

Înainte de a relua, cu *înțelepciune și stoicism*, cursul (altminteri neprevăzut) al operei, trebuie (o simt bine) să fac această carte despre mama.

În acest sens, e ca și cum ar trebui *s-o fac recunoscută pe mama*. Aceasta este tema „monumentului"; dar:

Pentru mine, Monumentul nu este ceva *durabil, etern* (doctrina mea este mult prea înrădăcinată în *Totul trece*: mor până și mormintele), este un act, *un activ* care *face* să fii recunoscut.

13 iunie 1978

Mania pe care o au oamenii (în acest caz drăguțul de Severo) de a defini în mod spontan doliul prin anumite fenomene: Nu ești mulțumit de viața ta? – Ba da, „viața" mea merge înainte, nu am nicio lipsă fenomenală; dar, în absența vreunei tulburări exterioare, trăind fără „incidente", simt o lipsă absolută: tocmai, nu este vorba de „doliu", ci de *tristețea* pură – fără substitute, fără simbolizare.

24 iunie 1978

În cazul doliului interiorizat, nu se manifestă niciun semn.

Este împlinirea interiorității absolute. Toate societățile *înțelepte* au prescris și au codificat, totuși, exteriorizarea doliului.

Neajunsul societății noastre prin faptul că neagă doliul.

Paris, 31 iulie 1978

Locuiesc tristețea mea și lucrul acesta mă face fericit.

Tot ce mă împiedică să-mi locuiesc tristețea îmi este insuportabil.

31 iulie 1978

Nu-mi doresc nimic altceva decât să-mi locuiesc tristețea.

1 august 1978

[Poate am notat deja]

Întotdeauna mă mir (dureros) că pot – în cele din urmă – trăi cu tristețea mea, ceea ce vrea să însemne că este literalmente *suportabilă*. Dar – fără îndoială – asta deoarece pot, de bine de rău (adică având sentimentul că nu-mi reușește), s-o rostesc, s-o frazez. Cultura mea, gustul meu pentru scriitură îmi dă aceasta putere apotropaica, sau de *integrare*: eu *integrez**, grație limbajului.

Tristețea mea este *inexprimabilă*, dar în același timp *rostibilă*. Însuși faptul că limbajul îmi furnizează cuvântul „intolerabil" împlinește imediat o anumită toleranță.

* a face să intre într-un ansamblu – a federa – a socializa, a comuniza, a se gregariza.

1 august 1978

Decepția cauzată de diverse locuri și călătorii. Nicăieri nu-s în apele mele. Foarte repede, acest strigăt: *Vreau să mă întorc!* (dar unde? fiindcă ea nu mai este nicăieri, ea care era acolo unde *puteam să mă întorc*). Îmi caut locul. *Sitio.*

1 august 1978

Aceasta-i literatura: faptul că nu pot citi fără durere, fără să mă sufoc de cumplitul adevăr, tot ce scrie Proust în epistolele sale despre boală, curaj, moartea mamei sale, tristețea sa etc.

18 august 1978

De ce oare nu mai pot suporta să călătoresc? De ce vreau mereu, asemenea unui puști pierdut, „să mă întorc acasă" – unde totuși mama nu mai este?

A continua să „vorbesc" cu mama (cuvântul împărtășit fiind prezență) nu se face printr-un discurs interior (nu am „vorbit" niciodată cu ea), ci prin modul de viață: încerc să trăiesc zi de zi în conformitate cu valorile ei: să regăsesc puțin mâncarea pe care o pregătea ea,

preparându-mi-o eu însumi, să menţin ordinea ei în casă, această alianţă dintre etică şi estetică care era modul său incomparabil de a trăi, de a face faţă grijilor cotidiene. Or, această „personalitate" a empiricului menajer nu este cu putinţă în călătorie – nu-i cu putinţă decât la mine acasă. A călători înseamnă a mă despărţi de ea – şi mai mult acum, când nu mai este aici – când ea este însăşi intimitatea cotidianului.

21 august 1978

De ce mi-aş dori cea mai neînsemnată posteritate, cel mai neînsemnat siaj, atunci când fiinţele pe care le-am iubit cel mai mult, pe care le iubesc cel mai mult, nu le vor lăsa, eu sau câţiva supravieţuitori trecuţi? De ce-aş dura dincolo de mine însumi, în necunoscutul rece şi mincinos al Istoriei, atunci când amintirea mamei nu va dura mai mult decât mine şi decât acei care au cunoscut-o şi care vor muri la rândul lor? Nu-mi doresc un „monument" doar pentru mine.

8 octombrie 1978

Cât despre moarte, moartea mamei mi-a dat certitudinea (până atunci abstractă) că toţi oamenii sunt muritori – că nu există niciodată discriminare în acest sens – iar certitudinea că trebuie să mor *urmând această logică* mă linişteşte.

20 octombrie 1978

Se apropie ziua aniversării morţii mamei. Mi-e din ce în ce mai frică, de parcă în această zi (25 octombrie) ea ar urma să moară încă o dată.

(4 decembrie 1978)

Scriu din ce în ce mai puţin tristeţea mea, dar, într-un sens, ea este mai puternică, trecută la rang de veşnică, de când n-o mai scriu.

23 decembrie 1978

Mici decepţii, atacuri, ameninţări, hărţuiri, sentimentul eşecului, perioadă neagră, sarcină greu de dus, „ocnă" etc. Nu pot să nu pun toate acestea în relaţie cu dispariţia mamei. Nu că – magie simplă – ea nu ar mai fi aici pentru a mă apăra, lucrul meu era mereu separat de ea la modul concret; – ci mai degrabă – dar oare e acelaşi lucru? că acum sunt constrâns să *mă iniţiez în lume* – iniţiere dură. Chinurile unei naşteri.

29 decembrie 1978

Primind ieri fotografia pe care am dat-o la reprodus şi care o înfăţişează pe mama copilă în Grădina de Iarnă de la Chennevieres, încerc să o pun în faţă, pe masa mea de lucru. Dar e mult prea mult, îmi este cu neputinţă de suportat, mă termină. Această imagine intră în conflict cu toate luptele în van, lipsite de nobleţe, ale vieţii mele. Imaginea constituie într-adevăr o măsură, o judecată (acum înţeleg cum anume o fotografie poate fi sanctificată, a ghida – nu *identitatea* este amintită, ci, în această identitate, o *expresie* rară, o „virtute").

31 decembrie 1978

Imensă tristeţe, dar efectul ei asupra-mi (deoarece tristeţea nu e în sine: ca urmare a *efectelor* deturnate) constituie un fel de depozit, de rugină, de glod depus pe inima mea: o *amărăciune* a inimii (iritabilitate, agasare, gelozie, lipsă de dragoste).

– O! ce contradicţie: devin, odată cu pierderea mamei, contrariul a ceea ce era ea. Vreau să trăiesc conform valorii ei şi nu reuşesc decât contrariul.

11 ianuarie 1979

... durere de a nu-mi mai putea atinge niciodată buzele de obrajii ei proaspeţi şi ridaţi...

18 ianuarie 1979

De la moartea mamei încoace, nicio dorinţă de a mai „construi" ceva – decât în scriitură. De ce? Literatura = singura regiune a Nobleţei (cum era mama).

Prezentare şi traducere de
Em. GALAICU-PĂUN

(Fragmente din volumul în curs de apariţie la Editura Cartier)

m e r i d i a n e

Cronica traducerilor

Mai puţin original decît s-ar crede

W. G. SEBALD (1944-2001) reprezintă un caz neobişnuit: după vîrsta de 40 de ani, un relativ obscur universitar german stabilit în Anglia a început să scrie romane foarte bine primite de critică în spaţiul anglo-saxon, apoi şi de publicul larg din diferite ţări. În condiţiile înmulţirii textelor dedicate scriitorului, se poate vorbi de o modă, hrănită şi de emoţia produsă de sfîrşitul brutal al artistului, într-un accident de maşină.

Cel mai apreciat roman al lui e *Austerlitz*, apărut puţin înaintea morţii. E o carte densă, fără paragrafe, unde, la fel ca în alte titluri ale autorului, frapează amestecul naraţiunii cu eseul (sunt cititori entuziasmaţi de lungile digresiuni) şi inserarea a nenumărate fotografii alb-negru, a căror putere de evocare e de multe ori discutabilă. Pe lîngă oameni, gara din Anvers, o fortăreaţă, o raniţă, o colecţie de fluturi, cerbi lopătari, două bile de biliard, o înşiruire de pubele în faţa unui zid scorojit şi multe altele: reproducerea atîtor fotografii ar putea să trădeze neîncrederea în ficţiune sau să exprime, după unii exegeţi, atribuirea unui sens obiectelor, convingerea în existenţa unei ordini secrete. E un roman făcut să fie reluat curînd după prima lectură, deşi există riscul să apară prea evidente cusăturile, iar impresia de originalitate să se estompeze. Oricît ar impresiona gravitatea şi nobleţea tonului, rare în literatura ultimilor cel puţin cincizeci de ani, sute de pagini croite pe asemenea calapod lasă pînă la urmă o impresie de monotonie. Cea mai mare parte din *Austerlitz* înseamnă o artă de secol XIX; deloc surprinzător, în contextul în care majoritatea modelelor lui Sebald sunt scriitori din acel secol.

Ţinînd de o convenţie a povestirii, straniile întîlniri ale enigmaticului Jacques Austerlitz cu naratorul se întind pe zeci de ani; amîndoi bărbaţii, asemănători în fond, par să dispună de o aproape nesfîrşită rezervă de timp. Crescut în ?ara Galilor, în casa unui sumbru predicator calvinist care înnebuneşte după moartea soţiei, Austerlitz îşi ignorase multă vreme adevărata origine. De-abia în adolescenţa directorul şcolii îi va dezvălui veritabilul nume; mult mai tîrziu va afla că e fiul unor evrei din Praga, ajuns în 1939 în Marea Britanie cu un transport de copii. Mama, cîntăreaţa de opera, îi dăduse prenumele lui Offenbach, compozitor din vremuri mai fericite; ironic, prenumele l-ar fi predispus pe copil la o lejeritate surîzătoare. Fireşte, patronimul nu e întîmplător, amintind de coşmarul istoriei: atît de faimoasa bătălie a lui Napoleon, moment important, pentru unii glorios, al istoriei Europei, cît şi de îngrozitorul Auschwitz.

Zeci de ani Austerlitz va fi marcat de refuzul, imposibilitatea confesiunii; fiinţa retractilă, îşi exprimă cu greu sentimentele, iar lecturile, acumularea cunoştinţelor suplinesc un gol lăuntric. În copilărie, viaţa la internat e mutilantă; închisoare e casa familiei adoptive, închisoare într-o formă atenuată e şcoala. Moartea prematură a unuia dintre puţinii prieteni „a însemnat poate începutul propriului meu declin, a refugierii mele tot mai maladive în mine însumi". Tîrziile spovedanii ale eroului sunt de fapt lungi monologuri în faţa naratorului, care aproape că se retrage din scenă. Chinurile tenebrosului Austerlitz merg de la stări de anxietate pînă la halucinaţii şi gîndul sinuciderii; coşmarurile sunt foarte bine descrise, iar cititorul intră într-o atmosferă apăsătoare. Remediul disperării ar fi putut fi dragostea unei franţuzoaice întîlnite în bibliotecă, Marie de Verneuil (numele e preluat din *Şuanii* lui Balzac). Eşecul iubirii i se datorează lui, incapabil să se elibereze din temniţa eului. În faţa dorinţei de a uita şi a temerii de revenirea trecutului, memoria devine şi ea una din închisorile lui Austerlitz. În ultimul lui interviu, Sebald afirma semnificativ că oamenii lipsiţi de amintiri au cele mai mari şanse de a duce o viaţă fericită.

În tentativa de a-şi înţelege identitatea prin reconstrucţia originilor, melancolicul Austerlitz nu va scăpa de nefericire.

E o criză existenţială mocnită, o depresie nevindecabilă, cu o prăbuşire la o vîrstă relativ înaintată. Psihiatrii ar putea spune cît de autentic este chinul personajului; eu unul mă tem că intră aici nepermis de multă literaturizare. Austerlitz încearcă „sentimentul de a fi fost izgonit şi anulat"; „mă feream cînd cineva se apropia prea tare de mine", „îmi păream un om îngrozitor de urît, de intangibil". Cu disperarea lui fără leac, străin pretutindeni în lume, Austerlitz e un evreu rătăcitor care nutreşte speranţa eliberării. E supărătoare imaginea clişeizată a evreului ca fiinţa condamnata la nefericire. Cu toată dorinţa de autenticitate a lui Sebald, în *Austerlitz* rămîi nu o dată cu o impresie de literaturizare şi *déjà lu*. Un exemplu de lucruri care au mai fost spuse îl reprezintă consideraţiile despre vocaţia mesianică a germanilor, despre „obsesia lor demenţială pentru ordine şi curăţenie".

A fost studiată înrudirea cu Thomas Bernhard, autor despre care Sebald a scris. „S-ar putea spune că Sebald foloseşte tonul elegiac la fel cum Bernhard îl foloseşte pe cel grotesc: într-o manieră voit exagerată, pentru a obţine un efect de înstrăinare", e de părere germanistul italian Massimo Bonifazio. Alt critic atrăgea atenţia că proza lui Sebald e o ţesătură de citate; imagini şi motive sunt preluate de la diverşi autori, printre care Nabokov şi Kafka. Întîlneşti mai multe procedee bătătorite; un exemplu, clădirile deteriorate sunt expresia stării sufleteşti a personajului. Un defect totuşi minor: în spatele fragmentelor eseistice despre timp şi criza limbajului ghiceşti uneori universitarul.

Atrage atenţia interesul pentru spaţiu: fortăreţe, gări, straniul Palat de Justiţie din Bruxelles, neprimitoarea clădire a noii Biblioteci Naţionale din Paris, obiectul unor pagini memorabile (biblioteca e locul unde sunt conservate amintirile). Austerlitz studiase istoria arhitecturii. La el, cultul pentru trecutul civilizaţiei europene („pentru mine, lumea se termina la sfîrşitul secolului al XIX-lea") stă alături de teama de actualitate; personajul nu citeşte ziare şi deschide rar radioul. Sebald mărturisea că în spatele personajului Austerlitz se ascund cîţiva oameni din viaţa de toate zilele; mefienţa eroului faţă de modernitate e împărtăşită de autor.

Pentru un autor de ficţiune, distrugerea evreimii europene e un subiect de o dificultate zdrobitoare. În *Austerlitz*, paginile despre căutarea urmelor părinţilor amintesc de Patrick Modiano, la un nivel superior prozatorului francez. Mama eroului e deportată în lagărul de la Theresienstadt, iar tatăl dispare în Paris. Conştient că nu se poate scrie direct despre oroarea persecuţiei în ultimele ei forme, Sebald a recunoscut că opera lui abordează oblic Holocaustul; este aici un fel de a evita senzaţionalul. S-a scris că întreaga operă a lui Sebald e marcată de obsesia distrugerii. Pentru tînărul Austerlitz, cea mai dragă fiinţă distrusă este Europa. Concepţia istoriei ca acumulare de ruine a fost apropiată de viziunea lui Walter Benjamin. Marile teme din *Austerlitz* sunt timpul, memoria, exilul, istoria şi Holocaustul. – Mărturisind că şi-a dorit să scrie despre vieţile evreilor altfel decît au făcut-o istoricii germani, Sebald şi-a propus să salveze aceste vieţi de la uitare. Universitarul devenit romancier era profund nemulţumit de incapacitatea Germaniei de a se confrunta cu trecutul. Mai mult, afirma că exilul său autoimpus nu e străin de urîţenia germanei vorbite astăzi.

Destui comentatori au subliniat impresia de onestitate intelectuală pe care o lasă scrisul romancierului. Acestei proze de modă veche, bazată pe un efect cumulativ, i-a fost frecvent lăudat caracterul hipnotic; impactul emoţional e incontestabil. Înzestrat cu un excepţional simţ al detaliului, Sebald e un maestru al descrierilor naturii, influenţat şi de această dată de prozatori mai vechi.

Sună foarte bine traducerea Irinei Nisipeanu, apărută la editura Curtea Veche; redactor este un nume cunoscut, Alexandru Al. Şahighian. Nu cred că împing pedanteria prea departe afirmînd că ar fi fost totuşi de folos să i se atragă atenţia cititorului că Brünn şi Olmütz sunt denumirile germane ale oraşelor Brno şi Olomouc. Mai mult, mi se pare nerecomandabilă păstrarea formelor flamande ale unor oraşe belgiene, intrate în conştiinţa românilor ca Anvers şi Malines, nu Antwerpen şi Mechelen.

Mircea LAZARONIU

Ariciul și camelia

A uimit pe jurnaliști și pe critici prin discreție și modestie, prin finețe și receptivitate.

Traseu atipic, fenomen inexplicabil

Fenomen inexplicabil sau mic miracol, așa s-ar putea califica destinul romanului semnat de Muriel Barbery, *Eleganța ariciului*, apărut în 2006 la prestigioasa editură Gallimard. În același an,când Jonathan Littel acapara cu romanul său masiv *Binevoitoarele*, publicat tot la Gallimard, marile premii literare, „ariciul" trece aproape neobservat și apoi, treptat, începe să urce în topul vânzărilor. Încet dar sigur, tirajul tot crește, depășește 1 milion de exemplare, și același parcurs ascendent îl are și numărul traducerilor.

Scriitoarea s-a născut în 1969, avea așadar la apariția romanului 37 de ani, a făcut studii de filosofie, a predat într-un liceu și apoi într-un institut de învățământ superior. Are drept carte de căpătâi *Război și pace*, iubește Japonia unde și trăiește acum, la Kyoto. A uimit pe jurnaliști și pe critici prin discreție și modestie, prin finețe și receptivitate. A postat pe propriul site 87 de mesaje ale cititorilor cărții, ce reflectă impactul dublu al cărții sale, emoțional și intelectual, asupra unui public extrem de divers.

Cum să explici inexplicabilul? Romanul alternează două voci: Renée Michel, portăreasa unui imobil de lux cu locatari ce aparțin marii burghezii, și Paloma Josse, fata de 12 ani, mic geniu, dintr-o familie foarte bogată. Confesiunea portăresei și jurnalul adolescentei dezvăluie drama comună: amândouă sunt foarte inteligente, își ascund și inteligența greu de înțeles și de acceptat de cei din jur, ca și apetitul vorace pentru cultură, pentru filosofie îndeosebi, ca și fascinația față de Japonia. Trăiesc vieți paralele până când un japonez le silește să-și arate adevărata lor natură, să fie ele însele.

Romanul are un fundal social consistent: cei modești ca avere sunt portăreasa Renée și amica ei menajeră, Manuela Lopez, cei foarte înstariți – toți locatarii imobilului. Privirea atentă a portăresei îi scrutează și le înregistrează stupiditatea ori snobismul, pretențiile de cultură înaltă și greșelile de limbă, moravurile și educația, preocupările și iluziile, forme variate ale teatrului vieții, de la comedia de limbaj la tragedia comunicării. La rândul ei, Paloma fură cu coada ochiului detalii din viața colocatarilor, îmbogățind-o cu detalii.

Renée duce o existență aparent ternă, monotonă, în realitate are numeroase bucurii: citește marile cărți de filosofie, iubește muzica și filmul, o încântă pictura. În schimb, Paloma vede viitorul ca intrare sigură în „bocalul cu peștișori", este prea inteligentă ca să se lase înșelată ori să se autoiluzioneze, așa că decide că la sfârșitul anului școlar, când va împlini 13 ani se va sinucide și totodată va da foc apartamentului.

Apariția celui de-al treilea personaj, domnul Kakuro Ozu, noul locatar al imobilului, le va schimba amândurora destinul. Domnul Ozu zărește dincolo de aparențe, sesizează natura neobișnuită a celor două, reușește să le capteze atenția și încrederea, datorită lui depășesc rezervele obișnuite și comunică una cu alta. Celor trei li se alătură din când în când și a patra figură originală, menajera portugheză. Ce îi apropie pe toți? Inteligența și bun-simț, o judecată firească și onestitate în raport cu tot ce-i în jur și cu lumea. Combinație extrem de rară...

Cuceritoare și sofisticate

Din primele pagini, două autoportrete ți se impun ca avertisment să eviți orice tentativă de idealizare. Renée își precizează numele, vârsta de 54 de ani, statut social și domiciliu (portăreasa imobilului de la nr. 7 din rue Grenelle) și apoi datele esențiale: „Sunt văduvă, scundă, urâtă, dolofană, am bătături la picioare și, dacă e să mă iau după unele dimineți mai neplăcute, o răsuflare de mamut. N-am studii, am fost întotdeauna săracă, discretă și insignifiantă. Trăiesc singură cu pisica mea, un motan mare și leneș...".

Dar motanul se numește Leon (ca Tolstoi!), iar observațiile ei arată o inteligență tăioasă, spirit ascuțit, gust artistic sigur și precis în tot ce ține de cultură. Și-a găsit o ascunzătoare perfectă, și-a construit o fațadă

Muriel Barbery, *Eleganța ariciului*, traducere de Ion Doru Brana, Editura Nemira, Colecția „Babel", coordonată de Ana Antonescu, București, 2009, 394 de pagini.

convingătoare de portăreasă, se cenzurează mereu și totuși de mai multe ori se trădează, dar ceilalți nu sesizează nimic, ghidați doar de obișnuințe și de aparențe. Are umor și sensibilitate, ironia salvează reflecțiile filosofice de ariditate, iar subtilitatea purifică efuziunile de patetism.

Și, în mod similar, Paloma își indică vârsta (12 ani) și domiciliul (rue de Grenelle, nr. 7), condiția socială (părinți bogați) și intelectuală („Întâmplarea face să fiu foarte inteligentă. Chiar excepțional de inteligentă."), părerile despre membrii familiei proprii și planul de sinucidere și de incendiere a apartamentului într-un viitor nu prea îndepărtat, pasiunea ei pentru cultura japoneză, de aici și codificarea filosofiei de viață în poezii de formă fixă, ca hokku („Să aspiri la aștri / În bolul cu peștișori / Aurii să sfârșești") și tanka („Ce vezi / Ce citești / La micul dejun / Și eu știu / Cine ești").

Renée și Paloma au atâtea lucruri în comun încât par versiuni ale aceleiași persoane, la vârste diferite. Amândouă iubesc frumusețea limbii și eleganța exprimării, motanul Leon are drept corespondent pisicile cu nume hazlii, Constituția și Parlamentul. Le fascinează Japonia: Renée iubește filmele lui Ozu, Paloma adoră manga. Și mai ales au vocația filo-sofiei, adică a iubirii de înțelepciune: Renée îl prețuiește pe Kant, nu și fenomenologia lui Husserl, iubește romanele tolstoiene, adoră pictura olandeză de un gen aparte – natura moartă, muzica lui Mozart și ariile lui Purcell. Paloma învață japoneză, s-a familiarizat cu poezia în forme fixe, citează din Basho.

Dar cea mai tainică dintre asemănări este relația cu sora mai mare, ea tulbură într-un mod neliniștitor existența fiecăreia. Refugiile pe care le caută și nevoia ambelor de a ascunde sunt reacții de apărare față de evoluția surorii: Renée alege disimularea ca efect al dramei trăite de sora ei, Lucienne cea frumoasă și strălucitoare, iar Paloma ca să scape de oroarea produsă de prezența surorii ei Colombe.

Onomastica se dovedește profitabilă pentru semnificațiile unei asemenea interpretări. Am desoperit pe site-ul scriitoarei (www.murielbarbery.net) o cheie de lectură oferită într-un mesaj al unui cititor (allihopa – Jeux de prénoms) care propune conexiuni între pasaje din Evanghelii și numele personajelor. Rețin corelația: Renée înseamnă „renăscută", iar sora ei se numește Lucienne, cuvânt cu etimon latin *lux, lucis*, „lumină". Într-adevăr, amintirea surorii provoacă luminarea de sine a eroinei. Procesul identificării i-l clarifică enunțul repetat insistent de Kakuro Ozu: tu nu ești sora ta.

Același lucru i l-ar putea spune și Palomei, tocmai pentru că are un nume sinonim cu al surorii sale Colombe, dar se deosebește radical de ea. Numele lor înseamnă „porumbiță" și au conotații contradictorii, cea mai potrivită contextual fiind cea de simbol al purității și al imortalității sufletului, desprins de lucruri lumești și de păcat. Porumbelul este inima celui drept, iar ochii săi sunt termen de comparație pentru omul luminat și pur. Cea mai interesantă explicație onomastică o oferă prenumele Kakuro, ce apare în primul roman japonez, *Genji Monogatari*, desemnând pe cel ce se ascunde. Se adâncește astfel misterul personajului apărut „deus ex machina" în viețile celor două eroine.

Jocuri cu multiple deghizări

Scriitoarea jonglează pur și simplu cu tipurile de roman și convențiile ficțiunii. Formula aleasă este una consacrată de romanul subiectiv – alternanța vocilor, și ea se dovedește atotcuprinzătoare: ascunde mai multe tipuri de romane, unele reinventate, altele parodiate cu tandrețe, altele răsucite până devin „antiromane". Mai întâi, **romanul social** înțepător, usturător pe alocuri, inventariind găunoșenia invers proporțională cu averea și distincția, fie din spectrul dreptei solemne, fie al stângii bine situate. Totodată, **micul roman al vieții de familie** se naște în jurnalul ținut de Paloma care sesizează dramele celorlalți: lașitatea confuză a tatălui, frustrarea și isteria mamei și cea explozivă a surorii mai mari. Rolurile sociale asumate grijuliu nu reușesc să înlocuiască golul care face din toți o sumă de indivizi și prea puțin o familie: le lipsește dragostea, căldura sufletească, autenticitatea. Un **roman psihologic** exploatat discret se conturează din biografia portăresei: constanta ei grijă de a se ascunde, a se apăra, distanțarea de lumea celor avuți de care se ferește are drept o explicație o nenorocire din viața familiei și viața surorii mai mari și incredibil de frumoase, care a traumatizat-o profund. Și tot studiu subtil de psihologie se insinuează și din comportamentul precocei Paloma, care își caută în vastitatea apartamentului refugii, ca locuri de evadare din infernul familial.

Un **roman „melanj-cultural"** cu toate ferestrele deschise către filosofie, spre literatură și pictură, spre muzică și cinematografie. Un **antiroman postmodern**, căci personajele își proclamă simplitatea și claritatea gustului, dar cât rafinament dovedesc preferințele lor! **O conte philosophique** păstrând aroma franțuzită, ca și o grațioasă și totodată gravă **narațiune inițiatică** încheiată cu decizia Palomei de a trăi, asumându-și viața. Și **ficțiune mitică**, în care Renée își găsește în Kakuro Ozu sufletul pereche, iar în Paloma sufletul geamăn, **broderie intertextuală**, plină de rafinate aluzii, de la Buffon la Jean Girodoux.

...Ori chiar o **proză simbolică**, sprijinită pe două simboluri-cheie – ariciul și camelia. Paloma o vede pe Renée ca întrupare a ariciului, camelia revine, ca leitmotiv și emblemă în evocările și comentariile lui Renée – imaginea din filmul cineastului japonez Ozu ori cameliile din grădina interioară, veritabile mandala pentru un tânăr smuls din dependența drogurilor. Animal ciudat, ariciul apare ca demiurg și erou civilizator în multe mitologii, se distinge prin inteligență creatoare și etică superioară. Camelia simbolizează în tradiția niponă căsnicia fericită, în ea sălășluiesc spiritele benefice gata să împlinească rugămințile îndrăgostiților.

Elisabeta LĂSCONI

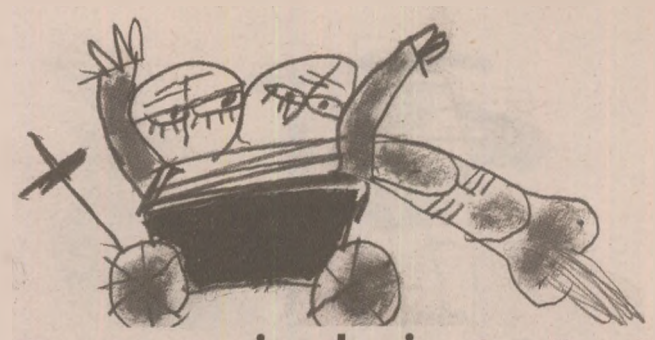

Bref

Virginia şi Leonard Woolf

● Romancieră, eseistă, critic literar, autoare, între altele, a unui pamflet celebru, *Oroarea economică*, Viviane Forestier are o admiraţie veche pentru Virginia Woolf. I-a consacrat o serie de emisiuni pe France Culture în anii '70, i-a prefaţat traducerile unor romane în franceză, a scris despre autoarea *Doamnei Dalloway* o carte de eseuri. De curînd Viviane Forestier a publicat la Ed. Albin Michel un nou eseu biografic, *Virginia Woolf*, în care polemizează cu versiunea acreditată de soţul acesteia, Leonard Woolf şi de biograful ei oficial, Quentin Bell, demontînd cu argumente imaginea acreditată de aceştia: a unei femei bolnave de nervi care şi-a înfăptuit marea operă graţie soţului ei (versiunea preluată şi de Michael Cunningham în romanul *Orele* şi propagate de ecranizarea lui Stephen Daldry). Viviane Forestier schimbă unghiul de vedere, scoţînd la lumină ceea ce crede că a fost cu premeditare ascuns. Şi anume că Leonard Woolf era cel bolnav: un neurastenic cu o nevoie maladivă de a controla totul, inclusiv pe soţia lui, o fiinţă complexă dar distructivă şi manipulatoare. Rescriind rolurile în acest fel, ea înlătură poleiala legendei şi restituie figura marii scriitoare ca o femeie tăiată în două, căreia doar scrisul îi putea reda unitatea. Acestei aprecieri a eseului biografic făcute de Alexandra Lemasson, „Magazine littéraire" nr. 486 îi alătură, pe aceeaşi pagină, rezervele şi reproşurile lui Alexis Lacroix. Care crede că Viviane Forestier şi-a plasat biografia sub semnul unei empatii, al unei complicităţi asumate, realizînd un exerciţiu de admiraţie ghidat de psihologism. În paginile cărţii Virginia Woolf apare ca o femeie sclipitoare şi fragilă, caraghioasă şi îndurerată, sensibilă, cu o intuiţie artistică şi capacitate de a medita excepţionale, dar biografia tentată de psiholigism şi înguste cauzalităţi pierde din vedere ireductibilitatea gestului ei creator doar la aceste aspecte şi insistă în a o victimiza pe Virginia Woolf. De fapt, Viviane Forestier acordă mai multă atenţie lui Leonard şi manipulărilor lui interesate, într-un soi de determinism retrospectiv în care adevărul complex al celor doi soţi se îneacă într-o emfază părtinitoare.

Muzica universală

● Thomas Fritz de la Institutul „Max Planck" din Leipzig, a făcut un experiment pentru a demonstra că muzica e un limbaj universal. El s-a dus cu un magnetofon pe care avea înregistrate melodii vesele, melancolice şi triste, cîntate la pian, la o populaţie tradiţională din Camerun, *mafas*, care nu mai auzise niciodată muzică occidentală. Bărbaţii, femeile şi copiii *mafas* au recunoscut fără greş emoţiile exprimate de aceste melodii străine pentru ei şi, atunci cînd nu aveau un cuvînt anume pentru sentimentul pe care li-l trezea muzica, foloseau comparaţii poetice legate de natura înconjurătoare – scrie „Science Now".

Specificul Mendoza

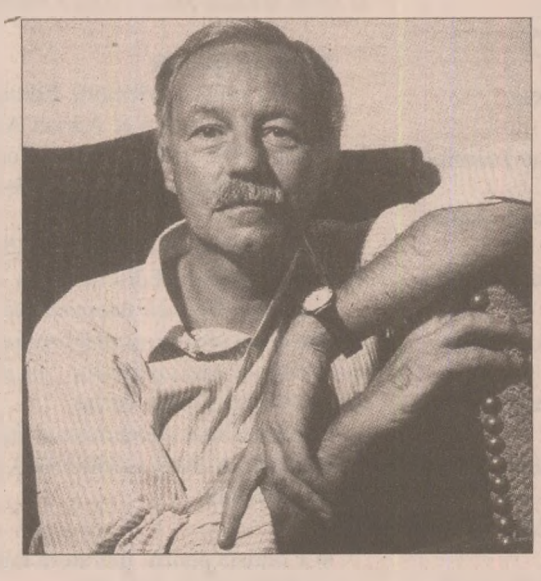

● Tonul scriitorului spaniol Eduardo Mendoza e inconfundabil: un amestec de umor, provocare, satiră feroce şi erudiţie fără pedantism. Noul său roman, *Aventurile miraculoase ale lui Pomponius Flatus* sînt încă o dovadă a artei în care romancierul excelează şi la care sînt convocaţi acum Pliniu cel Bătrîn, Flavius Josephus şi evangheliile apocrife, pentru a descrie peripeţiile onorabilului Pomponius Flatus. Filosof şi naturalist, acesta pleacă în căutarea unei ape miraculoase care să-l vindece de neplăcerile intestinale. Ajunge la Nazaret, unde cunoaşte un copil pe nume Isus, al cărui tată, tîmplar de meserie, tocmai a fost condamnat pentru uciderea unui bogat negustor, Epulon. În aventura lui, Pomponius o întîlneşte pe Maria-Magdalena, pe cei doi tîlhari şi pe viitorii apostoli Matei şi Ioan. Palestina e deja sub ocupaţie romană, credinţele şi interesele se înfruntă într-o parodie de thriller sau de best-seller pseudo-criptat, pe un fond de roman picaresc, cu momente apropiate de estetica benzilor desenate şi altele amintind de povestea filosofică. Lăsînd curs liber vervei sale îndracite, Eduardo Mendoza îi face pe Greci să vorbească precum Homer, pe romani precum Cicero, iar pe arabi şi evrei ca în Orientul Mijlociu de azi, fără să ţina seama de susceptibilităţi. De aceea *Pomponiul Flatus* al lui n-a fost apreciat de toată lumea.

Corespondenţă din Stockholm

Poetul înserării

S-AU ÎMPLINIT patruzeci de ani de la moartea poetului Iţic Manger, născut la Cernăuţi la 30 mai 1901 şi mort pe 20 februarie 1969 la Tel Aviv, într-un sanatoriu, şoptind mai mult pentru sine: „Bine-i de cel care se întoarce acasă după ani trăiţi printre străini". În cimitirul care se află între Tel Aviv şi Givataim, pe o lespede modestă, aşa cum a cerut poetul, stă scris: „Aici se odihneşte ostenită trista privighetoare, pentru prima oară în pat propriu, calfa de croitor hoinar şi poet, cel pe veci cunoscut ca izvor de cântec". La Institutul Cultural Român din Stockholm au avut loc neuitate seri închinate poeziei unde au fost prezentaţi scriitori români şi suedezi, de toate vârstele, cu mare succes, graţie echipei de excepţie cu care directorul acestui Institut, Dan Shafran, el însuşi traducător excelent de poezie, colaborează fericit. Aceasta într-un timp în care nu se mai dă doi bani pe poezie, când editurile sunt obsedate de cifrele de vânzare.

Seara de poezie închinată lui Iţic Manger a fost precedată de seara închinată lui Paul Celan, născut ca şi Manger la Cernăuţi, în oraşul legendar cu atmosferă cosmopolită şi mare interes pentru toate formele de cultură, unde s-a mai născut şi contemporanul nostru, prietenul Norman Manea, scriitor de înaltă clasă.

De reuşita acestei seri literare în care a fost vorba pentru prima oară şi de limba idiş, limbă care a fost recunoscută în Suedia împreună cu limba samilor şi a romilor, predându-se în şcoli şi universităţi, s-a ocupat în mod special Raluca Mihu. Invitaţi de onoare au fost: cântăreaţa şi artista de renume, Basia Frydman, iniţiatoarea Teatrului evreiesc din Stockholm, pianistul Bosse Johansson, poeta şi romanciera Eva Strom, Salomon Schulman, traducătorul lui Iţic Manger în suedeză, profesor de idiş la Universitatea din Lund.

Atmosfera a fost de la început plină de melancolie vitală când Basia Frydman a citit din romanul „Cartea raiului", singura operă în proză a trubadurului care a scris mai mult cântece biblice, balade, texte pentru teatru şi filme în idiş, compunând şi muzică. Basia Frydman ne-a „topit" inimile cântând una din compoziţiile poetului din timpul adolescenţei, când el locuia la Iaşi, într-un cartier evreiesc, Podul Roşu, timp în care Iaşul era un mare centru de cultură.

Dorul de România îl va readuce pe Manger în ţară în anul 1937 când stă câteva luni la Bucureşti şi când revista Adam îi dedică un întreg număr dublu. De altfel, poetul, după cum mărturiseşte într-un poem dedicat tatălui său, din „Cânturi din Pentateuh", se considera mereu „un croitor de cuvinte din Ţara Valahiei."

Dialogul dintre Eva Ström şi Salomon Schulman a fost viu şi memorabil. Salomon Schulman a vorbit despre peregrinările lui Manger în multe ţări, în Polonia (unde îl întâlneşte pe Singer căruia îi face o impresie puternică), în Franţa unde duce o viaţă de clochard trăind sub poduri şi scriind la romanul său „Cartea raiului". Eva Ström a analizat cu subtilitate romanul considerându-l actual în multe probleme legate de istoria poporului evreu.

Despre limba idiş a vorbit Salomon Schulman, limbă în care Manger şi alţi mari scriitori au scris, o limbă a fuzionării, având o flexibilitate unică şi o bogăţie de nuanţe nemaiîntâlnită. În ebraică, limba sfântă, se binecuvânta Dumnezeu – iar în idiş se binecuvânta omul.

Datorită răspândirii hasidismului limba idiş devine o limbă colorată, limba inimii, o sursă de inspiraţie pentru înnoirea expresiei.

Seara dedicată poetului Iţic Manger mi-a amintit de timpurile când am aflat pentru prima oară despre el, trubadurul care scria balade despre un secol disperat, balada fiind pentru el „un strigăt întunecat care doarme în sângele nostru". Despre poetul hoinar pentru care laptele nu fusese un lapte alb ci unul negru, despre importanţa pe care a avut-o pentru Manger folclorul românesc bogat în poveşti şi legende, cântece şi doine. Ecourile lor sunt de aflat şi în acele Volohleh şi Hore din muzica lui Goldfaden, avataruri ale folclorului românesc după cum amintea cel mai bun prieten al lui Manger, Iţhak Paner.

Lucram la revista „Luceafărul", secţia de poezie, în aceeaşi cameră cu draga mea prietenă Sânziana Pop, când primeam vizita lui Iosif Andronic care ne-a vorbit despre Iţic Manger, despre fascinanta carte „Stele pe acoperiş„ apărută în 1926, despre limba idiş ca limbă a poeziei, cerându-mi mie să revăd textele sale. Prietenia noastră a făcut să mă angajez serios şi pentru traducerea romanului „Cartea Raiului", el urmând să mă iniţieze în limba idiş, limba lui Manger, limba inimii. Şi acel timp de muncă serioasă a dat roade: cartea a apărut în 1977 şi a avut un răsunător succes. Pe carte a apărut numai numele prietenului meu – între timp părăsisem ţara, legal, dar devenisem *persona non grata*. Dar Iosif Andronic mi-a trimis cartea tradusă de noi adăugând, cu scrisul lui drag şi numele meu.

Seara de poezie dedicată memoriei lui Iţic Manger nu numai că m-a îmbogăţit sufleteşte dar mi l-a adus aproape, în realitate, pe neuitatul meu prieten, jurnalist şi traducător, idişist rafinat, Iosif Andronic care se odihneşte în norii şi stelele de pe acoperişul poetului Iţic Manger.

Gabriela MELINESCU

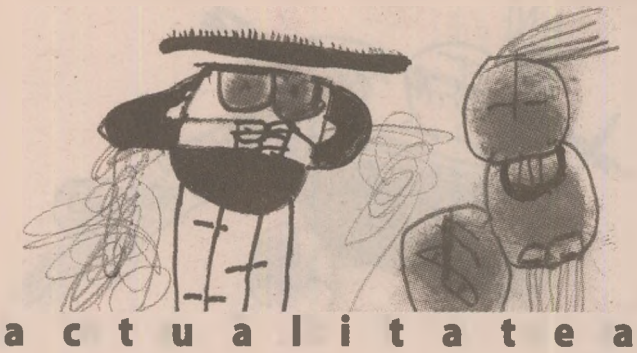

Constanța Buzea

POST-RESTANT

„... NOAPTE, singur, liniște și pe coli cuvintele poemelor de iubire înfășurând amintirea chipului tău mai mult zgomot decât năvoadele pline ale pescarilor. De sărac și flămând ce sînt, salivez când văd fructele verzi din natura moartă. Poate că mâine am să dispar din lume tăcut și sângerând precum lumina amurgului în noapte. Amurg de toamnă și de viață, și singurătatea mea capătă forma uscată și tristă a unei frunze care cu disperare mai atârnă de creangă ca de-o iluzorie speranță. Țârâitul vesel al greierilor răsună cât e vara de lungă în timp ce pe cruce patimile lui Iisus nu se mai termină. Seară, vară, și în iarbă, în prelungirea mângâierii trupul femeii iubite pâlpâie mai dulce decât o candelă lângă icoană. Mireasa ținând în mâini și-n gânduri un buchet de flori ca niște miraculoase lacrimi de lumină. Vara urc potecile unui munte și fascinat de-atâta frumusețe îmi pare că pășesc pe triluri înflorite de ciocârlie. Vară, dogoare, și în arșiță, la umbra crucii lui Iisus credinciosului îi susură în inimă un izvor cu apă, ca de viață. Mă bucur și (mă) hrănesc numai cu tine Poezie, precum celula de clorofilă cu lumină. Iubito, mă aștepți numai pe mine, precum creanga înflorită de măslin pe Iuda. Când zâmbești mă simt precum un fir de iarbă hrănit și mângâiat de lumina unui curcubeu. Sînt asemenea unui fluture de noapte atras de tine ca de-o lumină care, până-și pierde aripile și viața, se zbate și visează să te cuprindă. Când treci prin fața mea, ochii și inima se simt mai bine decât frunzele mângâiate, vara, de lumină. În cămăruța mea prea mică, nici greierii n-au loc destul să sară. Când zâmbești mă simt mai bine decât vagabondul ce-mbracă haina sa de vânt. Primăvara când văd și simt cum crește iarba, îmi pare că pe cruce se vindecă rănile lui Iisus. Încordat mai tare ca un arc privesc într-un fel cu plăcere, într-un fel cu regret trupul tău precum vânătorul vânatul său. Ca și credinciosul ce-și ridică privirea cu speranță spre cer mă ridic și-aștern cuvinte ce-ar vrea să strălucească etern. Amintirea iubitei în visul soldatului cuibărită ca o perlă în trupul scoicii. Tremurând de dorință și plini de-ardoare, mereu căutăm să ne înfruptăm dintr-o falnică plăcere, cum își caută un cerșetor prin gunoaie bucata zilnică de pâine. Cuvintele de dragoste susură încetișor ca șoaptele unui izvor potolind setea îndrăgostiților, și ca petalele florilor ademenind sărutul din zborul albinelor. Mă cutremur de plăcere când sorb din ochii tăi o dulce promisiune, ca un bețiv când dă pe gât paharul său. Piramidele au la baza lor calcule și probabilități, și cântecul unui fluviu de sudoare. Ca și acest bătrân castan cu crengile răstignite în aerul înghețat al iernii, e strigătul meu disperat cu nervii răsfirați în secunda ecoului. Versurile mele vor păstra cu grijă amintirea chipului tău precum o piramidă strălucirea faraonului..."

Așadar, stimate domnule Hada, mi-am permis să așez în joacă, firește, pe orizontală poemele dvs. scurtissime și filiforme, cu versuri puține și fiecare câteodată doar de lungimea unui singur cuvânt, fie acesta de pildă, doar conjuncția coordonatoare copulativa *și*. Am pus pe orizontală firicelul de poem ce mi-a dat ani de zile senzația de inconsistență, falsă de cele mai multe ori, ca să-mi creez nu doar iluzia de substanță lirică, ci a vizualiza grafic energia trăirii poetice de care dispuneți, pentru că poet sunteți, de asta să nu aveți nici o îndoială, și a mă îndemna să vă înțeleg soarta amarnică în care vă zbateți. Sunt ani buni de când domnul Manolescu mi-a dat spre soluționare un set numeros de asemenea texte, și de când, publicând din ele, de-atunci, în spațiul post-restantului, mi-ați oferit mereu date de o tristețe cutremurătoare despre soarta dvs. omenească. Neajutorat aș spune, neajutat altfel decât insuficient, nepriceput poate să vă urmăriți pe cerul tuturor steaua proprie – eu am încercat să pricep dacă ar fi ceva practic de făcut cu textele care între timp s-au înmulțit considerabil, în câteva cărți de consistența unor broșurele modeste ca aspect și sufocate invizibile într-o lume a broșurelelor poetice de care e invadată piața. Tirajele minuscule arată și ele ceva semnificativ, formatul mic de tot, zorzoanele grafice și ilustrațiile sumare fiind semne ale lipsei de gust cu care sunt procopsiți poeții săraci la editarea debutului lor de capul lor, ca să zic așa. nu e de mirare senzația de sufocare într-o fundătură. Scrisorile dvs. sunt impresionante dovezi că mai mult decât îndurați nu se poate îndura. În căutarea unei soluții de existență, mărturisiți, măcar să vă ușurați sufletul cu aceste atât de nedrepte cuvinte: „Aveți perfectă dreptate. Ultimul grupaj de poezii este un eșec. Ca să nimeresc 50-60 de poezii, trebuie să pictez 2-300 de tâmpenii. Din păcate, numai după ce trece câtva timp îmi dau seama care au și care nu au valoare. Și nici chiar atunci nu-mi dau seama (pe) care ar trebui să le păstrez și (pe) care nu. Până acum aveam un ideal. Să câștig un premiu literar și să-mi cumpăr un chioșc de ziare, să am din nou demnitatea muncii mele. Acum îmi dau seama că oricât de frumoase poezii voi scrie eu, mai degrabă va lovi Pământul Cometa Haley decât să câștig eu un premiu literar și să am propriul meu loc de muncă. Ca atare am hotărât: 1) Voi învăța o limbă străină. 2) Pe data de 6 iunie (ziua mea de naștere), voi da foc tuturor cărților și manuscriselor mele. (Am mai făcut-o odată). 3) Voi vinde cămăruța mea și voi părăsi definitiv România, unde am fost umilit și batjocorit de atâtea ori. Vă mai trimit un grupaj de poezii. În 1985 n-am putut debuta pentru că nu..."

Scrisoarea se termină abrupt, și vă înțeleg tulburarea extremă. M-am gândit ca de ziua dvs., când veți cumpăra și citi **România literară**, să aveți poate bucurie la regăsirea în pagina *Post-restantului* a poeziilor trimise nouă în primavara aceasta. Din cele ce aveți de gând să faceți, păstrați doar primul punct, cel referitor la învățarea unei limbi străine. În nici un caz nu renunțați prin ardere la cărți și manuscrise, și nu vă vindeți cămăruța. Părăsirea României ar fi o glumă sinistră, cu care vă mângâiați ilizoriu. Nu e o soluție să plecați, nici dacă aveți pe cineva în străinătate, care să vă preia cu arme și bagaje și să vă poarte acolo de grijă.

La mulți ani, așadar, domnule Hada, și nu renunțați la jocul poeziei, singurul care vă rămâne în lumea asta cinică în care nu sunteți singurul care se zbate să supraviețuiască. (*Ioan Hada*, Baia Mare) ■

Nominalizări pentru premiile **Uniunii Scriitorilor** pe anul 2008

Juriul alcătuit din Gabriel Dimisianu (președinte), Daniel Cristea-Enache, Mircea A. Diaconu, Dan C. Mihăilescu și Cornel Ungureanu (membri), întrunit în ședința din 5 mai a.c., a stabilit prin vot următoarele nominalizări:

● **Proză**

Daniel Bănulescu, *Cel mai bun roman al tuturor timpurilor*, Editura Cartea Românească

Virgil Duda, *Ultimele iubiri*, Editura Polirom

Filip Florian, *Zilele regelui*, Editura Polirom

Doina Ruști, *Fantoma din moară*. Editura Polirom

Eugen Uricaru, *Cât ar cântări un înger*, Editura Cartea Românească

● **Poezie**

Andrei Bodiu, *Oameni obosiți*, Editura Paralela 45

Vasile Igna, *Lumină neagră*, Editura Limes

Ștefan Manasia, *Cartea micilor invazii*, Editura Cartea Românească

Anca Mizumschi, *Poze cu zimți*, Editura Brumar

Liviu Ioan Stoiciu, *Craterul Platon*, Editura Vinea

● **Critică literară/ Eseu/ Istorie literară**

Paul Cornea, *Delimitări și ipoteze*, Editura Polirom

Dan Cristea, *Poezia vie*, Editura Cartea Românească

Alexandru Mușina, *Poezia: teze, ipoteze, explorări*, Editura Aula

Eugen Negrici, *Iluziile literaturii române*, Editura Cartea Românească

Ilina Gregori, *Știm noi cine a fost Emnescu?*, Editura Art Românească - critică literară

Ioana Vasiloiu, *Receptarea critica a lui Eminescu până la 1930*, Editura MLR - istorie literară

● **Dramaturgie.** Nu s-au făcut nominalizări

● **Traduceri din literatura universală și Premiul „Andrei Bantaș"**

Ilie Constantin, Eugenio Montale, *Oase de sepie*, Editura Paralela 45

Liviu Cotrău, E. A. Poe, *Călătorii imaginare*, Editura Polirom

Sorin Mărculescu, Miguel de Cervantes, *Galateea*, Editura Paralela 45

Rareș Moldovan, Harold Bloom, *Anxietatea influenței*, Editura Paralela 45

Anamaria Pop, Peter Esterházy, *Harmonia caelestis*, Editura Curtea Veche

Horia Florian Popescu, Philip Roth, *Viața mea de bărbat*, Editura Polirom

Mariana Ștefănescu, Milorad Pavic, *Mantia de stele*, Editura Humanitas Fiction

George Volceanov, John Updike, *Întoarcerea lui Rabitt*, Editura Humanitas Fiction

● **Debut**

Svetlana Cârstean, *Floarea de menghină*, Editura Cartea Românească - poezie

Iulian Costache, *Eminescu. Negocierea unei imagini*, Editura Cartea Românească - critică literară

Vlad Moldovan, *Blank*, Editura Cartea Românească - poezie

Oana Soare, *Petru Dumitriu & Petru Dumitriu*, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă - critică literară

Simona Sora, *Regăsirea intimității*, Editura Cartea Românească - critică literară

● **Premii speciale**

Valeriu Anania, *Memorii*, Editura Polirom

Aurel Dumitrașcu & Adrian Alui Gheorghe, *Frig. Epistolar (1978 -1990)*, Editura Conta

Gheorghe Florescu, *Confesiunile unui cafegiu*, Editura Humanitas

Ovidiu Hurduzeu și Mircea Platon, *A treia forță. România profundă*, Editura Logos

Ion Iovan, *Ultimele însemnări ale lui Mateiu Caragiale însoțite de un inedit epistolar precum și indexul ființelor, lucrurilor și întâmplărilor / în prezentarea lui Ion Iovan*, Editura Curtea Veche.

Gabriela Omăt, *Modernismul literar românesc în date (1880-2000) și texte (1880-1949)*, Editura Institutului Cultural Român

● **Comisia pentru literatura minorităților a USR a nominalizat următoarele cărți:**

Mikola Kozsink, *Nici Dumnezeu, nici om*, Editura RCR – proză în limba ucraineană

Jancso Noemi, *Emotikon*, Editura Hizado Kiado – proză în limba maghiară

Bogdan Lazlo, *Tatjana*, Editura Hizado Kiado – proză în limba maghiară

Kizaly Laszlo, *Ploaia de la miezul nopții*, Editura Mentor Kiado – poezie în limba maghiară

Premiile USR vor fi acordate în ziua de 18 iunie în cadrul unei festivități care va avea loc la Târgul de Carte BOOKFEST. Cu acest prilej juriul va acorda și Premiul Național pentru literatură pe anul 2008.

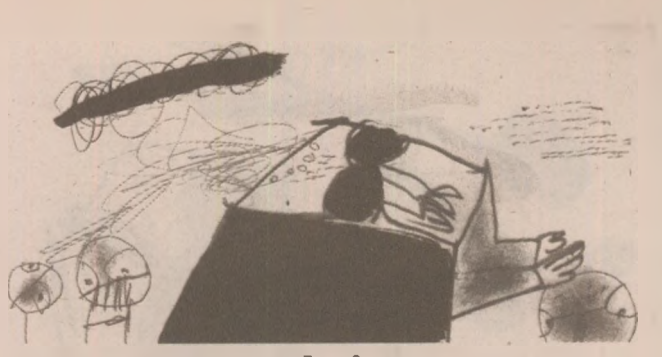

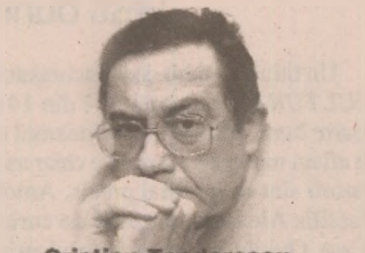

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Martirul Paulică

BĂIATUL doctorului Savu din Slobozia fusese condamnat la moarte pentru vorbe. Făcea propagandă comunistă. Avea 22 de ani, student eminent la Litere și Filosofie în București, bani de buzunar cîți voia de acasă și nu alerga după fete, îl căutau ele. Ce-i trebuia lui comunism? Asta nu înțelegea dna Savu. Dar nici să-i omoare Antonescu singurul copil, ca să dea un exemplu printre tineri! Doctorul plătise doi avocați să-i scoată băiatul din pușcărie, unde aștepta procesul, și apoi să-i obțină o pedeapsă cu suspendare. Cînd s-a dat sentința, nu-i venea să creadă, iar dnei Cecilia i-a albit părul de pe o zi pe alta. Să-i acuzi pe avocați că n-au știut să-l apere? Ce puteau face clănțăii, dacă Paulică recunoștea și ce nu făcuse și le-o tăiase cînd ei invocaseră argumentul tinereții inocente? La vorbitor, băiatul îi spusese doctorului că nu-l sperie moartea. Nu voia să retracteze nimic, nici măcar la apel. Totuși, pentru tatăl său, nu era agent al rușilor și nu instigase pe nimeni să nu mai lupte pe front. Recunoscuse aceste acuzații pentru a demonstra absurditatea procesului. Dar și pentru că o cauză are nevoie de martiri despre care să afle și cei care nu cred în ea. Cum să afle, dacă presa e cenzurată? I-a întrebat doctorul. Se va afla! i-a răspuns convins Paul. Savu tatăl nu mai știa ce să mai facă. I-a trimis o scrisoare mareșalului și apoi s-a dus la București ca să afle dacă scrisoarea ajunsese în mîinile cui trebuia. Soția lui a ales altă cale. S-a dus la judecătorii Curții de Apel să-i înduplece, dar nimic. Unul dintre ei i-a spus că în loc să încerce să-l scape pe acest agent al bolșevicilor, ea, ca românică, ar fi trebuit să și-l scoată de la suflet. I-a căzut apoi în genunchi soției mareșalului, Maria, să-i scape băiatul, după ce a așteptat-o ore în șir, în fața casei. Dna mareșal s-a făcut că n-o vede. Apoi și-a încercat norocul la o Societate Filantropică de doamne, din București, dar cînd a auzit președinta societății ce-i cere, a trimis-o la biserică să se roage pentru sufletele soldaților noștri uciși în Rusia. Treceau zilele și dna Cecilia vedea că la București nu găsește sprijin. Ce să mai piardă vremea aici, se duce la Medgidia, la prietena ei Virginia, care intrase într-o societate filantropică de femei. Mai, mai să n-o recunoască Virginica. Din mîndrețea de femeie care era Cecilia ajunsese o gălbejită cu fața cît pumnul și cu părul alb la rădăcină, de părea o babă vopsită. Era plînsă, dar în ochi îi rămăsese ceva din lumina lor verde strălucitoare pe care o știa Virginia. Se bate ea peste gură și lasă număratul banilor – îndeletnicirea ei preferată de cînd începuse restaurantul să meargă bine. Nu se mai duce nici la bucătărie s-o dobzească pe fata cea nouă. Lasă tot și se duce acasă cu Cecilia. Auzise ea ceva despre Paulică, dar i se păruse prea gogonată: ce să caute el cu sărăciile astea de comuniști? „Tu n-auzi, Virginico? a început să plîngă dna Savu, Paulică *vrea* să fie executat!" De cînd cotiza la societatea filantropică din oraș, Virginia fusese aleasă într-o funcție care-i dădea dreptul la întrebuințarea ștampilei. Au stat amîndouă pînă noaptea și au conceput o scrisoare deschisă adresată Mareșalului și Regelui din partea societății filantropice. Apoi Cecilia a trecut-o pe curat, pe două coli ministeriale. Dar ce-i vine Virginicăi, că-și adusese aminte că oberchelnerul de la restaurant îl cunoștea pe un aghiotant al mareșalului. Îl trimite cu scrisoarea la București pe Ionică, să i-o dea cu mîna lui aghiotantului și să-i zică să facă ce-o știi, numai să-l scape pe băiatul Ceciliei.

La Curtea de Apel, Paulică îl scoate din sărite pînă și pe judecător, care-l întreabă ce mai caută aici, dacă vrea să facă pe martirul comunismului, ceea ce, tinere, e o contradicție în termeni, fiindcă dumneavoastră comuniștii sînteți atei. Apoi anunță judecătorul data executării pedepsei. Cecilia a ieșit din sală și s-a așezat pe o banchetă pe coridor. Acolo a găsit-o doctorul Savu care rămăsese înăuntru, să-i facă un semn de încurajare băiatului, înainte să-l scoată pe Paulică, pe ușa condamnaților, cei doi gardieni care-l aduseseră la judecată. Cecilia murise cu pumnii strînși. Doctorul a luat-o în brațe și a ieșit cu ea din tribunal. Tot cu ea în brațe s-a urcat într-un taximetru și i-a zis șoferului să-l ducă la Slobozia. Două săptămîmi mai tîrziu, Paulică își ratează martirajul, fiindcă i se comută, de Paște, condamarea la moarte, în pușcărie pe viață. ■

Livius Ciocârlie

DIN CARTEA CU FLEACURI

Interesul național

MĂ CULC devreme, la unsprezece și un sfert, ca să evit cercul vicios de la miezul nopții: nu adorm de teamă că nu pot să adorm. N-am noroc. Pe ecranul de sub frunte apare scris cu litere de-o șchioapă: TÂRG. Au fost ani când, chiar și ținându-se târgul la douăzeci de minute de mers pe jos, am putut să nu mă duc. E drept că acolo era infernul. Pe unele porțiuni trebuia, ca să treci, să te freci de burți. Dar, când puteam să stau acasă, nu-mi păsa. Acum, fac același drum, însă în loc să intru în clădirea Teatrului, cobor la metrou. Aș putea să mă duc la Romană, cu zece minute mai mult, iar de acolo, cu 331, direct. Numai că, Științe economice, Dorobanți, Confederației, clădirea Televiziunii și așa mai departe, nu știu, în plin trafic, când ajung. Și nu trebuie să fiu acolo când o fi; trebuie să fiu la o oră anumită fix. La ora când am treabă, vreau să zic. Deci, metrou. La Aviatorilor, n-am ce face, trebuie să cobor. Urc abia acum în 331 și mai durează, cât a rămas, între zece minute și jumătate de oră. Ceea ce înseamnă că îmi iau o marjă, ca să fiu sigur că mă prezint la timp: la ora când am de vorbit eu însumi sau, pe principiul nu se face să nu vin, numai de ascultat. Străbat, de obicei pe un soare de te înmoaie ori, după anotimp, pe un vânt de te îndoaie, interminabila esplanadă și deja încep să apară semi-cunoscuții și cunoscuții vagi. La primii, mă întreb: îi salut și trec sau mă și opresc? La ceilalți: îi salut sau nu? Poate m-au uitat. Rezolv problema într-un fel sau altul, urmând ca greul abia să vină. Urc treptele, intru, dau să-mi cumpăr bilet. Domnișoara de la casă mă înștiințează: persoanele de vârsta a treia, nu! Pătrund sub cupola vastă și simt imediat senzația aceea, n-o mai numesc, la vederea atâtor cărți. Cu gânduri dintr-astea, n-am cum să adorm. Somnifer. Mă trezesc buimac, mă uită la ceas. E abia ora cinci. Mai pot să dorm o oră, o oră și ceva. Adorm și visez. Pe cine îl visez? Pe unul din angajatorii mei de la târg. Sar din pat ca ars. Cobor la ceai-cafea și îi spun lui T: știi ce m-am gândit? Anul ăsta trebuie să mă duc (n-are rost să-i spun unde) de cinci ori; am văzut mai încolo de Casa Scânteii Libere un hotel; ce părere ai?

În conjunctura politică actuală, trei lucruri sunt sigure. 1. Nu se va putea guverna decât în alianță. 2. Alianța nu va putea fi decât scabroasă. 3. Argumentul constituirii ei va fi *interesul național*.

Ipocrizie răsplătită. La pâine, de câteva săptămâni, venise o vânzătoare tânără, *avenante*. Astăzi, cea veche, între două vârste, așa și așa. Apucat de o bruscă locvacitate, îi spun: „Bine ați revenit. Ați simțit că ne lipseați." Ca urmare, când dau să ies, ce aud? „V-am pupat." Am să țin secret față de T de ce pupături am parte în cartier.

Omul glumește, dar mai și încetează. T a primit o scrisoare de la Profesor. Nu este scrisă de mâna lui. Înseamnă că situația nu s-a ameliorat.

Îi spun lui T: „–Am găsit sistemul, cum să aranjez biblioteca din mansardă. –Mai bun decât algoritmul de la **Bătrânețe și...**? –Mai. Mă duc să-l experimentez." Când cobor: „–Ei, cum merge? –Am găsit unul și mai bun. –Adică, foarte bun? –Nu numai că e foarte bun, dar celălalt era foarte prost." Și, ajuns la felul doi: „–Îmi vine o idee, cum să îmbunătățesc sistemul. –Acuma trebuie să fie extraordinar!"

Ca să vezi! Chiar astăzi am scris despre vânzătoarea de la pâine, cea cu „Vă pup!", și uite ce citesc în *Lettre internationale*, în articolul unui Bernd Matheus: „Cioran însuși își exprimase cândva părerea că un spirit înălțat cu mult deasupra a tot ce ființează ar fi cu atât mai expus primejdiei să reacționeze ca vânzătoarea dintr-un magazin, atunci când îl atinge iubirea." Dacă iubirea ce-l atinge e chiar pentru vânzătoarea care a reacționat cum s-a văzut, or să țâșnească flăcări, mă gândesc. Ia să nu mă mai duc eu nici la pâine! Nu pot să pun în primejdie o legătură ce durează de, azi, mâine, 50 de ani. Mai ales că nici nu pot să fac cum a făcut Cioran cu Simone Boué, adică să i-o prezint lui T pe vânzătoarea de la pâine drept biografa mea.

Seară cam tuflită, cam melancolică, bătrânească, între prieteni congeneri.

Mihai:

Laissez-moi donc toujours dans la splendeur tragique
d'un désir impossible qui va perdre ma vie
car mourir de désirs c'est mourir entre fleurs
chastement, fièrement, comme meurent les vieux vainqueurs.

Văd pe covor un cocoloș. Mă aplec, îl apuc, să-l arunc, îmi înfige în deget o țepușă. Viespe. În nu multă vreme, degetul se umflă, înțepenește, se face ultraviolet. Consultată de T, o autoritate zice duceți-l la spitalul de urgență. Eu: asta-i acum! Mă culc cu o perspectivă roză, dimineața mă scol tiptil. Mă uit. Parcă, parcă... Parcă, dar nu e sigur, nu mai e urgent.

–De ce ai scris despre casa noastră că e tot mai bătrânească? –Așa mi s-a părut în ziua când am scris. –Revizuiește-ți părerea! –S-a făcut!

Pot să dau o scurtă bătălie, când mă scoate cineva din sărite. Nu să mă angajez într-un război.

Mă duc la frizer. Acolo, un bătrân. Vreau să zic, un bătrân-bătrân. Îl adusese o tânără, care-l aștepta. Ăsta n-o mai duce mult, m-am gândit. Și mi-am zis: e un motiv în plus ca să mă tund ca Maxone. Nu mă găsește Ea când mă caută, așa, deghizat în adolescent.

„–Astea-s legume?, îi spuneam lui Yves, prin 91-92. –O să le aveți!" Astăzi, la Obor, cărăuș. Roșiile „românești", identice cât vedeai cu ochii. Toate cu țugui. Consistența: lemn. Poți să le pui în vitrină ca bibelourile, pe vremuri, mama și tata, de la restaurant, după nopțile de revelion.

„Ce încurci lumea?" îmi spune – fiindcă trag după mine un cărucior – o doamnă care trage după ea un cărucior.

Începem să ne europenizăm. La doi metri de perimetrul îngăduit, o babuță încerca să vândă un pumn de mărar și de pătrunjel, de pe un carton. Noroc că poliția „comunitară" e vigilentă. A intervenit cu energie. Bineînțeles, nici ei nu poți să-i ceri chiar totul. În aceeași „locație", vânzătorii de mobiluri, ochelari de soare, brichete și ce va mai fi fost, mișunau.

E un fel paradoxal de a proclama dreptul de a interzice în a spune, ca în mai 1968, „E interzis să interzici!" Se pune în evidență faptul că, oricum ai întoarce-o, în societate vei sfârși prin a trebui să interzici.

A fost o noapte frământată. Mai întâi, m-am „auzit" spunându-mi: „Scrii tot mai bine și mai lipsit de substanță." Ce era să zic? După aceea, îi spuneam doamnei S. că n-a închis apa de la baie, se aude prin perete. Ea că nu, eu că ba da. A zis să mă duc să mă conving. Am dat peste un sistem sofisticat, postmodern, iar de văzut, în încăpere, abia de se vedea. Apa curgea, într-adevăr. Nu știam ce să fac. Știam numai că dacă pun eu mâna iese un prăpăd. Deodată, am auzit vocea domnului S. Tocmai venise acasă. El, un tip solid, supărăcios, iar eu în baia doamnei. Cum o scot la capăt? A trebuit să mă trezesc. ■

Un trecut de viitor?

Despre Cercul Literar de la Sibiu s-a scris mult. Nicolae Balotă, ultimul supraviețuitor al cerchiștilor, a venit, la un simpozion de la Universitatea din Cluj, cu o perspectivă inedită, publicată în *VIAȚA ROMÂNEASCĂ* nr. 5, sub titlul *Cercul literar în secolul al 21-lea*. Dacă, istoric, gruparea aparține secolului trecut (biografiile aproape tuturor cerchiștilor încheindu-se pînă în 2000, iar scrierile lor apărînd tot pînă atunci), Nicolae Balotă crede că se poate vorbi deja de o posteritate a Cercului Literar: „Pe confrații mai tineri de la «Echinox», pe sibienii de la «Euphorion», pe atîția alții mai tineri chiar decît acești tineri, îi văd, îi aud asumînd o moștenire, o posteritate cerchistă. Ei se înscriu întrucîtva într-o istorie ulterioară istoriei Cercului prelungind-o pe aceasta într-un viitor ce fusese necunoscut cerchiștilor. Și asemenea cercuri după Cerc, asemenea extensii cerchiste vor mai apărea încă." De ce? Fiindcă există niște determinante ale grupării coagulate în 1943-47, ce ar putea fi validate de o evoluție a literaturii noastre în sec. 21 (în măsura în care aceasta e previzibilă). Rezumînd aici sărac frumoasa expunere, aceste derminante ar fi în principal patru. În primul rînd, raportul lor cu timpul. Cerchiștii adoptă o poziție istoric determinată, dar anistoric orientată, spre valori absolute, nu tind spre inițierea unui curent nou, spre revoluționarea tiparelor literare. „În ce constă resurecția noastră? – îi scria în 1946 Ion Negoițescu lui Radu Stanca – Desigur nu în revoluție în genul grupului de la Jena, ci într-o directivă pur creatoare, în sensul *Sturm und Drang*-ului schillerogoethean." Revendicînd reabilitarea baladei și declarîndu-și ataşamentul la linia Mallarmé-Valéry, ei refuzau literatura căzută în robia actualității și modelor. Nicolae Balotă întrezărește în lumea începutului de secol XXI condițiile „ce fac și vor face tot mai posibilă creația în intemporal, condiții favorabile inițiativelor creatoare în regimul acelui atemporalism antiistoric ce se preconiza cu o jumătate de secol în urmă în Cercul Literar". Privirea Cronicarului miop nu bate atît de departe, dar oricum e un subiect interesant de discutat. Alte determinante ar fi cele privitoare la forța salvatoare a marilor creații literare, asemănătoare fervorii mistice, la preocuparea teoretică permanentă a conjugării valorii estetice cu valoarea morală în spiritul unui nou clasicism și, în sfîrșit, pregătirea unui public receptor; căci majoritatea cerchiștilor erau și dascăli. „Ideea de *Bildung*, de formare nu numai intelectuală, de formare a omului întreg, cultivată în Cerc, era legată de modul clasic cerchist de a concepe obiectul literaturii ca rezidând în condiția umană ca o totalitate. Acest plan, pedagogic, ultimul dintre cele câteva pe care le-am schițat ca definitorii pentru Cercul Literar, fiind cel mai nerealizat, rămas doar la stadiul aburos inform al unei reverii utopice, este cel care în acest început de secol nou anunță mai pronunțat ruptura cu secolul trecut, prin inițiativele de reformă pedagogică din numeroase țări. Dar perspectivele sunt încă prea vagi, prea incerte, pentru a putea întrevedea ca rezultând din aceste inițiative o restaurare a verbului, a valorii eminente a verbului, într-o cultură ce a cunoscut de un secol și mai cunoaște tocmai ceea ce un Georg Steiner numea o universală «retragere a cuvântului»."

Totuși, autorul atît de așteptatului *Abis luminat* e optimist: „Chiar și acum după numeroasele naufragii prin care am trecut, chiar și în acest început de secol care a adus alte amenințări, alte dezastre, după încheierea ce părea promițătoare a sângerosului secol al 20-lea, îndrăznesc să văd viitorul, viitorul Cuvântului, al culturii – dacă nu în roz – dar mai luminos decât ne apare adeseori când îl privim de aproape, în amănuntele sale prea adeseori sordide. Nu sunt profet, spuneam la începutul acestei vorbiri. Dacă totuși am deschis o perspectivă de viitor pozitivă celor câteva „determinante" care definesc pentru mine Cercul Literar, inițiativele sale, creația sa, este pentru că încerc să privesc spre unele curente de fond ce nu se zăresc încă la suprafața prezentului nostru. Încredere cerchistă, constat făcându-mi examenul de conștiință."

ochiul magic

Vești bune

Un titlu mai mult decît încurajator, în *OBSERVATOR CULTURAL*, numărul 474 din 14 mai: *Plouă cu autori foarte buni*. Stîrniți de optimismul colegilor, ne repezim să aflăm minunea. Care nu e chiar așa de minunată, fiindcă autorii sînt *ai lor*. Mai precis, António Lobo Antunes și Vassilis Alexakis, prezenți de curînd la București. Bine și așa. Ovidiu Șimonca, autorul articolului, recapitulează vizitele din ultima vreme ale marilor nume din literatura universală prin capitala noastră, și ajunge la un bilanț deloc de neluat în seamă. Festivalul de la Neptun e pomenit, în avangarda unor inițiative care încep să se miște, ca poartă de intrare a unor invitați din cei pe care lumea literară îi așteaptă, în persoană, la fel de mult ca în cărți. De asemenea, Festivalul Internațional de Literatură, de la București, dialog între reprezentanții, în literatură, ai Europei Centrale și de Est, are contribuția lui la cunoaștere, la curiozitate. Și, de ce nu, la apreciere. De un spațiu mai larg beneficiază evenimentul lansării celei mai recente traduceri din Antunes, *Ordinea naturală a lucrurilor* (trad. Micaela Ghițescu), la Cărturești, organizat de Humanitas și reflectat de *Observator cultural*. Fără obiecții, numai de bine. Și dacă spunem doar atît, cum încîntat, fără glumă, consemnează Ovidiu Șimonca, că pînă și *Gazeta Sporturilor* a scris, sub semnătura lui Cristian Geambașu, despre prezența la București a fostului fotbalist de la Benfica Lisabona, orice comentarii, credem, sînt de prisos. Odată și-odată, literatura bate tot!

De la Paris la București

În *LUCEAFĂRUL DE DIMINEAȚĂ* din 13 mai, Matei Vișniec se dovedește suficient de lucid pentru a schița un portret plauzibil al lumii culturale din Paris. Fără înfrumusețări, fără exagerări, dar și fără false pudori: „Am luat ca model Parisul pentru că eu trăiesc acolo de 22 de ani, dar toți purtăm în noi un Paris al nostru, toți credem că Parisul este un loc în care ne vom realiza. Ceea ce nu vede turistul și chiar omul avizat cînd vine la Paris sunt fantomele celor care nu s-au realizat. Sunt sute de mii de «cadavre» aeriene sau pietonale ale celor care au venit la Paris, au sperat, dar n-au realizat nimic, s-au scufundat. Parisul a păstrat doar memoria celor care au învins, dar memoria celor care nu au reușit e inexistentă." În același număr, Ioan Buduca, după 10 ani de la vizita Papei Ioan Paul al II-lea la București, face un bilanț al evenimentului de atunci: „Aș zice că la zece ani de la vizita Papei în România, răsunătoare sunt doar efectele politice (pseudo-politice de fapt) ale vizitei. Uităm (nu știm) rolul decisiv al acestei vizite întru acceptarea noastră în NATO și UE, dar amplificăm fantasmatic temerile că Biserica ar lucra împotriva modernității și împotriva europenizării noastre. Aceasta este imaginea lăsată în urmă de curentele mediatizate din societate. Elitele, nemediatizate cum sunt, își văd de treaba și de lașitatea lor. A lor este vina că au lăsat să se lățească această imagine. A lor este vina că nu conștientizează cît de grav ar putea fi, la o adică, să trecem de la spiritul excluderilor retorice la practica unor excluderi în carne și oase. Și, iată, toată tevatura vine doar din faptul că nimeni nu vrea să se bată pentru a explica un biet paradox: Ioan Paul al II-lea nu a vizitat pămîntul românesc, ci sufletele creștinilor de pe acest pămînt. De două mii de ani, acest paradox face istorie, deși e făcut să facă altceva: istoria mîntuirii. Mintea noastră este mult mai îndărătnică decît cea a măgarilor."

Cronicar

ZIRKON
ZIARE, ZI DE ZI!

Abonamente 2009 **România literară**

Talon de abonare începînd cu .....

- ☐ abonament trei luni (13 numere) - 50 lei
- ☐ abonament șase luni (26 numere) - 96 lei
- ☐ abonament un an (52 numere) - 195 lei

Nume ..... Prenume .....
str. ..... nr. ..... bl. ..... sc. ..... et. ..... ap. .....
sector ..... localitate ..... cod poștal ..... județ .....
telefon .....

Începînd cu 1 ianuarie 2009, abonamentele se încheie exclusiv prin Zirkon Media!
Completați și trimiteți talonul de abonare pe adresa: Zirkon Media S.R.L. str. Pictor Hârlescu nr. 6, sector 2, București, 022195. Tel.: 255.19.18, 255.18.00.
Plata se face prin mandat poștal sau prin Ordin de plată în contul:
RO14 RNCB 0089 0037 2253 0001 - BCR - Th. Pallady.
Pentru instituții bugetare contul este: TREZ 7035 069X XX00 1197 - Trezorerie/sector 3.
Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită mandat poștal în valoare de 230 euro sau 300 USD pentru un an. Vă rugăm să trimiteți prin poștă o copie a mandatului și adresa dumneavoastră completă.
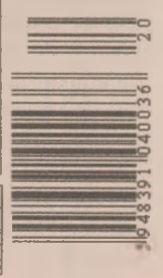
Pentru abonații din țară și străinătate care au încheiat în anii trecuți abonamente direct la redacție, rămîne valabilă adresa: dir. adm. Valentina Vlădan, Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22.